

FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

ÅRSMELDING

2014

Finanstilsynet har tilsyn med banker, finansieringsforetak, e-pengeforetak, betalingsforetak, forsikringsselskaper, pensjonskasser og -fond, forsikringsformidlere, verdipapirforetak, forvaltningsselskaper for verdipapirfond, regulerte markeder (inkl. børser), oppgjørssentraler og verdipapirregister, eiendomsmeglingsforetak, inkassoforetak, regnskapsførere og revisorer.

Andre tilsyns- og kontrolloppgaver er: makrotilsyn og -regulering, kontroll med prospekter, finansiell rapportering fra noterte foretak, markedsatferd i verdipapirmarkedet, tilsyn med systemer for betalingstjenester og tiltak mot hvitvasking.

Finanstilsynsloven § 3

«Tilsynet skal se til at de institusjoner det har tilsyn med, virker på hensiktsmessig og betryggende måte i samsvar med lov og bestemmelser gitt i medhold av lov samt med den hensikt som ligger til grunn for institusjonens opprettelse, dens formål og vedtekter. Tilsynet skal se til at institusjonene under tilsyn i sin virksomhet ivaretar forbrukernes interesser og rettigheter.»

Finansielt utsyn 2015

Finanstilsynet har siden 1994 regelmessig analysert og vurdert risikoen for finansielle stabilitetsproblemer i det norske finansmarkedet på bakgrunn av utviklingen i norsk og internasjonal økonomi. Dette har vært og er en nødvendig del av den løpende tilsynsvirksomheten.

Vesentlige deler av vurderingen av lønnsomhets-, soliditets- og risikoutviklingen i enkeltforetak må gjennomføres på bakgrunn av den generelle tilstanden i finansmarkedet. Fra og med 2003 har Finanstilsynet publisert sitt syn på tilstanden i finansmarkedet i en egen rapport, som også gir en samlet framstilling av resultatene for finansinstitusjonene i foregående år. Det blir gjort vurderinger av den risikoen banker og andre aktører i finansmarkedet står overfor, og av mulige kilder til framtidige stabilitetsproblemer i det norske finansielle systemet. Rapporten *Finansielt utsyn* blir publisert om våren, mens rapporten *Finansielle utviklingstrekk* blir publisert om høsten.

INNHold

	FORORD	2
1	FINANSTILSYNETS MÅL	4
2	NOEN VIKTIGE HENDELSER I 2014	7
3	ORGANISASJON OG RESSURSBRUK	11
	SENTRALE TAL FRÅ TILSYNSVERKSEMDA	22
	INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON	24
4	FINANSTILSYNETS ARBEID MED FORBRUKARVERN	27
5	RAPPORT FRA TILSYNSOMRÅDENE:	
	BANK OG FINANS	31
	FORSIKRING OG PENSJON	40
	VERDIPAPIROMRÅDET	46
	Verdipapirforetak	49
	Fond og kollektive investeringer	51
	Infrastrukturen i verdipapirmarkedet	54
	Atferdsreglene i verdipapirmarkedet	56
	Prospektkontroll – omsettelige verdipapirer	58
	Regnskapstilsyn – noterte foretak	60
	REVISJON	62
	REGNSKAPSFØRERVIRKSOMHET	67
	EIENDOMSMEGLING	72
	INKASSOVIRKSOMHET	75
	TILSYN MED SYSTEM FOR BETALINGSTENESTER	77
6	INTERNASJONALT SAMARBEID	80
	ORGANISASJONSKART	84

I denne PDF-versjonen er det gjort rettelser i Årsrekneskap, note 5 og 7, side 21, og i kapitlet Verdipapirirområdet, side 47 og 51. [Red. merkn. 06.2015]

Analysen av utviklingstrekk i finansmarkedet blir behandlet i rapporten *Finansielt utsyn 2015*.

FORORD

2014 var nok et godt år for norsk økonomi med god vekst i fastlandsøkonomien og lav arbeidsledighet. Siden sommeren har imidlertid oljeprisen falt kraftig. En varig lav oljepris kan gi betydelige negative impulser til fastlandsøkonomien og dermed større risiko for et tilbakeslag i norsk økonomi.

Den internasjonale økonomiske utviklingen er fortsatt preget av stor usikkerhet. Veksten har tatt seg opp i USA og Storbritannia. I Japan og størstedelen av Europa er imidlertid utviklingen svak. Veksten er fortsatt sterk i Kina, men høy gjeld og høye eiendomspriser gir betydelig risiko for tilbakeslag. Pengepolitikken i industrilandene er fortsatt svært ekspansiv med rente lik eller nær null og ekstraordinær likviditetstilførsel i flere land.

Usikkerheten i norsk økonomi forsterkes av det høye nivået på husholdningenes gjeld og boligprisene. Etter å ha falt noe mot slutten av 2013, økte boligprisene igjen betydelig gjennom 2014. Samtidig har husholdningenes gjeld fortsatt å vokse mer enn inntektene. Lavere rente og sterk konkurranse om boliglånkundene kan bidra til at den høye veksten i gjeld og boligpriser fortsetter. Økt økonomisk usikkerhet som følge av oljeprisfallet, kan imidlertid bidra til å bremse veksten. En fortsatt sterk vekst i gjeld og boligpriser er ikke bærekraftig.

Høy aktivitet i norsk økonomi og lave renter bidro til at norske banker fikk svært lave tap og gode resultater i 2014. Norske banker har de siste årene bedret sin soliditet, men egenkapitalandelen er ikke høyere enn på begynnelsen av 2000-tallet. Det er viktig at bankene fortsetter å øke sin egenkapital ved å holde tilbake størstedelen av de gode resultatene, slik at de har god evne til å yte kreditt også i dårligere økonomiske tider.

Norske banker har generelt gode rutiner for å overvåke og vurdere kredittrisikoen i enkeltengasjementer og konsentrasjonsrisiko i engasjementsmassen. Systemrisiko fanges i mindre grad opp av risikostyringen i den enkelte bank, men er likevel svært viktig for finansiell stabilitet. Dersom norsk økonomi skulle få et tilbakeslag, er det fare for at bankene vil søke å redusere kredittrisikoen ved å vri kredittgivningen fra næringslivslån til boliglån. For den enkelte bank kan dette framstå som god risikostyring, men det kan likevel øke systemrisikoen knyttet til husholdningsgjeld og boligpriser.

Finanstilsynet har ikke virkemidler som kan forhindre oppbygging av systemrisiko, men kan bidra til å motvirke systemrisiko gjennom å stille krav til egenkapital og risikostyring i den enkelte bank, samt å stille generelle krav til bankers risikostyring og kredittvurderinger. Tilsynet kan også bidra ved å publisere analyser og vurderinger av systemrisikoen, samt foreslå for politiske myndigheter regelverk som bidrar til stabilitet.

Langsiktige renter har falt ytterligere både i Norge og internasjonalt og er nå på rekordlave nivåer. Dette gjenspeiler forventninger om lav framtidig kapitalavkastning. Rente-fallet øker utfordringene for pensjonsinnretningene, som bærer omfattende avkastningsgarantier på ytelsespensjoner og som i tillegg må øke avsetningene for å ta høyde for økt levealder. Risikoen knyttet til ytelsespensjonene vil komme bedre til syne ved innføringen av nye europeiske solvenskrav (Solvens II) fra 1. januar 2016, som med gjeldende markedsrenter vil kreve vesentlig økt solvenskapital.

Pensjonsinnretningenes reelle utfordringer er knyttet til lavere avkastningsmuligheter og økt levealder, ikke nye regler som synliggjør denne risikoen. Pensjonsforpliktelsene er imidlertid langsiktige, og det kan forsvare at pensjonsinnretningene gis noe tid til å oppfylle nye krav. Finanstilsynet godkjenner derfor opptrappingsplaner for nødvendig oppbygging av reserver knyttet til økt levealder, og har anbefalt at det gis overgangsordninger for Solvens II-kravene i tråd med reglene i EU.

I fjor høst ble det oppnådd politisk enighet mellom EU og EFTA-landene i EØS om prinsippene for å ta inn i EØS-avtalen forordningene som regulerer de europeiske finanstilsynsmyndighetene. Når disse forordningene kommer inn i EØS, kan også ny finanslovgivning i EU som bygger på felles myndighetsutøvelse i regi av de europeiske finanstilsynsmyndighetene, bli tatt inn i EØS. Dette vil sikre at Norge kan delta fullt ut i det indre markedet for finansielle tjenester og gi klare rammer for Finanstilsynets deltakelse i det europeiske tilsynssamarbeidet.

Den nye finanslovgivningen i EU er svært omfattende og komplisert. Dette krever betydelig innsats fra de nasjonale tilsynsmyndighetene og nye, omfattende rapporteringskrav for virksomheter under tilsyn. Finanstilsynet legger stor vekt på å oppfylle forpliktelsene som følger av finansreguleringene og tilsynssamarbeidet. Samtidig er det viktig at ressursbruken knyttet til regelverksutvikling og forvaltningsoppgaver til enhver tid balanseres godt mot behovet for å prioritere tilsyn, overvåking og kontroll.

Finanstilsynet fastsatte i desember en ny strategi for fireårsperioden 2015–2018. Endringer i finansmarkedene og økte krav til regelverksforvaltning og -utvikling krever at Finanstilsynet har god evne til å prioritere sin ressursbruk. Det innebærer at innsatsen må konsentreres om kjerneoppgavene, og at tilsynet har nødvendig beredskap og evne til å tilpasse seg nye utfordringer. Hovedmålet vil fortsatt være finansiell stabilitet og velfungerende markeder. Finanstilsynet vil særlig prioritere soliditetstilsyn med banker og pensjonsinnretninger, makrotilsyn, tilsyn med betalings- og oppgjørssystemer og annen infrastruktur, samt tilsyn med rådgivning og salg knyttet til pensjonsprodukt, fondsprodukter og andre finansielle instrumenter.

Oslo, 30. januar 2015

Endre Skjørestad
Styreleder

Morten Baltzersen
Finanstilsynsdirektør

1

FINANSTILSYNETS MÅL

Strategien er et viktig grunnlag for løpende prioritering og styring av tilsynets virksomhet, og som inkluderer prioriteringer i årlige virksomhetsplaner.

I årsmeldingen for 2014 baserer rapporteringen seg på strategien for 2010–2014. I strategien har Finanstilsynet identifisert følgende prioriteringer:

- tilsyn med institusjoner og områder som har størst betydning for finansiell stabilitet og velfungerende markeder
- makroøkonomisk overvåking og makrotilsyn
- følge opp nye internasjonale krav til institusjoner og tilsyn
- følge opp investor- og forbrukerbeskyttelse og sørge for at krav og tilsynsaktivitet blir godt kjent

Strategien beskriver også tiltak og prioriteringer under hvert tilsynsområde.

Hovedmål 2010–2014

Finanstilsynets hovedmål er å bidra til finansiell stabilitet og velfungerende markeder.

Delmål 2010–2014

Delmålene er definert slik:

1. Solide og likvide finansinstitusjoner
2. God overvåking av risiko i økonomi og markeder
3. Forbrukerbeskyttelse gjennom god informasjon og rådgivning
4. Egnede ledelse og tilfredsstillende virksomhetsstyring i foretakene
5. Robust infrastruktur som sikrer betryggende betalinger, handel og oppgjør
6. Tilstrekkelig og pålitelig finansiell informasjon
7. God markedsatferd
8. Effektiv krisehåndtering

Måloppnåelse i 2014

Finanstilsynet har tilsyn med en lang rekke institusjoner og markeder. Den løpende ressursbruken innen de ulike tilsynsområdene vil variere med utviklingen i markedene og rammebetingelsene for institusjonene nasjonalt og internasjonalt. Finanstilsynet utarbeider årlig en virksomhetsplan hvor tiltak og oppgaver utarbeides for hvert delmål fra strategien. Finansdepartementets prioriterte oppgaver blir også dekket av tiltakene og oppgavene.

Finanstilsynets strategi 2010–2014 inneholder hovedmål og delmål. Nærmere mål for virksomheten i det enkelte år er fastsatt i Finansdepartementets tildelingsbrev. Målene er i hovedsak kvalitative effektmål for institusjoner og markeder under tilsyn. Måloppnåelsen vil avhenge av flere beslutningstakere og forhold enn de virkemidlene som forvaltes av Finanstilsynet.

Gjennomføringen av de enkelte tiltakene og oppgavene som er beskrevet i virksomhetsplanen, er et viktig grunnlag for å vurdere måloppnåelsen. Dette rapporteres i en egen rapport til Finansdepartementet. Finanstilsynet har i hovedsak gjennomført de tiltakene og oppgavene som var planlagt for 2014.

Ny strategi 2015–2018

Finanstilsynet gjennomgår hvert fjerde år strategien for virksomheten. Strategien for 2010–2014 har gitt et godt grunnlag for å prioritere og styre virksomheten. Finansmarkedene og reguleringene av finanssektoren endres imidlertid betydelig. For å få et godt grunnlag for den videre drift og prioriteringer, har det derfor vært nødvendig å gjennomgå mål, virkemidler og prioritering av virksomheten. Finanstilsynets styre vedtok en ny strategi 15. desember 2014 som gjelder for perioden 2015–2018.

I arbeidet med ny strategi er det foretatt en vurdering av utviklingstrekk og mulige endringer i lovbestemte rammebetingelser, risikofaktorer, produkter og atferdsmønstre. Det er lagt vekt på å innhente synspunkter fra viktige bransjeorganisasjoner og fra samarbeidende myndighetsorganer. I tillegg er strategiske vurderinger og planer fra en del andre lands tilsynsmyndigheter gjennomgått.

Viderefører hovedmålet

Hovedmålet blir videreført i den nye strategien:

Finanstilsynets hovedmål er å bidra til finansiell stabilitet og velfungerende markeder.

Finansiell stabilitet og velfungerende markeder er gjensidig avhengige målsetninger og må videreføres som et samlet hovedmål. Finansiell stabilitet er en viktig del av grunnlaget for å sikre forbrukernes interesser.

Delmål 2015–2018

For lettere å kunne operasjonalisere hovedmålene og evaluere virksomheten, er det også i den nye strategien formulert et antall delmål:

1. Solide og likvide finansforetak

Finanstilsynet skal

- vurdere risikoen for ustabilitet i det finansielle systemet og aktivt bruke virkemidler for å redusere systemrisiko.
- kombinere og utnytte informasjon fra tilsyn med enkeltinstitusjoner og informasjon fra den makroøkonomiske overvåkingen.
- gjennom konsesjonskrav og løpende tilsyn bidra til at foretak under tilsyn har egnet ledelse og betryggende virksomhetsstyring. Foretakene må ha gode systemer for å overvåke og styre kreditt-, likviditets- og markedsrisiko, samt operasjonell risiko.
- medvirke til at finansinstitusjonene har tilstrekkelig egenkapital, robust finansiering og nødvendig tillit i kapitalmarkedene. Bankene skal ha evne til å opprettholde en normal utlånsvirksomhet, også i perioder med svakt fungerende penge- og kapitalmarkeder.

2. Robust infrastruktur

Finanstilsynet skal bidra til

- en robust finansiell infrastruktur som sikrer betryggende betalingssystemer, handel, prissetting og oppgjør.
- at risiko og sårbarhet i systemene håndteres på en god måte gjennom krav til virksomhetens styring og kontroll.

3. Investorbeskyttelse

Finanstilsynet skal bidra til

- at løpende og periodisk informasjon fra noterte foretak er tilstrekkelig, pålitelig og rettidig.
- at revisjonen av årsregnskap holder en tilfredsstillende kvalitet.
- god markedsdisiplin og tillit hos investorer og utstedere gjennom effektiv og rask håndheving av atferdsreglene.

4. Forbrukervern

Finanstilsynet skal

- gjennom målrettet informasjon og tilsyn med produktleverandører og finansielle rådgivere bidra til at salg og formidling av finansielle produkter og eiendom foregår på en forsvarlig måte og tar behørig hensyn til kundenes forutsetninger for å forstå risikoen og andre egenskaper knyttet til produktene.

5. Effektiv krisehåndtering

Finanstilsynet skal ha beredskap for å

- håndtere kritiske situasjoner slik at skadelige ringvirkninger og varige problemer for finanssektoren og brukerne av finansielle tjenester unngås.
- møte både uforutsette problemer i enkeltinstitusjoner, markeder og infrastruktur så vel som mer omfattende kriser i det finansielle systemet.

2

NOEN VIKTIGE HENDELSER I 2014

Tilsyn, overvåking og forvaltning

Gjennomfører europeisk stresstest av banker

Den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA) gjennomførte stresstester av europeiske banker. DNB Bank deltok, og passerte testen med god margin.

Strammer inn kravet til boliglånsmodeller

Finanstilsynet har skjerpet kravet til bankenes interne modeller for å beregne risikovektene på boliglån.

Innfører krav til oppreservering og bruk av overskudd for å dekke økte avsetninger i kollektiv pensjonsforsikring

Finanstilsynet har fastsatt retningslinjer for oppreservering og bruk av overskudd for å dekke økte avsetninger knyttet til nytt dødelighetsgrunnlag (K2013). Finanstilsynet vil gi tillatelser til opptrappingsplaner med varighet inntil sju år (fra og med 2014).

Kartlegger returprovisjoner i livsforsikringselskaper

Finanstilsynet kartla mottak av returprovisjoner fra forvaltningsselskaper for verdipapirfond i et utvalg norske livsforsikringselskaper og norske filialer av utenlandske selskaper. I brev til selskapene i februar påpekte tilsynet at selskapene må opplyse kundene om hvilke returprovisjon som mottas.

Undersøker forsikringselskapenes etterlevelse av hvitvaskingsregelverket

Finanstilsynet undersøkte forsikringselskapenes etterlevelse av kravene i hvitvaskingsregelverket. Undersøkelsen viste at de fleste selskapene hadde mangelfulle rutiner for å etterleve hvitvaskingsregelverket.

Følger opp retningslinjer for fakturering av kredittkort

Finanstilsynet fastsatte i 2013 retningslinjer for å fakturere kredittkort. En undersøkelse Finanstilsynet gjennomførte i 2014, viste at en stor del av foretakene som utsteder kredittkort nå oppfyller retningslinjene. Det er fortsatt rom for forbedringer av informasjonen til kundene om kostnadene ved å bruke kortene.

Stanser salg og markedsføring av ulovlige produktpakker

Finanstilsynet har strammet inn bankenes praksis knyttet til salg av produktpakker ved å presisere at kombinasjoner av bank-, forsikrings- og fondsprodukter i utgangspunktet er ulovlig. Etter behandling av klager fra to selskaper som ble pålagt stans av salg og markedsføring av produktpakker, stadfestet Finansdepartementet i brev i september 2014 Finanstilsynets vedtak. Finanstilsynet har bedt bankene om å gjennomgå produktpakkene og innrette sine tilbud i samsvar med tilsynets og departementets forståelse av regelverket.

Identifiserer systemviktige banker

Finanstilsynet sendte i november 2013 et utkast til høringsnotat med forslag til kriterier for identifikasjon av systemviktige finansinstitusjoner til Finansdepartementet. Departementet fastsatte i mai 2014 forskrift om identifisering av systemviktige finansinstitusjoner. DNB ASA, Nordea Bank Norge ASA og Kommunalbanken AS ble identifisert som systemviktige finansinstitusjoner og blir pålagt et særskilt kapitalbufferkrav fra 1. juli 2015.

Tilbakekaller Warren Capital AS' tillatelser etter verdipapirfondloven

Finanstilsynet tilbakekalte Warren Capital AS' tillatelser til å drive forvaltning, som følge av alvorlig overtredelse av kravene til god forretningsikk i forbindelse med håndtering av kundemidler.

Tilbakekaller Navigea Securities AS' tillatelser til å yte investeringstjenester

Finanstilsynet tilbakekalte Navigea Securities AS' tillatelser til å yte investeringstjenester etter alvorlige brudd på verdipapirhandelens krav til god forretningsikk.

Pålegger vinningsavståelse i to selskaper

Etter overtredelse av verdipapirhandelens forbud mot udekket shortsalg, påla Finanstilsynet Scoggin Capital Management II LLC og Ellis Lake Capital LLC å avstå vinningen oppnådd ved overtredelsen.

Ilegger overtredelsesgebyr – Rocksource ASA

Finanstilsynet ila Rocksource ASA overtredelsesgebyr for brudd på prospektplikten. Foretaket fjernet opplysninger i prospektet uten godkjenning fra Finanstilsynet. Informasjonen var ved en feil inntatt i prospektet.

Gjennomfører undersøkelse av obligasjonsmarkedet

Finanstilsynet gjennomførte en kartlegging av det norske obligasjonsmarkedet. Det ble gjennomført en undersøkelse hos 16 utvalgte banker og verdipapirforetak hvor ett av formålene var å undersøke i hvilken grad privatkunde-markedet har investert i såkalte high yield-obligasjoner.

Kontrollerer finansiell rapportering – Statoil ASA

Finanstilsynet kritiserte Statoil ASA for tre feil i årsregnskapet for 2012. Selskapet endret regnskapspraksis for to av forholdene, mens Finanstilsynet påla retting av det tredje. Vedtaket er påklaget.

Sender brev til revisjonsselskaper som reviderer foretak av allmenn interesse

Finanstilsynet har klargjort revisors plikt til å kontrollere at et foretak (revisjonsklienten) retter seg etter Finanstilsynets konklusjoner etter kontroll med foretakets regnskap. Dersom foretaket ikke innretter seg, kan ikke revisor i revisjonsberetningen uttale at regnskapet gir et «rettvisende bilde».

Kritiserer mangler i revisjonen av konsernregnskapet til Troms Kraft

Finanstilsynet konkluderte med at det var mangler i revisjonen av Troms Kraft-konsernet. Manglene var knyttet til Kraft og Kultur AB i Sverige, som var et vesentlig datterselskap i Troms Kraft-konsernet og revidert av annen revisor.

Kaller tilbake Oslo Creditservice AS' inkassobevilling

Finanstilsynet tilbakekalte Oslo Creditservice AS' tillatelse til å drive inkassovirksomhet som følge av alvorlige overtredelser av kravene til god inkassoskikk. Vedtaket er påklaget.

Mener søknad fra boligbyggelag om etablering av forretningsbank bør avslås

Finanstilsynet rådet Finansdepartementet til å avslå søknad fra Romerike Boligbyggelag og Nedre Buskerud Boligbyggelag om å etablere forretningsbank.

Tilrår nye konsesjoner i bankmarkedet

Etter tilrådning fra Finanstilsynet ga Finansdepartementet Klepp Sparebank og Time Sparebank tillatelse til å slå seg sammen. Departementet ga også, etter tilrådning fra tilsynet, Merchant & Maritime Bank AS tillatelse til å drive nisjebank for små og mellomstore rederier innen shipping og off-shore-service.

Får nye oppgaver med forvaltere av alternative investeringsfond

Finanstilsynet har fått nye forvaltnings- og tilsynsoppgaver etter at virksomhet som forvaltere av alternative investeringsfond er blitt konsesjonspliktig. I 2014 mottok Finanstilsynet 39 søknader om konsesjon til å forvalte alternative investeringsfond.

Gir tillatelse til ny varederivatbørs

Etter tilrådning fra Finanstilsynet ga Finansdepartementet Norexeco ASA tillatelse til å drive virksomhet som regulert marked for varederivater med skog- og papirrelaterte produkter.

Tilrår innlemming av Oslo Clearing ASA i SIX x-clear AG

Etter tilrådning fra Finanstilsynet ga Finansdepartementet det sveitsiske selskapet SIX Group AG tillatelse til å yte oppgjørstjenester i Norge gjennom norsk filial på visse vilkår (virksomheten i tidligere Oslo Clearing).

Evaluerer Norges tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering

Financial Action Task Force (FATF) evaluerte norske myndigheters oppfølging av regelverket om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering. Finanstilsynet var en av myndighetene som ble evaluert. Ressursbruken knyttet til evalueringen var betydelig. I rapporten fra evalueringen ble det påpekt flere svakheter ved Norges etterlevelse av FATFs standarder.

Regelverksutvikling

Foreslår forskrift om soliditetsregelverket for forsikringsselskaper (Solvens II)

Finanstilsynet har utarbeidet forskriftsforslag og høringsnotat for gjennomføringen av det nye europeiske soliditetsregelverket for forsikringsselskaper (Solvens II) i Norge.

Foreslår forskrift om EUs nye kapitalkravsdirektiv (CRD IV)

Finanstilsynet har utarbeidet forslag til regler for gjennomføring av CRD IV. Finansdepartementets forskrift om kapitalkrav og nasjonal tilpasning av CRR/CRD IV trådte i kraft 30. september 2014.

Gjennomfører EØS-tilpasning til EUs nye tilsynsstruktur

EØS EFTA-landene og EU er blitt enige om en ramme for EØS-tilpasning til EUs nye tilsynsstruktur på finansmarkedsområdet. Finanstilsynet bisto Finansdepartementet med å finne løsninger.

Foreslår offentlig regulering av fastsettelse av referanserenter

Finanstilsynet har foreslått at myndighetene gis hjemmel for tilsyn med organiseringen av fastsettelsen av allment brukte referanserenter, og mulighet til å fastsette offentlig regulering av slike referanserenter.

Åpner for mulighet til å forvalte fripoliser med investeringsvalg

I september ble det åpnet for at fripoliseinnehavere kan velge å forvalte sine fripoliser med investeringsvalg. Det stilles strenge krav til forsikringsselskapenes informasjon og råd til fripoliseinnehaveren om eventuell overgang til investeringsvalg.

Foreslår utredning av oppgjørsordningen på eiendomsmeglingsområdet

Finanstilsynet har bedt Finansdepartementet om å vurdere behovet for å endre dagens oppgjørsordning for eiendoms handler. Det er i dag et betydelig gap mellom mange eiendomsmeglerforetaks beholdning av klientmidler og beløpene som er dekket av garantiordningen.

3

**ORGANISASJON OG RESSURSBRUK
SENTRALE TAL FRÅ TILSYNSVERKSEMDA
INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON**

ORGANISASJON OG RESSURSBRUK

Styret

Styret i Finanstilsynet har etter lova det overordna ansvaret for verksemda i Finanstilsynet og behandlar mellom anna viktige fagsaker i samband med forskrifter og konsesjonar, budsjett og tiltaksplanar. Styret har fem medlemmer. Medlemmene og varamedlemmene blir oppnemnde av Finansdepartementet for ein periode på fire år. Finanstilsynet fekk nytt styre 1. mars 2014. Styreleiar Endre Skjørestad blei oppnemnd for ein ny fireårsperiode.

Slik var styret sett saman fram til 1. mars 2014:

Advokat

Endre Skjørestad
leiar

Assisterande direktør

Vivi Lassen
nestleiar

Professor

Hilde C. Bjørnland
styremedlem

Professor

Mette Bjørndal
styremedlem

Tidlegare banksjef

Harald Indresøvdde
styremedlem

Professor

Beate Sjøfjell
første varamedlem

Partner

Jostein Skaar
andre varamedlem

Spesialrådgivar

i Noregs Bank
Arild J. Lund
observatør i styret

Direktør

Sindre Weme
varaobservatør
frå Noregs Bank

Frå 1. mars 2014 var styret sett saman slik:

Advokat

Endre Skjørestad
leiar

Professor

Giuditta Cordero-Moss
nestleiar (tiltrådde
1. mai 2014)

(Professor

Hilde C. Bjørnland
fungerte som
nestleiar frå 1. mars
til 30. april 2014)

Professor

Mette Bjørndal
styremedlem

Professor

Lars Sjørgard
styremedlem

Pensjonist

Arne Skauge
styremedlem

Professor

Beate Sjøfjell
første varamedlem

Advokat

Kjetil Wibe
andre varamedlem

Direktør i Noregs Bank

Sindre Weme
observatør i styret

Assisterande direktør

Ylva Søvik
varaobservatør
for observatør
frå Noregs Bank

To representantar som er valde av og blant dei tilsette, supplerer styret når administrative saker skal behandlast. Frå mai 2013 har desse representert dei tilsette:

Tilsynsrådgivar

Anders S. Hole

Spesialrådgivar

Gry Evensen Skallerud

Vararepresentantar var tilsynsrådgivar **Aud Kogstad**, seniorkonsulent **Anne Nybohm** og spesialrådgivar **Irene Støback Johansen**.

I 2014 hadde styret elleve ordinære og eitt telefonisk styremøte. Styret behandla 29 administrative saker og 60 fagsaker til vedtak. I tillegg fekk styret 31 administrative saker og 43 fagsaker til orientering. Til saman behandla styret 163 saker. Styret får òg i kvart møte munnleg orientering om aktuelle saker.

Styret i Finanstilsynet

Endre Skjørestad

Advokat/partnar i HAVER Advokatfirma ANS

Giuditta Cordero-Moss

Professor ved Institutt for privatrett, Universitetet i Oslo

Mette Bjørndal

Professor ved Institutt for føretaksøkonomi, Noregs Handelshøgskole

Lars Sørgard

Professor ved Institutt for samfunnsøkonomi, Noregs Handelshøgskole

Arne Skauge

Pensjonist

Beate Sjøfjell

Professor ved Institutt for privatrett, Universitetet i Oslo

Kjetil Wibe

Advokat i Advokatene Rege & Wibe

Sindre Weme

Direktør i Noregs Bank Finansiell stabilitet, Bankanalyse

Anders S. Hole

Tilsynsrådgivar

Gry Evensen Skallerud

Spesialrådgivar

Frå venstre:

Gry Evensen Skallerud

Giuditta Cordero-Moss

Mette Bjørndal

Sindre Weme

Arne Skauge

Lars Sørgard

Beate Sjøfjell

Endre Skjørestad

Kjetil Wibe

Anders S. Hole

Foto:

Jarle Nytingnes

Leiargruppa i Finanstilsynet

Morten Baltzersen

Finanstilsynsdirektør

Emil R. Steffensen

Direktør for bank- og forsikringstilsyn (permisjon)

Erik Lind Iversen

Fungerande direktør for bank- og forsikringstilsyn

Anne Merethe Bellamy

Direktør for marknadstilsyn

Cecilie Ask

Juridisk direktør

Gun Margareth Moy

Administrasjonsdirektør

Kjetil Karsrud

Kommunikasjonsdirektør

Frå venstre:
Anne Merethe Bellamy
Erik Lind Iversen
Morten Baltzersen
Gun Margareth Moy
Kjetil Karsrud
Cecilie Ask

Foto:
Jarle Nytingnes

Personale og organisasjon

Finanstilsynet arbeider kontinuerleg for å vidareutvikle organisasjonen i tråd med nasjonale føringar og egne behov. Prioritering, effektiv saksbehandling, riktig kompetanse og fleksibel bruk av personalressursane er sentrale område.

Finanstilsynet legg vekt på tiltak for å rekruttere, behalde og vidareutvikle dyktige medarbeidarar og leiarar. Verksemda oppnår gode resultat på målingar av attraktivitet blant økonomi- og jusstudentar. Det blir lagt til rette for kompetanseutvikling av medarbeidarar. I 2014 blei det gjennomført eit leiarutviklingsprogram for alle mellomleiarane.

Verksemda til Finanstilsynet krev både tverrfagleg kompetanse og spisskompetanse på dei ulike tilsynsområda. Avdelingane har kompetente medarbeidarar med god bransjekunnskap. Meir enn 90 prosent har høgare akademisk utdanning, og fleire har doktorgrad. Dei største utdanningsgruppene er samfunns- og siviløkonomar, juristar og revisorar. Organisasjonen er stabil og hadde i 2014 ei utskifting på 4,8 prosent.

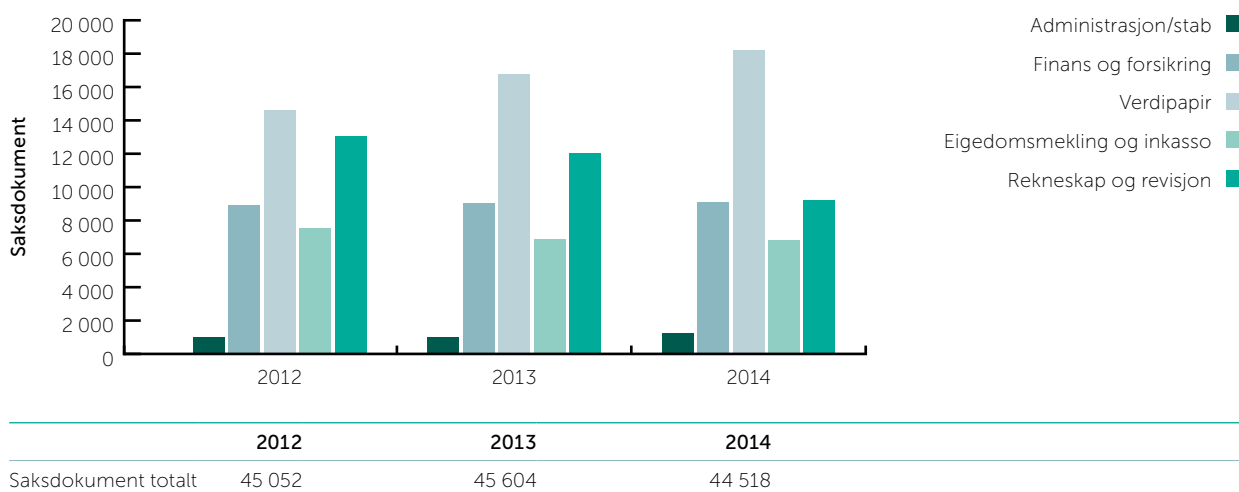
Finanstilsynet er ei IA-verksemd og legg vekt på å førebyggje sjukefråvær og arbeide for mangfald og ein god seniorpolitikk. Sjukefråværet var i 2014 på 4,3 prosent, mot 3,6 prosent i 2013. Ei arbeidsmiljøundersøking som blei gjennomført i desember 2013, viser at medarbeidarane opplever å ha utviklande og meningsfulle oppgåver, og den generelle trivselsfaktoren er høg.

Tal og fakta om tilsynet

Ved utgangen av 2014 var det 270 fast tilsette i Finanstilsynet, mot 280 ved utgangen av 2013. Av dei fast tilsette er 52 prosent kvinner. I leiargruppa var det lik fordeling av kvinner og menn ved utgangen av 2014. Av alle som har leiaransvar, var 52 prosent kvinner.

Lønna til direktøren var 1 438 000 kroner ved utgangen av 2014. Fast årleg honorar til styreleiaren var 240 000 kroner, til nestleiareren 161 000 kroner og til styremedlemmene 140 000 kroner. Til første varamedlem var honoraret 118 000 kroner, og til andre varamedlem 98 300 kroner.

Figur 1: Registrerte saksdokument – fagområde

Talet på registrerte saksdokument til og frå Finanstilsynet gjekk litt ned frå 2013 til 2014. Årsaka til nedgangen på rekneskaps- og revisjonsområdet er mellom anna at Finanstilsynet har teke i bruk elektronisk søknadsskjema via Altinn for godkjenning som revisor eller rekneskapsfører. Søknadene er meir fullstendige, og behovet for å ettersende dokumentasjon er redusert. Nedgangen er truleg òg knytt til endringar som Finanstilsynet har gjort i rekneskapsførarforskrifta, og at bransjen følgjer opp Finanstilsynets rundskriv om det lovfaste etterutdanningskravet for revisorar og rekneskapsførarar. Auken i talet på dokument på verdipapiriområdet er i hovudsak knytt til nytt tilsynsområde som følgje av den nye lova om forvaltning av alternative investeringsfond (AIFM) som trede i kraft 1. juli 2014.

Dokumentinnsyn hos Finanstilsynet

I 2014 fekk Finanstilsynet førespurnader om innsyn i til saman 2 737 dokument. 200 dokument blei sende ut som offentlege versjonar, og 480 dokument blei ikkje utleverte fordi dei var heilt unnatekne frå offentlig innsyn. Talet ligg på same nivå som i 2013. Dei fleste innsynsbestillingane kjem via den offentlege elektroniske postjournalen (OEP), som er felles for statlege etatar.

Tabell 1: Innsynskrav – dokument

	2012	2013	2014
Bestillingar	2 751	2 759	2 737
Ikkje utleverte	491	503	480

Tryggleik og beredskap

Finanstilsynet legg vekt på å vere ei tillitvekkjande og påliteleg verksemd, og tilsynet er oppteke av at det har eit tryggleiksansvar både overfor føretak under tilsyn, dei tilsette og andre som tilsynet samarbeider med. Arbeid med tryggleik og beredskap er derfor ein integrert del av verksemda i Finanstilsynet. Finanstilsynet følgjer mellom anna tryggleiksreglementet til Noregs Bank, som omfattar fysisk sikring og beredskap knytt til kontorlokala. For å systematisere beredskapsarbeidet har Finanstilsynet teke i bruk eit verktøy for tryggleik og krisehandtering. Det er òg lagt meir vekt på informasjonstryggleik. Dette gjeld særleg IT-løysingane. Den tekniske infrastrukturen har eit eige tryggleiksreglement. Det gjeld både for tilsynsverksemda og Finanstilsynets eigen organisasjon. Verksemda gjennomfører jamleg tryggleikstestar og deltek i øvingar.

Styring og kontroll i verksemda

Finanstilsynet si verksemd er regulert av finanstilsynslova, forvaltingslova og offentleglova. Desse reglane blir reflekterte i Finanstilsynet sine interne retningslinjer og rutinar og etiske retningslinjer. Dei interne retningslinjene og rutinane inneheld mellom anna informasjon om ansvarsforhold, tryggleik og beredskap, og reglar for saksbehandling. Det er ei klar organisering med linjestyring, og det er linjeleiinga som har ansvaret for at dei tilsette følgjer relevant regelverk og interne retningslinjer og rutinar.

Finanstilsynet er underlagt Riksrevisjonen, som gjennomfører forvaltings- og rekneskapsrevisjon. Det er etablert eigne interne rutinar for budsjett disponeringsmyndigheit, utbetalingar og innkjøp basert på dei statlege rammene.

Tilsynet har ein intern controllar med særskilt ansvar for å følgje opp manglande etterleving av enkelte avsnitt i dei interne retningslinjene og rutinane og dei etiske retningslinjene. Controllaren rapporterer til finanstilsynsdirektøren og sender kvart år ein rapport til styret.

Med utgangspunkt i tildelingsbrevet frå Finansdepartementet og Finanstilsynets eigen strategi blir det kvart år utarbeidd planar for verksemda som beskriv aktivitetar og ressursbruk i dei organisatoriske einingane, og det blir utarbeidd ein fellesplan for heile verksemda. Som eit ledd i planlegginga for verksemda blir det utarbeidd risikovurderingar av verksemda. Fellesplanen blir vedteken i styret til Finanstilsynet og send til Finansdepartementet. Konkrete tiltak og oppgåver som skal bidra til at Finanstilsynet når måla sine, går fram av desse planane. Dei blir følgde opp jamleg med møte mellom finanstilsynsdirektøren og leiinga for dei ulike einingane. Det blir òg rapportert jamleg til styret og Finansdepartementet om verksemda.

Forenklingar og effektivisering

Finanstilsynet utviklar fortløpande IT-system som skal bidra til enklare tilsynsprosessar til nytte i tilsynsarbeidet og for føretak under tilsyn. Døme er elektroniske konsesjons-søknader og løysingar for innrapportering. Det blir òg lagt vekt på å leggje til rette informasjon på tilsynet sine nettsider. Auka krav til rapportering som følgje av EØS-regelverk og tilsynssamarbeid fører likevel til at rommet for nasjonale effektiviseringstiltak blir avgrensa.

Det blir arbeidd fortløpande med å forbetre arbeidsprosessane ved å utvikle internt rammeverk og modellar og gjennom standardisering og automatisering.

Utover dette har Finanstilsynet foreslått endringar som skal forenkle regelverket, og prosedyrekrav for å auke effektiviteten. Forslaga er som følgjer:

Ytterlegare delegering av myndigheit frå Finansdepartementet til Finanstilsynet

Fleire lovreglar på finansområdet gir Kongen eller departementet myndigheit til å fastsetje forskrifter eller fatte avgjerder i enkeltsaker. For nokre av reglane er styringsretten delegert vidare til Finanstilsynet. På andre område er delegeringa avgrensa. Finanstilsynet meiner at auka grad av delegering til tilsynet kan bidra til forenkling og førebygging av unødig tidsbruk, og tilsynet har bedt departementet om å vurdere praksisen slik han er i dag.

Meir effektiv bruk av Altinn – ID for utanlandske rapporteringspliktige

Finanstilsynet har i fleire år arbeidd for å auke bruken av Altinn for innrapportering frå føretak under tilsyn. Bruken av Altinn inneber ei forenkling både for dei rapporteringspliktige og for tilsynet. Utanlandske rapporteringspliktige, som ikkje har norsk D-nummer eller fødselsnummer, kan likevel ikkje bruke løysinga. Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) er prosjektansvarleg for ID-porten, som blir brukt ved innlogginga i Altinn. For å auke effektiviteten, og dermed spare ressursar, har Finanstilsynet foreslått at Difi skal ta initiativ til å tilpasse løysinga slik at også utanlandske rapporteringspliktige kan identifiserast.

Endring i forskrift om eigedomsmekling

Det er i dag slik at Finanstilsynet kan gi dispensasjon frå eit forskriftskrav om mellom anna maksimalt tal på eksamensforsøk på eigedomsmeklarstudiet. Finanstilsynet meiner at vurderingane som skal gjerast i samband med desse søknadane, er skulefaglege, og at det derfor er den enkelte høgskulen som bør handtere søknadane. Tilsynet har derfor foreslått ei endring i forskrifta om eigedomsmekling.

Rapportering av årsrekneskap o.a. – endring i rekneskapslova

Finanstilsynet innhentar årsrekneskap frå føretak under tilsyn sjølv om offisielle årsrekneskapar kan innhentast frå Brønnøysundregistra. I samsvar med regjeringa sitt mål om å forenkle og samordne næringslivet sine rapporteringsplikter til det offentlege bør tilsynet baserast på dei offisielle årsrekneskapane. Ein føresetnad for dette er at fristane for innsending til Brønnøysundregistra blir gjorde noko kortare enn dei er i dag. Finanstilsynet har foreslått slike regelverksendringar.

Ny forskrift om utlikning av Finanstilsynet sine kostnader

Finanstilsynet sine kostnader blir fordelte på føretak under tilsyn. Etter finanstilsynslova skal utlikninga gjennomførast av tilsynet og godkjennast av Finansdepartementet. Tilsynet har foreslått at noverande praksis for utlikning blir fastsett i lov og forskrift. Prosessen rundt utlikninga er i dag omfattande og ressurskrevjande. Klarare reglar for korleis utlikninga skal skje, vil effektivisere prosessen.

Godkjenning av vedtektsendringar

Etter gjeldande reglar skal vedtektsendringar for føretak under tilsyn godkjennast av Finanstilsynet. Ein stor del av vedtektsendringane gjeld forhold der det i realiteten ikkje er aktuelt for tilsynet å la vere å godkjenne endringane så lenge dei oppfyller lovfaste krav. Kravet til godkjenning er ressurskrevjande både for Finanstilsynet og for føretaka. Finanstilsynet har derfor foreslått endringar i noverande reglar. Tilsynet reknar med at forslaget kan følgjast opp i samband med fastsetjing av forskrifter til ny lov om finansføretak.

Effektiv bruk av Lovdata – offisiell konsolidert versjon av relevante forordningar

Utviklinga dei seinare åra har gått i retning av at EU-regelverk blir fastsett i forordningar som blir gjennomførte i norsk rett ved at forordninga blir gjort til norsk lov eller forskrift. Ved endringar i forordningar blir den norske lov- eller forskriftsteksten endra ved at det blir teke inn ei opplysning om datoen for endringa. Endringsforordninga blir gjort tilgjengeleg på Lovdata saman med den opphavlege forordninga. For å spare ressursar og gjere regelverket lettare tilgjengeleg for brukarane har tilsynet bedt om at det blir utarbeidd offisielle konsoliderte versjonar av forordningane som blir gjorde tilgjengelege på Lovdata.

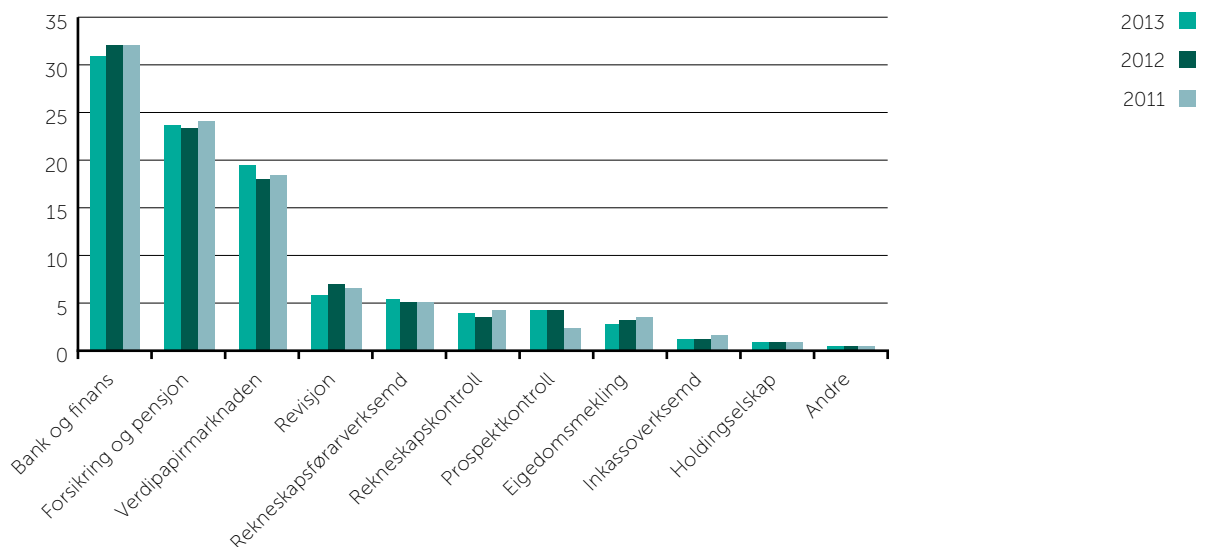
Ressursinnsats fordelt på tilsynsområde

Tabell 2: Ressursinnsats fordelt på tilsynsområde

	2012		2013		2014	
	Årsverk	Prosent	Årsverk	Prosent	Årsverk	Prosent
Bankar	55,7	21,4	54,0	20,8	58,3	23,0
Finansieringsselskap	2,4	0,9	2,9	1,1	2,6	1,0
Kredittføretak	3,2	1,2	2,8	1,1	2,8	1,1
Betalingsføretak	2,0	0,8	2,3	0,9	2,2	0,9
Forsikringselskap	38,6	14,8	38,5	14,8	34,8	13,7
Holdingselskap	1,7	0,7	1,7	0,7	1,9	0,7
Pensjonskassar og -fond	7,7	3,0	8,1	3,1	6,6	2,6
Verdipapirmarknaden	43,2	16,6	46,6	17,9	45,6	17,9
Prospekttkontroll	9,9	3,8	8,6	3,3	8,4	3,3
Rekneskapskontroll	7,2	2,8	8,8	3,4	8,9	3,5
Rekneskapsregelverk o.a.	0,6	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Revisorar	14,4	5,5	13,8	5,3	12,4	4,9
Rekneskapsførarar	11,4	4,4	11,8	4,5	11,2	4,4
Eigedomsmeklarar	8,4	3,2	7,8	3,0	6,6	2,6
Inkassoføretak	3,4	1,3	3,3	1,3	3,1	1,2
Andre	2,9	1,1	1,8	0,7	1,8	0,7
Ufordelt	47,4	18,2	47,2	18,1	46,9	18,5
Sum	260,1	100	260	100	254,1	100

I tabell 2 er talet på årsverk basert på tilgjengelege ressursar. Under Årsrekneskapan, side 18, viser talet samla årsverk.

Figur 2: Utlikning i prosent fordelt på tilsynsgrupper

Årsrekneskap

Kommentar frå leiinga

Årsrekneskapen er avlagd i samsvar med reglement for økonomistyring i staten og er i tråd med grunnleggjande prinsipp for budsjettering og rekneskapsføring nedfelt i reglar om økonomistyring og i rundskriv frå Finansdepartementet. Avlagd årsrekneskap med notar gir eit dekkjande bilete av inntekter og utgifter i Finanstilsynet i 2014.

Stortinget fastset utgiftsbudsjettet og inntektsbudsjettet til Finanstilsynet som ein del av statsbudsjettet. Budsjettet for 2014 til driftsutgifter (post 01) var opphavleg på 327,5 millionar kroner. Budsjettet auka med 6,1 millionar kroner som kompensasjon for lønnsoppgjøret. Inkludert overførte midlar på 9,1 millionar kroner frå 2013 og refusjonar på 6,6 millionar kroner i foreldre- og sjukepengar var den samla disponible utgiftsramma til drift 349,3 millionar kroner.

Delar av Finanstilsynets budsjett blir tildelt på post 45 *Større utstyrskjøp og vedlikehald*. Løyvinga er øyremerk IT-utviklingsprosjekt, og ubrukte midlar kan overførast til seinare budsjettår uavhengig av driftsutgiftene. I budsjettet for 2014 blei det løyvd 12,3 millionar kroner, og saman med overførte midlar på 4,5 millionar kroner var den disponible utgiftsramma 16,8 millionar kroner.

Utgiftene summerte seg totalt til 349,7 millionar kroner, ein auke på 1,3 prosent frå 2013. Mindreutgifter for post 01 *Driftsutgifter* blei 11,2 millionar kroner, som Finanstilsynet har søkt overført til 2015. Mindreutgifter for post 45 blei 4,9 millionar kroner og vil kunne disponerast i 2015. Berekening av mindreutgifter går fram av note B.

Dei samla lønnsutgiftene auka med 5,0 prosent. Korrigert for offentlege refusjonar var auken 4,2 prosent. Høgare vekst i lønnsutgiftene til Finanstilsynet enn årslønnsveksten i staten elles kan dels forklarast med at pensjonspremien var mellombels redusert i 2013, dels med at det har vore nødvendig å auke lønna i enkelte stillingar. Utbetalingar til investering og andre utbetalingar til drift (jf. artskontorrapportering) må sjåast i samanheng. Samla viser desse ein nedgang frå 2013 på 8,9 prosent. For å halde utgiftene innanfor beløpet som er løyvd, har det vore nødvendig å redusere både i bemanning og drift for øvrig gjennom 2014. Talet på årsverk var berekna til 263 ved utgangen av 2014, mot 275 ved utgangen av 2013.

Utgiftene til Finanstilsynet blir etter finanstilsynslova § 9 dekte av institusjonar som er under tilsyn i budsjettåret. Etter lova skal utgiftene fordelast på dei ulike institusjonsgruppene etter omfanget av tilsynsarbeidet. Utgiftene blir derfor kravde inn på etterskot. Stortinget vedtek ei inntektsløyving som er lik utgiftsløyvinga for fjoråret. Det blir òg kravd bidrag frå filialar av føretak frå andre EØS-statar.

Statens innkrevjingsentral krev årleg inn tilsynsavgift og andre gebyr på vegner av Finanstilsynet. Det omfattar òg rekneskapsføring og rapportering av innbetalingar i statsrekneskapen. Forklaring i notar er derfor vesentleg for å få eit fullstendig bilete av årsrekneskapen til Finanstilsynet.

Bidrag frå institusjonar under tilsyn utgjorde 308,7 millionar kroner i 2014. Summen av inntekter er mindre enn dei rekneskapsmessige utgiftene fordi bidrag frå institusjonar under tilsyn blir betalte på etterskot og ubrukte budsjettmidlar frå året før blei trekte frå.

22. mai 2014 godkjende Finansdepartementet forslaget til utlikning for 2013 etter føregåande høyring hos dei aktuelle bransjeorganisasjonane. I alt 14 767 tilsynseiningar blei omfatta av utlikninga for 2013. Av desse var 73 utanlandske filialar. Den største tilsynsgruppa er rekneskapsførarar, med 11 748 einingar. I 2012 var det totalt 14 080 einingar.

Riksrevisjonen reviderer Finanstilsynet si verksemd. Revisjonsmeldinga for 2014 er venta i andre kvartal 2015. I det avsluttande revisjonsbrevet frå 2. juni 2014 om rekneskapen for 2013 går det fram at Riksrevisjonen ikkje hadde vesentlege merknader til rekneskapen eller måten Finanstilsynet hadde gjennomført budsjettet på.

Oslo, 30. januar 2015

Morten Baltzersen

Finanstilsynsdirektør

Rekneskapsprinsipp

Finanstilsynet fører rekneskap etter kontantprinsippet. Inntekter og utgifter blir rekneskapsførte når dei blir betalte.

Finanstilsynet betaler inn både arbeidsgivaravgift og pensjonspremie til Statens pensjonskasse. I 2014 er det berekna 16,45 prosent pensjonspremie av fast lønn. Av dette blir arbeidstakar trekt 2 prosent.

Finanstilsynet er tilknytt statens konsernkontoordning i Noregs Bank og er gitt trekkrettar som svarer til Stortinget si løyving. Ved overgangen til nytt år blir saldoen på den enkelte oppgjerskontoen nullstilt.

Løyvingsrapportering

Løyvingsrapporteringa med notar viser løyvingar. Finanstilsynet har hatt til disposisjon, samanstillt med rekneskapsopplysningar som er rapporterte til statsrekneskapen.

Belastingsfullmakt som er gitt Statens innkrevjingsentral, går fram av note C.

Artskontorapportering

Artskontorapporteringa med notar viser Finanstilsynet si rapportering til statsrekneskapen i 2014 etter standard kontoplan i rekneskapsåret med samanlikningstal for 2013.

Note 7 viser forskjellen mellom avrekning med statskassen og mellomrekning med statskassen.

Tabell 3: Oppstilling av løyingsrapportering for rekneskapsåret 2014

Utgifts- kapittel	Kapittelnamn	Post	Posttekst	Note	Samla tildeling	Rekneskap 2014	Meirutgift (-) og mindreutgift
1602	Faste stillingsheimlar	01	Driftsutgifter	A, B	342 657 000	337 833 061	4 823 939
1602	Større nyinnkjøp og vedlikehald (IT)	45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald	A, B	16 801 000	11 885 176	4 915 824
Sum utgiftsført					359 458 000	349 718 237	
Inntekts- kapittel	Kapittelnamn	Post	Posttekst	Note	Samla tildeling	Rekneskap 2014	Meirinntekt og mindreinntekt (-)
4602	Prospektkontroll gebyr i kontantrekneskaper	03	Ymse	A, C	10 000 000	226 000	-9 774 000
4602	Ref. foreldrepengar	16	Refusjon av foreldrepengar	B		3 291 497	3 291 497
4602	Ref. sjukepengar, lønn	18	Refusjon av sjukepengar	B		3 088 494	3 088 494
4602	Vinningsavståing og gebyr for regelbrot o.a.	86	Ymse	A, C	7 000 000	5 501 175	-1 498 825
5580	Bidrag frå tilsynseiningane	70	Avgift	A, C	309 800 000	110 530	-309 689 470
5700	Arbeidsgivaravgift	72	Arbeidsgivaravgift			32 105 841	
Sum inntektsført					326 800 000	44 323 538	
Innkravd og inntektsført på Finanstilsynets inntektskapittel av Statens innkrevjingsssentral (SI), jf. note C							323 696 999
Netto rapportert til løyingsrekneskaper						305 394 700	
Kapitalkontoar							
60050601	Noregs Bank KK / innbetalingar					16 319 623	
60050602	Noregs Bank KK / utbetalingar					-320 799 086	
716106	Endring i mellomverande med statskassen					-915 237	
Sum rapportert						0	
Behaldningar rapporterte til kapitalrekneskaper (31.12.)							
Konto	Tekst				2014	2013	Endring
6260	Aksjar				0	0	0
716106	Mellomverande med statskassen				-12 020 365	-11 105 128	-915 237

Note A Forklaring av samla tildeling

Kapittel og post	Overført frå i fjor	Tildelingar i år	Samla tildeling
160201	9 057 000	333 600 000	342 657 000
160245	4 501 000	12 300 000	16 801 000
460203		10 000 000	10 000 000
460286		7 000 000	7 000 000
558070		309 800 000	309 800 000

I tillegg disponerer ein refusjonar på post 420616 og 420618.

Note B Forklaring til brukte fullmakter og berekning av mogleg overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Meirutgift (-) / mindreutgift	Meirutgift (-) / mindreutgift etter avgitte belastings- fullmakter	Standard refusjonar på inntekts- postane 15–18	Sum grunnlag for overføring	Maks overførbart beløp	Mogleg overførbart beløp berekna av verksemda
160201		4 823 939	4 823 939	6 379 991	11 203 930	16 680 000	11 203 930
160245	«kan overførast»	4 915 824	4 915 824	Ikke aktuell	4 915 824		4 915 824

Note C Forklaring på inntekter

Kapittel og post	Samla tildeling	Rekneskapsført av Finanstilsynet	Rekneskapsført av andre	Samla inntekter	Meirinntekt og mindreinntekt (-)
460203	10 000 000	226 000	7 652 478	7 878 478	-2 121 522
460286	7 000 000	5 501 175	7 461 563	12 962 738	5 962 738
558070	309 800 000	110 530	308 582 958	308 693 488	-1 106 512

Tabell 4: Oppstilling av artskontorrapporteringa for 2014

	Note	2014	2013
Inntekter rapporterte til løyvingerekneskapen			
Innbetalinger frå gebyr	1	226 000	8 193 000
Innbetalinger frå tilskot og overføringar	1		0
Innbetaling av finansinntekter	1	-1 482	-1 988
<i>Sum innbetalinger</i>		224 518	8 191 012
Utgifter rapporterte til løyvingerekneskapen			
Utbetalinger til lønn og sosiale utgifter	2	261 244 048	248 089 595
Offentlege refusjonar som gjeld lønn	2	-6 379 991	-3 497 765
Utbetalt til investeringar	3	5 167 830	13 559 022
Andre utbetalinger til drift	4	83 304 877	83 601 519
<i>Sum utbetalinger</i>		343 336 764	341 752 371
Netto rapporterte utgifter til drift og investeringar		343 112 246	333 561 359
Innkrevjingsverksemd og andre overføringar til staten			
Innbetaling av skattar, avgifter, gebyr o.a.	5	5 611 705	1 856 429
<i>Sum innkrevjingsverksemd og andre overføringar til staten</i>		5 611 705	1 856 429
Inntekter og utgifter rapporterte på felleskapittel			
5700 Inntektene til folketrygda – arbeidsgivaravgift		32 105 841	29 846 263
<i>Sum inntekter og utgifter rapporterte på felleskapittel</i>		32 105 841	29 846 263
Netto utgifter rapporterte til løyvingerekneskapen		305 394 700	301 858 667
Oversikt over mellomverande med statskassen			
Eigedelar og gjeld		2014	2013
Fordringar	7	112 304	290 118
Skyldig skattetrekk	7	-11 190 454	-10 973 091
Skyldige offentlege avgifter	7	-172 959	-198 124
Anna gjeld	7	-769 257	-224 031
<i>Sum mellomverande med statskassen</i>		-12 020 365	-11 105 128
Note 1 Inntekter rapporterte til løyvingerekneskapen 2014			
		2014	2013
<i>Innbetalinger frå gebyr</i>			
Tilsynsavgift		226 000	8 193 000
Sum innbetalinger frå gebyr		226 000	8 193 000
<i>Innbetaling av finansinntekter</i>			
Renteinntekter		-1 482	-1 988
Anna finansinntekt		0	0
<i>Sum innbetaling av finansinntekter</i>		-1 482	-1 988
Sum inntekter rapporterte til løyvingerekneskapen		224 518	8 191 012
Note 2 Utbetalinger til lønn og sosiale utgifter og innbetalinger av offentlege refusjonar			
		2014	2013
<i>Utbetalinger til lønn og sosiale utgifter</i>			
Lønningar		197 896 637	189 742 191
Arbeidsgivaravgift		31 802 065	29 645 078
Pensjonsutgifter*		26 354 738	23 109 114
Andre ytingar		5 190 608	5 593 212
Sum utbetalinger til lønn og sosiale utgifter		261 244 048	248 089 595
<i>* Denne linja skal brukast av verksemdar som betaler inn pensjonspremie til SPK.</i>			
<i>Offentlege refusjonar som gjeld lønn</i>			
Sjukepengar og andre refusjonar		6 379 991	3 497 765
Sum offentlege refusjonar som gjeld lønn		6 379 991	3 497 765
Årsverk 31.12.:		263	275

Note 3 Utbetalt til investeringar	2014	2013
Immaterielle egedelar og liknande	2 022 462	8 998 697
Driftslausøyre, inventar, verktøy og liknande	2 822 427	4 119 440
Andre utgiftsførte investeringar	322 941	440 886
Sum utbetalt til investeringar	5 167 830	13 559 022

Note 4 Andre utbetalinger til drift og utbetaling av finansutgifter	2014	2013
<i>Andre utbetalinger til drift</i>		
Husleige	16 615 696	16 051 614
Vedlikehald egne bygg og anlegg	0	0
Vedlikehald og ombygging av leigde lokale	162 654	405 733
Andre utgifter til drift av egedom og lokale	6 056 745	6 451 211
Reparasjon og vedlikehald av maskiner, utstyr o.a.	1 691 144	932 558
Mindre utstysinnkjøp	854 790	3 940 930
Leige av maskiner, inventar og liknande	8 452 282	1 556 616
Konsulentar og andre kjøp av tenester frå eksterne	24 936 193	28 775 183
Reiser og diett	6 390 100	7 249 832
Andre driftsutgifter	18 145 273	18 237 840
Sum andre utbetalinger til drift	83 304 877	83 601 519

<i>Utbetaling av finansutgifter</i>		
Renteutgifter	0	0
Andre finansutgifter	0	0
Sum utbetaling av finansutgifter	0	0

Note 5 Innkrevjingsverksemd og andre overføringar til staten	2014	2013
Bidrag frå tilsynseiningane	110 530	349 796
Lovbrotsgjebyr	5 501 175	1 507 200
Renteinntekt – utanfor konsernkontoordninga	0	-567
Sum innkrevjingsverksemd og andre overføringar til staten	5 611 705	1 856 429
I tillegg har SI innrapportert / kravd inn følgjande:	323 696 999	

Note 6 Tilskotsforvaltning og andre overføringar frå staten 2014	2014	2013
Sum tilskotsforvaltning og andre overføringar frå staten	0	0

Note 7 Samanheng mellom avrekning med statskassen og mellomverande med statskassen

Del A Forskjellen mellom avrekning med statskassen og mellomverande med statskassen		2014	2014	
		Spesifisering av bokført avrekning med statskassen	Spesifisering av rapportert mellomverande med statskassen	Forskjell
Finansielle anleggsmidlar	Finansielle anleggsmidlar	0	0	0
	<i>Sum</i>	0	0	0
Omløpsmidlar	Kundefordringar	561 262	0	561 262
	Andre fordringar	112 304	112 304	0
	Kasse og bank	0	0	0
	<i>Sum</i>	673 566	112 304	561 262
Kortsiktig gjeld	Leverandørgjeld	1 141	0	1 141
	Skyldig skattetrekk	-11 190 454	-11 190 454	0
	Skyldige offentlege avgifter	-172 959	-172 959	0
	Anna kortsiktig gjeld	-769 257	-769 257	0
	<i>Sum</i>	-12 131 528	-12 132 669	1 141
Langsiktige plikter	Anna langsiktige gjeld	0	0	0
	<i>Sum</i>	0	0	0
Sum		-11 457 962	-12 020 365	562 403

SENTRALE TAL FRÅ TILSYNSVERKSEMDA

Tabell 5: Oversikt over tal på føretak under tilsyn per 31.12.2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Bankar og andre kredittinstitusjonar					
Sparebankar	113	111	109	106	105
Forretningsbankar	20	19	17	18	19
Finansieringsføretak	57	56	52	54	55
Filialar i utlandet av norske bankar og andre kredittinstitusjonar	17	14	16	17	18
Filialar i Noreg av utanlandske bankar og kredittinstitusjonar	35	42	42	42	40
Sparebank- og finansstiftingar					
Sparebank- og finansstiftingar	12	18	23	25	25
Betalingsføretak					
Betalingsføretak	1	17	22	21	14
E-pengeføretak					
E-pengeføretak	3	3	2	2	3
Forsikring					
Livsforsikringsselskap	12	12	12	12	13
Skadeforsikringsselskap	44	43	43	44	44
Sjøtrygdslag	13	13	12	11	10
Brannkassar	20	19	19	15	15
Filialar i utlandet av norske forsikringsselskap	5	12	16	15	15
Filialar i Noreg av utanlandske forsikringsselskap	43	37	36	34	31
Forsikringsformidlingsføretak ¹	98	99	96	97	102
Private pensjonskassar	66	63	56	51	52
Kommunale pensjonskassar	31	32	32	33	38
Pensjonsfond	8	7	5	5	4
Holdingselskap					
Holdingselskap	11	11	12	12	11
Verdipapirinstitusjonar					
Verdipapirføretak	154	143	136	129	128
Filialar i Noreg av utanlandske verdipapirføretak	17	19	23	21	22
Forvaltningsselskap for verdipapirfond	27	29	32	31	30
Oppgjerssentralar	3	3	3	3	5
Verdipapirsentral	1	1	1	1	1
Regulerte marknader, inkl. børsar	4	4	4	4	5
Revisorar					
Revisorar	6 210	6 484	6 704	6 973	7 191
Revisjonsselskap	776	674	600	563	533
Rekneskapsførarar					
Rekneskapsførarar	9 260	9 971	11 128	11 611	11 500
Rekneskapsførarselskap	2 691	2 817	2 862	2 853	2 858
Eigedomsmekling					
Eigedomsmeklarføretak	550	530	517	508	499
Advokatar med eigedomsmekling i eigen praksis	1 294	1 317	1 329	1 325	1 278
Inkassoverksemd					
Inkassoføretak	110	96	94	98	98
Oppkjøpsføretak	5	5	4	5	4

Finanstilsynet har i tillegg kontroll med den finansielle rapporteringa til 263 noterte føretak.

¹ Forsikringsagentføretak som distribuerer forsikringar berre for forsikringsselskap med kontorstad i Noreg, er ikkje inkluderte i denne oversikten. Aksessoriske forsikringsagentar, det vil seie føretak som har forsikringsformidling som ein bigeskjeft, er heller ikkje inkluderte.

Tabell 6: Tal på stadlege tilsyn fordelt på institusjonstypar (inkl. IT-tilsyn*)

	2010	2011	2012	2013	2014
Bank/finans	70	53	51	63	68
Betalingsføretak	–	1	–	–	–
E-pengeføretak	–	–	–	–	1
Holdingselskap	–	–	–	–	–
Forsikringselskap	12	14	8	8	11
Forsikringsformidlingsføretak	6	7	3	5	3
Pensjonskassar og -fond	8	2	6	5	3
Verdipapirføretak	24	19	17	12	10
Andre verdipapirinstitusjonar (inkl. forvaltningsselskap for verdipapirfond)	5	8	5	3	4
Revisorar	87	47	48	55	27
Rekneskapsførarar	58	56	60	46	51
Eigedomsmeklarar	49	93	43	43	32
Inkassoføretak	13	12	11	11	3
Datasentralar/IKT-leverandørar**	4	5	3	1	–
Andre	1	–	–	–	–

* Det blei gjennomført 22 stadlege IT-tilsyn. Tilsyn blir gjennomførde enten separat eller i samband med ordinære tilsyn i føretaka. I tillegg blei det utført 41 forenkla IT-tilsyn.

** Frå 2014 er tal på datasentralar/IKT-leverandørar inkluderte i tala på dei andre føretaka.

Tabell 7: Saker som er behandla etter delegasjon frå Finansdepartementet

	2013	2014
Saker behandla etter lov 24. mai 1961 nr. 1 om sparebanker	44	37
Saker behandla etter lov 24. mai 1961 nr. 2 om forretningsbanker	19	12
Saker behandla etter lov 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner	201	188
Saker behandla etter lov 6. desember nr. 75 om sikringsordninger for banker og offentlig administrasjon mv. av finansinstitusjoner	0	1
Saker behandla etter lov 10. juni 2005 nr. 44 om forsikringselskaper, pensjonsforetak og deres virksomhet mv.	77	95
Saker behandla etter lov 29. juni 2007 nr. 75 om verdipapirhandel	19	22
Saker behandla etter lov 29. juni 2007 nr. 73 om eiendomsmegling	6	5

INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

Informasjon og kommunikasjon er eitt av fire strategiske verkemiddel i tilsynsarbeidet, saman med tilsyn og overvaking, forvaltning og regelverksutvikling. Informasjonstiltaka rettar seg i første rekkje mot føretaka og bransjane. Finanstilsynet har tilsyn med, men òg mot media og allmenta.

Finanstilsynet har mange ansvarsområde med omfattande regelverk og komplekse saksforhold som krev aktiv informasjonsverksemd. Arbeidet med informasjon og kommunikasjon følgjer prinsippa i den statlege kommunikasjonspolitikken, mellom anna ved at ansvaret følgjer leiarsvaret på dei ulike fagområda.

Kommunikasjon retta mot føretak og bransjar

Finanstilsynet er avhengig av tillit hos dei det blir ført tilsyn med, og i samfunnet elles. Det skjer først og fremst gjennom høg kvalitet på tilsynsverksemda, men òg ved tydeleg og konsekvent kommunikasjon. God kommunikasjon med marknadsaktørane, bransjeorganisasjonane, ulike myndigheiter, media og samfunnet elles er viktig for at Finanstilsynet skal kunne løyse samfunnsoppgøret sitt.

Ein av dei viktigaste kanalane for kommunikasjon med føretak og personar under tilsyn er brev frå Finanstilsynet. I 2014 blei det samla sendt ut 16 098 brev (utgåande dokument). Det er ei sentral målsetjing i all kommunikasjon og informasjon at språket skal vere klart og forståeleg for mottakarane.

Presiseringar av regelverk, rapporteringsvarsel og saker som føretaka og bransjane må ta omsyn til, blir oftast formidla gjennom rundskriv. I 2014 distribuerte Finanstilsynet 22 rundskriv. Det blei òg etablert eit samarbeid med Lovdata om publisering av Finanstilsynets rundskriv på Lovdata Pro.

Seminar og foredrag

Ein viktig del av Finanstilsynet sin kommunikasjon med bransjane skjer gjennom seminar og foredragsverksemd. Mellom anna arrangerer tilsynet kvart år seminar for verdipapirføretaka og forvaltningsselskapa for verdipapirfond. I mai 2014 arrangerte Finanstilsynet to like seminar om rapporteringskrav etter EUs nye kapitalkravdirektiv (CRD IV). Seminaret blei overført på nett-TV.

Samarbeid

Finanstilsynet har eit omfattande kontaktnett og har faste møte med mellom anna samarbeidande myndigheiter i Noreg og internasjonalt og med ulike bransje- og interesseorganisasjonar. Sjå relasjonsskart, side 26.

Generell informasjonsverksemd

I løpet av året distribuerte Finanstilsynet 33 pressemeldingar. Det blei arrangert tre pressekonferansar, som òg blei overførte på nett-TV. I april la tilsynet fram rapporten *Finansielt utsyn 2014* og i november *Finansielle utviklingstrekk 2014*. Desse rapportane analyserer og vurderer utviklinga og risikoen i finansmarknaden og moglege kjelder til framtidig stabilitetsproblem i den norske finanssektoren. I april la tilsynet òg fram rapporten *Risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS)*, om bruken av informasjons- og kommunikasjonsteknologi i finanssektoren.

Den breie mediedekninga av Finanstilsynets retningslinjer for bankane sin utlånspraksis til bustadformål heldt fram i 2014. Det same gjaldt diskusjonen om myndigheitene sine krav til kapitaldekning i bankane. Ulike saker som kastar lys over forbrukarrettane, fekk òg merksemd. Mellom dei var krav til fakturering av kredittkort og ulovlege produktpakkar. Medieovervakingsselskapet Opoint registrerte 5 207 oppslag i 2014 der Finanstilsynet var nemnt (7 628 oppslag i 2013). Finanstilsynet etablerte seinhausten 2013 ei pressevaktordning som blei gjort fast frå andre halvår 2014.

Om årsrapportering

Direktoratet for økonomistyring (DFØ) har innført endringar i økonomiregelverket om årsrapportering, mellom anna med krav til rekkjefølgje og titlar i årsmeldinga. Finanstilsynet har etter søknad fått dispensasjon frå desse krava i tre år frå Finansdepartementet.

Nettbasert informasjon

Nettstaden til Finanstilsynet, *Finanstilsynet.no*, er hovudkanalen for informasjon frå Finanstilsynet. Der finst det informasjon om regelverk, konsesjonskrav, rapportering o.a. som gjeld dei ulike verkeområda. På nettstaden blir ulike rapportar, analysar, regelverk og aktuelle saker publiserte, i tillegg til mellom anna rundskriv og pressemeldingar. Sentrale lover og forskrifter blir òg omsette til engelsk.

Den mest brukte tenesta på nettstaden er konsesjonsregisteret. Det er eit søkbart register over alle føretak og personar som Finanstilsynet har tilsyn med. I 2014 blei ein mobiltilpassa webapplikasjon av registeret etablert. I tillegg har nettstaden ei oversikt over marknadsåtvaringar mot føretak som ikkje har løyve til å drive i Noreg.

I 2014 var det 534 000 besøk på nettstaden. Om lag 18 prosent av besøka kom frå brukarar utanfor Noreg. Finanstilsynet har òg i samarbeid med ØKOKRIM ansvaret for temanettstaden *Hvitvasking.no*, som har informasjon om tiltak mot kvitvasking. Finanstilsynet tok i april i bruk eit nytt intranett som i åra framover vil bli utvikla til ei arbeidsflate der fleire interne verktøy er integrert. På slutten av året starta dessutan arbeidet med å oppgradere *Finanstilsynet.no*.

Kommunikasjonsstrategien til Finanstilsynet

Hovudpunkt

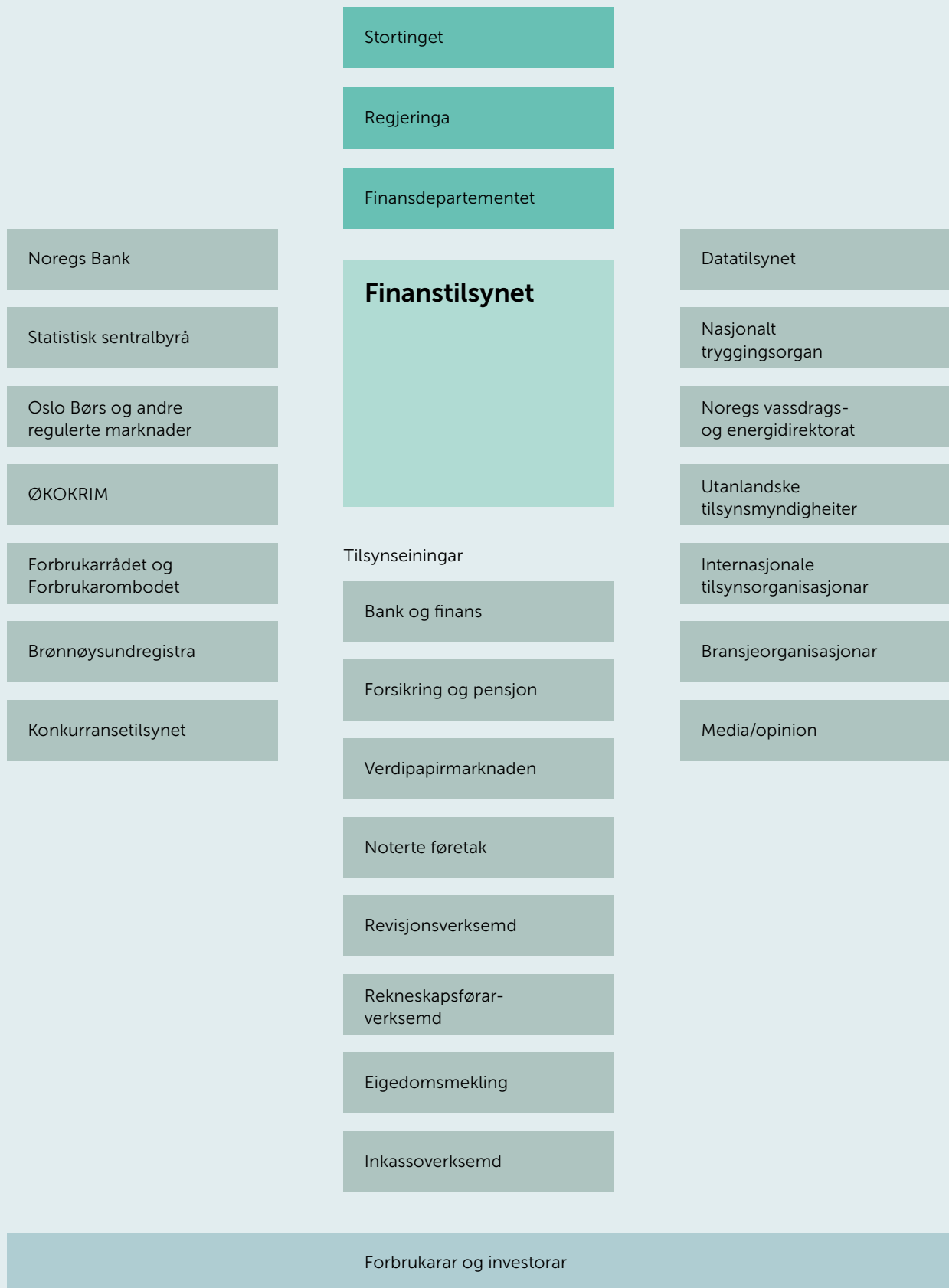
1. All relevant offentlig informasjon for målgruppene skal alltid vere tilgjengeleg på www.finanstilsynet.no.
2. Regelverk og endringar, rettleiingar og vurderingar som er særleg viktige, skal i tillegg kommuniserast aktivt gjennom andre kanalar.
3. Finanstilsynet skal ha god kontakt med bransjeorganisasjonane og andre viktige aktørar i arbeidet med regelverksutforming og forbrukarvern.
4. Finanstilsynet skal synleggjere aktivitetar som har til formål å verne forbrukarane.
5. Finanstilsynet skal tilpasse kommunikasjonen til den aktuelle målgruppa.
6. Finanstilsynet skal regelmessig evaluere og justere kommunikasjonsarbeidet.

Kommunikasjonsmål

1. Samfunnet skal ha kjennskap til Finanstilsynet og rolla vår. Vi skal vere ein open og føreseieleg organisasjon.
2. Finanstilsynet skal løyse samfunnsoppdraget sitt på ein måte som gir alminneleg tillit.
3. Aktørane i finansmarknadene skal ha god tilgang på tilrettelagd informasjon om gjeldande regelverk, forslag til endringar, praksis og vedtak.
4. Brukarane av finansielle tenester skal ha god tilgang på tilrettelagd informasjon om produkt, tenester og rettar.
5. Kommunikasjon i kritiske situasjonar skal handterast på ein måte som minimerer skadeverknadene.
6. Finanstilsynet skal vere etterretteleg, poengtert og målretta i all kommunikasjon.

Finanstilsynets viktigaste relasjonar

4

FINANSTILSYNETS ARBEID MED FORBRUKARVERN

FORBRUKARVERN

Forbrukarvern er sentralt både når regelverket for finansmarknaden skal utviklast, og i tilsynet med aktørar som tilbyr finansielle tenester. Solide og likvide institusjonar er høgt prioriterte i arbeidet til Finanstilsynet og er den viktigaste føresetnaden for eit godt forbrukarvern. Samtidig blir endringar i regelverket og tilsynet som skal forbetre stillinga til forbrukarane når dei kjøper finansielle tenester, ein stadig viktigare del av arbeidet.

Norske og internasjonale erfaringar har vist at forbrukarane har behov for betre vern i finansmarknadene. Godt forbrukarvern er viktig både for den enkelte forbrukaren og for tilliten til finansinstitusjonane.

Internasjonalt blir det stilt stadig større krav til god og tilrettelagd informasjon som er tilpassa forbrukarkundar. EU arbeider med nye krav til kort og presis informasjon om risiko og kostnader ved ulike investeringsprodukt (såkalla nøkkelinformasjon). Ved tilbod om investeringar i verdipapirfond er det i dag krav til nøkkelinformasjon. Tilsvarande krav vil komme for andre produkt.

Overgangen frå yttingsordningar til innskotsbasert pensjonsparing med investeringsval inneber vanskelege val som har mykje å seie for svært mange. Moglege interessekonflikar mellom pensjonsavtaletilbydarar og den enkelte forbrukaren må handterast på ein god måte. I Finanstilsynet er ein derfor særleg merksame på sal og rådgiving i samband med pensjons- og fondsprodukt.

I eigedomsmeklingstilsynet prioriterer Finanstilsynet føretak som formidlar kjøp og sal av bustader. Det er viktig at forbrukarane kan ha tillit til mellom anna bodgivingsprosessen og handteringa av klientmidlar.

I tilsynet med inkassoverksemd følgjer Finanstilsynet særleg opp føretak som har fått hyppige klagar frå forbrukarane. Det blir òg lagt vekt på å følgje opp dei større inkassoføretaka for å vurdere om dei har pålitelege system og gode rutinar for å drive inn krav. Reglane for korleis inkassoføretak skal oppføre seg når dei skal drive inn krav, er vanskeleg tilgjengelege for forbrukarane. Det er derfor viktig å følgje opp at inkassoføretaka følgjer reglane, som omfattar når dei kan belaste forbrukarane med gebyr, og kva gebyr dei kan belaste forbrukarane med.

Samarbeid om forbrukarvern

Finanstilsynet samarbeider med Forbrukarombodet, Forbrukarrådet og Konkurransetilsynet for å oppnå betre forbrukarvern i finansiell sektor og for å leggje til rette for ei formålstenleg arbeidsdeling. Finansdepartementet har bedt Finanstilsynet om å ta initiativ til å opprette eit konkurransepolitisk fagforum med medlemmer frå desse etatane. Forumet skal ha som formål å betre forbrukarvernet ved å utveksle informasjon og synspunkt om konkurranse-situasjonen på finansmarknaden generelt og om konkrete problemstillingar innanfor ansvarsområda til deltakarane spesielt.

Finanstilsynet har òg eit tett samarbeid med Finansportalen. Portalen publiserer mellom anna forbrukarretta retningslinjer og marknadsåtvaringar som kjem frå Finanstilsynet. Tilsynet følgjer opp manglande etterleving av plikta institusjonane har til å opplyse portalen om prisar o.a.

Enkelte saker i 2014:

Oppfølging av retningslinjer for fakturering av kredittkortgjeld

Finanstilsynet fastsette i 2013 retningslinjer for å fakturere kredittkort, så føretak som utferdar kredittkort, må no gi brukarane tydelegare informasjon om kostnadene ved å bruke korta. Våren 2014 undersøkte Finanstilsynet korleis retningslinjene blei følgde. Undersøkinga omfatta 34 bankar og finansieringsføretak som både utferdar og fakturerer kredittkort. Sjå omtale på side 35.

Bustadlånsundersøking

Finanstilsynet gjennomfører ei bustadlånsundersøking kvart år, og sist hausten 2014. Bankane følgde i stor grad opp kriteria for å vurdere beteningsevna til låntakaren. Undersøkinga viste likevel at bankane har auka omfanget av lån med høg lånegrad, særleg til unge låntakarar. Bustadlånsundersøkinga er tilgjengeleg på nettstaden til Finanstilsynet.

Sal og marknadsføring av produktpakkar

Finanstilsynet følgte opp bankane sin praksis knytt til sal av produktpakkar. Det blei presisert at mellom anna kombinasjonar av bank-, forsikrings- og fondsprodukt i utgangspunktet er ulovlege. Sjå omtale på side 35.

Retningslinjer for klagebehandling

Finanstilsynet publiserte i rundskriv 12/2014 retningslinjer for institusjonane si klagebehandling og korleis klagar som kjem til føretaket, skal behandlast. Rundskrivet er basert på retningslinjer frå finanstilsynsmyndigheitene i EU. Retningslinjene gjeld for bank-, finans-, forsikrings- og verdipapir-området.

Marknadsåtvaringar

Finanstilsynet publiserte 22 åtvaringar mot føretak som tilbydde finansielle tenester i Noreg utan løyve, og 333 åtvaringar frå utanlandske tilsynsmyndigheiter. Svært ofte er dette føretak som driv svindel. Marknadsåtvaringane blir òg publiserte på Finansportalen. Sjå omtale på side 50.

Alternative investeringsfond

Finanstilsynet avlo ein søknad om å marknadsføre to irske alternative investeringsfond til ikkje-profesjonelle investorar fordi fonda etter retten til heimlandet berre kunne marknadsførast til visse kategoriar ikkje-profesjonelle. Det er klaga på vedtaket.

Nye reglar om bodgiving

Nye bodgivingsreglar, som krev skriftlege bod ved kjøp og sal av bustader, tok til å gjelde 1. januar 2014. Reglane skal bidra til at bodrundane blir gjennomførte på ein skikkeleg og trygg måte. Sjå omtale på side 74.

Endring i regelverk om oppgjer av eigedomshandlar

Eigedomsmeklingslova blei endra 1. juli 2014. Eigedomsmeklaren skal etter nye reglar sørge for at kjøparen har fått tinglyst skøyte (eller tilsvarande rettsvern) før meklaren kan disponere kjøpesummen på vegner av seljaren.

RAPPORT FRA TILSYNSOMRÅDENE:

BANK OG FINANS

FORSIKRING OG PENSJON

VERDIPAPIROMRÅDET

Verdipapirforetak

Fond og kollektive investeringer

Infrastrukturen i verdipapirmarkedet

Atferdsreglene i verdipapirmarkedet

Prospektkontroll – omsettelige verdipapirer

Regnskapstilsyn – noterte foretak

REVISJON

REGNSKAPSFØRERVIRKSOMHET

EIENDOMSMEGLING

INKASSOVIRKSOMHET

TILSYN MED SYSTEM FOR BETALINGSTENESTER

BANK OG FINANS

Bankene er sentrale for hele økonomien som tilbydere av finansiering og spareløsninger. Regulering og tilsyn er viktig for å bidra til finansiell stabilitet og tillit til det finansielle systemet. Tilsynet med bank- og finanssektoren skal bidra til solide foretak som har god risikobevisthet, styring og kontroll. Finansielle tjenester skal ytes etter gjeldende regelverk til det beste for samfunnet og brukerne.

Utviklingstrekk

Norske banker har oppnådd gode resultater de siste årene. Gunstig økonomisk utvikling i Norge har ført til lave utlåns- tap som har bidratt til god lønnsomhet. Overskuddene har i betydelig grad blitt benyttet til å øke egenkapitalen i bankene. Dette har vært nødvendig for å innfri strengere kapitalkrav, som ble innført etter den internasjonale finans- krisen i 2008. Økt egenkapital er nødvendig for at bankene skal være godt rustet til å møte økonomiske tilbakeslag.

Risikofaktorene som har preget internasjonal økonomi i årene etter finanskrisen, er fortsatt gjeldende. Den økonomiske veksten er redusert i framvoksende økonomier, og den er lav og skjør i mange industriland. Ubalanser i statsfinansene og usikkerhet om bankenes soliditet i mange land kan utløse fornyet finansuro. For norske banker er utviklingen i verdipapirmarkedene viktig. De største bankene har en betydelig markedsfinansiering. Markedsuro og økt usikkerhet fører ofte til høyere risikopremier i penge- og obligasjonsmarkedene og fall i aksjemarkedene. Dette kan bidra til både svekket tilgang til og dyrere finansiering for bankene.

Gjeldsbelastningen til norske husholdninger er på et historisk høyt nivå. Det er også tilfelle for boligprisene. Husholdningene er mer sårbare for økte renter, inntekts- bortfall og fallende boligpriser enn tidligere. Økt usikkerhet kan gi høyere sparing og redusert forbruk som vil kunne ramme norsk næringsliv.

En rekke regelverksendringer er gjennomført, eller er under arbeid på finansområdet. I EUs nye kapitalkravsdirektiv, Capital Requirements Directive (CRD IV), er det lagt opp til strengere kapital- og likviditetskrav for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak. Finanskrisen har ført til betydelig opp- merksomhet på systemviktige banker og krisehåndterings- systemer.

Tilsyn og overvåking

Overvåking og analyser

Finanstilsynet gjennomfører regelmessige analyser av utviklingen i finansnæringen og av de økonomiske ramme- betingelsene, nasjonalt og internasjonalt. Det utarbeides analyser av soliditet og kreditt- og likviditetsrisiko for finans- ieringsforetak, enkeltbanker og banksektoren som helhet. Pressemeldinger hvert kvartal oppsummerer disse analysene, som også publiseres i *Rapport for finansinstitusjoner* på Finanstilsynets nettsted. Hver vår og høst publiserer Finanstilsynet analyser av utviklingen i finansinstitusjoner, markeder og realøkonomien og andre utviklingstrekk som kan utgjøre en risiko for den finansielle stabiliteten i det norske markedet. Rapporten *Finansielt utsyn* ble offentlig- gjort i april 2014, og rapporten *Finansielle utviklingstrekk* ble lagt fram i november. Gjennom året ble det også gjennomført flere andre analyser av aktuelle temaer. De offentlige rapportene med pressemeldinger er tilgjengelige på Finanstilsynets nettsted.

I *Finansielt utsyn* og *Finansielle utviklingstrekk* for 2014 ble det pekt på at internasjonal økonomi utvikler seg svakere. Prognosene for norsk økonomi tilsier fortsatt moderat vekst. Reduserte investeringer i olje- og gasssektoren framover og fallet i oljeprisen siden juni, bidrar til usikkerhet om prognosene og større risiko for nedgang i norsk økonomi. Samtidig fortsetter både husholdningenes gjeld og bolig- prisene å vokse.

Rapportering

For å sikre tett oppfølging av utviklingen i finansinstitusjoner og markeder, er Finanstilsynet avhengig av innrapporterte data fra institusjonene. Alle kredittinstitusjoner i Norge rapporterer regnskapsinformasjon til finansdatabasen ORBOF (Offentlig regnskapsrapportering fra banker og finansieringsforetak), som er et samarbeid mellom Finanstilsynet og Statistisk sentralbyrå. I tillegg rapporterer kredittinstitusjonene soliditets- og likviditetsinformasjon til Finanstilsynet. Finanstilsynet innhenter også rapportering fra sparebank- og finansstiftelser, betalingsforetak og e-pengeforetak.

De siste årene har de felles europeiske tilsynsmyndighetene i økende grad innhentet informasjon om utviklingen i de enkelte lands finansmarkeder. Informasjonen benyttes av den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA), både i egen tilsynsvirksomhet og i viderefremmingen av informasjon til det europeiske rådet for systemrisiko (ESRB). Finanstilsynet henter inn data for norske institusjoner, og har ansvaret for å rapportere videre til EBA.

I forbindelse med innføringen av nytt kapital- og soliditetsregelverk for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak, CRD IV, har EU-kommisjonen fastsatt bindende tekniske standarder på mange områder, blant annet rapporteringsområdet. CRD IV stiller krav til full harmonisering av rapporteringskrav, noe som betyr at rapporteringen vil bli lik i alle land, og uten mulighet for nasjonale tilpasninger. CRD IV omfatter, i tillegg til kapitaldekningsrapportering (COREP), blant annet finansiell rapportering (FINREP), rapportering av likviditet, store engasjementer og uvektet kjernekapitalandel (leverage ratio). I Norge startet CRD IV-rapporteringen for fullt fra og med juli 2014. Finanstilsynet har tilrettelagt den nye rapporteringen for norske institusjoner. Det blir gjennomført løpende beregningsstudier i regi av EU, der også norske institusjoner deltar. Formålet med studiene er å vurdere effekten av nytt regelverk og tilpasse de endelige kravene.

I mai 2014 ble det holdt to informasjonsmøter for alle banker og finansieringsforetak som er rapporteringspliktige etter CRD IV. I møtene ble de ulike rapporteringene gjennomgått og Finanstilsynets arbeid med den tekniske løsningen for rapportering presentert. Opptak av informasjonsmøtet er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted.

Soliditet og lønnsomhet i norske banker

Den svake utviklingen i internasjonal økonomi de siste årene har i liten grad smittet over på norsk økonomi, og bankenes lønnsomhet har vært god over flere år. Det var også en sterk resultatforbedring i norske banker i 2014 sammenlignet med året før. Hovedårsaken til forbedringen var høyere netto renteinntekter, særlig som følge av lavere finansieringskostnader. Mange banker fikk også betydelige gevinster på salget av Nets Holding. Bankene samlet kunne resultatføre svært lave tap på utlån i 2014. Nivået på misligholdte engasjementer ble redusert det siste året.

Utlånsveksten til personkunder sank noe i 2014, men var fortsatt forholdsvis høy. Veksten i utlån til innenlandske bedriftskunder var beskjeden siste år, blant annet som følge av økt finansiering gjennom obligasjonsmarkedet. Bankenes finansiering består i hovedsak av innskudd fra kunder og innlån i penge- og verdipapirmarkedene. Bankene har økt sin langsiktige finansiering, og likviditetsreservene har blitt større de seneste årene.

Norske banker har styrket soliditeten, i hovedsak gjennom tilbakeholdte overskudd. Ren kjernekapitaldekning økte i 2014, og alle norske banker oppfylte minstekravet på ti prosent ved utgangen av året.

Fakta:

Ved utgangen av 2014 hadde 105 sparebanker, 19 forretningsbanker og 55 finansieringsforetak konsesjon til å drive virksomhet i Norge. I tillegg var det 18 filialer i utlandet av norske kredittinstitusjoner og 40 filialer i Norge av utenlandske kredittinstitusjoner. Videre hadde 25 sparebank- og finansstiftelser, 14 betalingsforetak og 3 e-pengeforetak konsesjon ved utgangen av året.

Likviditetsovervåking

Store norske banker og kredittforetak henter mye av sin finansiering i internasjonale penge- og kredittmarkeder. Forholdene i disse markedene kan endre seg raskt, og refinansiering ved en tillitskrise kan bli både dyr og vanskelig. Finanstilsynet har derfor stor oppmerksomhet rettet mot likviditetsrisiko. Økte likviditetsbuffer og mer langsiktig finansiering har gitt norske banker bedre forutsetninger for å møte en tilstramming i likviditeten. Utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) har bidratt til dette. I 2014 var markedssituasjonen gunstig både for seniorobligasjoner og obligasjoner med fortrinnsrett. Risiko-premiene falt gjennom året og er nå på det laveste nivået på flere år.

Med CRD IV innføres kvantitativ regulering av likviditet. Kravene tar utgangspunkt i to indikatorer: Liquidity Coverage Ratio (LCR), som er krav til likviditetsdekning og måler institusjonens likviditetsbuffer, og Net Stable Funding Ratio (NSFR), som måler i hvilken grad institusjonen er langsiktig finansiert. Minstekrav til LCR skal etter CRD IV innføres gradvis, fra 60 prosent fra 1. oktober 2015 til 100 prosent fra 1. januar 2018, men CRD IV åpner også for at den enkelte medlemsstat kan velge en raskere opptrapping til 100 prosent. Det er ikke besluttet om NSFR skal innføres som et minstekrav. Det er ventet at EU-kommisjonen vil komme med nærmere bestemmelser innen utgangen av 2016. Et eventuelt minstekrav forventes å gjøres gjeldende tidligst fra 2018.

Finansdepartementet har bedt Finanstilsynet vurdere hvordan nye likviditetskrav skal innføres i Norge. Vurderingene skal foreligge i mai 2015. Finanstilsynet vil i vurderingen se nærmere på om likviditetskravene bør innføres tidligere enn det som følger av forordningen. Finanstilsynet vil også ta stilling til om institusjonene bør pålegges krav til LCR i enkeltvalutaer, det vil si i norske kroner alene og i andre valutaer hvor institusjonen har en signifikant likviditetsrisiko. Behovet for å innføre unntaksløsninger for å oppfylle LCR i norske kroner, vil i så tilfelle også bli vurdert.

Rapportering etter CRD IV som ble innført i juli 2014, erstattet den tidligere rapporteringen av LCR og NSFR etter Baselkomiteens definisjoner. LCR rapporteres med månedlig frekvens, mens NSFR rapporteres kvartalsvis. Alle kredittinstitusjoner omfattes av den nye likviditetsrapporteringen. Finanstilsynet beregner i tillegg hvert kvartal forholdet mellom bankenes langsiktige finansiering og illikvide aktiva («likviditetsindikator 1 og 2») på basis av bankenes rapportering til finansdatabasen. Institusjoner som har vesentlig lavere likviditetsindikatorer enn gjennomsnittet for de 13 største norske bankene, eller lave likviditetsbuffer (etter 1. juli målt ved LCR etter CRD IV-definisjonen), blir fulgt opp.

Vurderinger og tilbakemeldinger på likviditetsrisikoområdet var sentralt i den stedlige tilsynsvirksomheten og i tilbakemeldingene på bankenes interne kapitalvurderinger, såkalt Internal Capital Adequacy Assessment Process (ICAAP) i 2014. Finanstilsynet skrev i tilsynsrapportene til flere banker at det var registrert for lave nivåer på én eller flere av Finanstilsynets likviditetsindikatorer, at fundingen på annet vis hadde for kort løpetid eller at innskuddsdekningen burde økes. Tilsynet påpekte overfor enkelte banker at styringsrammer som var vedtatt av institusjonens styre, ikke var tilstrekkelig presise, eller at det ble operert med for få eller for lave minimumsrammer for styring av risikonivået. Til enkelte banker ble det påpekt at strategi eller policy ikke framsto som dekkende, eller at det var manglende etterlevelse. Enkelte banker ble bedt om å forbedre beredskapsplanen eller stresstestene. Bankene ble gjort oppmerksomme på at Finanstilsynet anser LCR som en minimums stresstest for én måneds horisont, og at bankene selv også bør ha strengere stresstester over lengre tidshorisonter. I enkelte banker ble det avdekket utfordringer knyttet til ressurser, kompetanse eller organiseringen av arbeidet med likviditetsstyringen. Problemstillinger ved overføringsgrad av lån til boligkredittforetak ble tatt opp med alle bankene. Videre ble bankenes forberedelse til innføring av CRD IVs kvantitative likviditetskrav tatt opp på generelt grunnlag.

Vurdering av bankenes risiko og kapitalbehov

Finanstilsynet innhenter hvert år de interne kapitalvurderingsdokumentene, ICAAP, fra de største bankkonsernene (17 i 2014) og fra et antall mindre og mellomstore banker valgt ut på grunnlag av risikoprofil eller faktisk kapitaldekning. Finanstilsynets oppgave er å vurdere om bankenes kapitalnivå og kapitalplaner er tilfredsstillende ut fra bankenes risikonivå. Som en del av vurderingen av de innhentede kapitalvurderingene, foretar Finanstilsynet sin egen risikovurdering av hver enkelt bank.

Det underliggende målet med ICAAP-tilbakemeldingene til styrene i bankene har vært å bidra til fortsatt styrking av bankenes soliditet. Finanstilsynet har blant annet gitt uttrykk for at bankene må ha en ren kjernekapitaldekning som med god margin oppfyller summen av regulatoriske minstekrav og til enhver tid gjeldende bufferkrav, og at bankene i tillegg til minstekravene og bufferkravene skal ha kapital til å dekke risiko som ikke er dekket av minstekravene under pilar 1. Som i tidligere år, har Finanstilsynet også understreket at bankene må basere sine vurderinger av kapitalbehov for kreditt-, markeds- og operasjonell risiko på at minimumskravene under pilar 1 utgjør et gulv for pilar 2-vurderingene, selv om bankens interne modellberegninger

skulle angi et lavere kapitalbehov. Finanstilsynet har dessuten pekt på at det høye gjeldsnivået i norske husholdninger kan utgjøre en systemrisiko. Videre har tilsynet pekt på faren for tilbakeslag i norsk og internasjonal økonomi.

I 2014 ga Finanstilsynet tilbakemelding om bankenes kapitalnivå til 36 banker og seks finansieringsforetak. Vel halvparten av bankene fikk tilbakemelding om at faktisk kapitaldekning var for lav eller at oppbygging av faktisk kapitaldekning gikk for langsomt. Ytterligere noen banker ble oppfordret til å øke sitt minimumsmål for ren kjernekapitaldekning. Banker som ikke i tilstrekkelig grad har satt i verk eller planlagt tiltak for å bygge opp nødvendig kapital, ble pålagt å utarbeide nye kapitalplaner som viser hvordan de skal nå et tilfredsstillende kapitalnivå. Ved utforming av kapitalplanene er det forutsatt at bankene legger til grunn at Basel I-gulvet videreføres, at SIFI-påslaget for systemviktige banker trer i kraft 1. juli 2015 med 1 prosentpoeng og trappes opp til 2 prosentpoeng per 1. juli 2016, samt at krav til motsyklisk buffer med ett års varsel kan bli økt.

Strengere krav til IRB-modeller

De største bankene bruker interne modeller (IRB) til å beregne risikovekter som bestemmer hvor mye kapital som skal stilles bak utlån. Finanstilsynet har ved flere anledninger uttrykt bekymring for om bankenes modeller godt nok fanger opp risikoen i boligmarkedet. Etter en særskilt gjennomgang av boliglansmodellene i 2012, varslet Finanstilsynet våren 2013 strengere krav til disse modellene. Finansdepartementet gjennomførte i 2013 en høring om ulike tiltak for å øke risikovektene, og nedre grense for tapsgrad ved mislighold («LGD-gulv») ble økt fra 10 til 20 prosent med virkning fra 1. januar 2014. I juli 2014 gikk Finanstilsynet ut med ytterligere innstramminger i kravene ved å presisere nærmere forutsetninger som skal ligge til grunn i modellene. Dette gjelder hvordan misligholdstall fra den norske bankkrisen i perioden 1988–1992 skal tas hensyn til, ekstra sikkerhetsmarginer i de beste risikoklassene og nivå på tapsgrader.

Stedlig tilsyn

Stedlig tilsyn er viktig for å avdekke problemområder i enkeltbanker i en tidlig fase. Gjennomføringen av stedlige tilsyn bygger på Finanstilsynets risikomoduler, som er basert på internasjonale tilsynsstandarder. Modulene blir benyttet for å kartlegge bankenes kredittrisiko, markedsrisiko, likviditetsrisiko, operasjonell risiko og overordnet styring og kontroll. Innenfor alle risikoområdene vurderes både det aktuelle risikonivået og bankenes system for styring og kontroll av risikonivået. Modulene er tilgjengelige på Finanstilsynets nettsted. Utspørringen under inspeksjonsbesøkene skjer på grunnlag av etterspurt dokumentasjon som bankene oversender på forhånd.

I 2014 ble det gjennomført 45 inspeksjoner i banker og finansieringsforetak, hvorav ti inspeksjoner var tematisert om sikkerhetsvurderinger og ti inspeksjoner var tematisert om virksomhetsstyring i mindre sparebanker. I tillegg ble det gjennomført 14 tilsyn knyttet til IKT-infrastruktur, katastrofeløsninger og beredskap og ni inspeksjoner knyttet til søknader om å bruke interne modeller (IRB) eller oppfølging av IRB-godkjente banker.

I de mindre og mellomstore bankene ble det i de fleste tilfellene gjennomført generelle tilsyn som dekker alle hovedrisikoområdene, men med spesiell oppmerksomhet på kreditt- og likviditetsrisiko. Innenfor kredittområdet vurderte Finanstilsynet kredittkvalitet og styring og kontroll. Overfor flere banker har Finanstilsynet pekt på høyt faktisk mislighold, høy beregnet misligholdssannsynlighet eller høy risiko basert på bankens eget risikoklassifiseringssystem. Bankene ble i disse tilfellene bedt om å gjennomføre tiltak for å redusere risikoen og skjerpe inn kredittpraksis. Forhold som ellers ofte påpekes, er svakheter i bankenes kredittbevilgningsprosess. Dette gjelder i de fleste tilfeller lite skriftlighet i bankenes engasjementsvurderinger, mangelfulle vurderinger av kundenes betjeningsevne og sentrale risikodrivere og manglende sensitivetsanalyser. I tillegg ble det pekt på svakheter i bankenes oppfølging av enkeltengasjementer. Flere banker ble bedt om å forklare sin praksis for nedskrivning av misligholdte og tapsutsatte lån, eller de ble bedt om å konkretisere handlingsplaner for enkeltkunder.

Når det gjelder bankenes likviditetsrisiko, er det lagt vekt på å sikre at bankene har en langsiktig finansieringsstruktur i form av høy innskuddsdekning og lang markedsfinansiering. Flere banker ble bedt om å øke styringsrammene for innskuddsdekningen. I tillegg er det lagt vekt på at bankene har tilstrekkelige likviditetsbuffer.

Overfor flere banker påpekte Finanstilsynet svak oppfølging av hvitvaskingsregelverket. Manglende rapportering til styret, behov for å utvikle bankenes interne rutineverk, innskjerping av kundekontrollen, mangler ved organisering og ansvarsforhold og behov for interne opplæringstiltak var noen av tilbakemeldingene som ble gitt.

Boliglånsundersøkelsen

Finanstilsynet undersøkte i 2014 bankenes praksis for å gi lån og rammekreditter med sikkerhet i bolig. Boliglånsundersøkelsen høsten 2014 ble gjennomført for de 30 største bankene, som hadde om lag 90 prosent markedsandel på alle nedbetalingslån og rammekreditter med pant i bolig. Det ble innhentet informasjon om 7 300 nye lån og rammekreditter utbetalt etter 1. august 2014.

Bankene skal ha konkrete interne retningslinjer, som skal være i samsvar med retningslinjene gitt av Finanstilsynet, for å vurdere låntakers samlede gjeld i forhold til sikkerhet før innvilgelse av boliglån. Lån til bolig må normalt ikke overstige 85 prosent av boligens markedsverdi. For rammekreditter skal belåningsgraden normalt ikke overstige 70 prosent. Undersøkelsen viste at gjennomsnittlig belåningsgrad for nye lån var 65 prosent. For lån som ble benyttet til boligkjøp, var gjennomsnittet 71 prosent. Sammenlignet med tidligere år har bankene innvilget flere lån med høy belåning på boligen. Andelen lån over 85 prosent belåningsgrad var 19 prosent. Kriteriene for vurdering av låntakerens betjeningsevne ble i stor grad fulgt opp av bankene, og det var en forbedring sammenlignet med fjorårets undersøkelse. Veksten i omfanget av lån med høye belåningsgrader gir imidlertid grunn til bekymring. Boliglånsundersøkelsen for 2014 og tidligere år er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted.

Tematilsyn om sikkerhetsvurderinger

Finanstilsynet gjennomførte våren 2014 tematilsyn om sikkerhetstableringer og -vurderinger i ti banker. Gode rutiner for vurdering av sikkerhetsverdier er sentralt ved innvilgelse og oppfølging av kredittengasjementer og ved vurdering av nedskrivingsbehov. For banker som benytter den avanserte IRB-metoden, har verdien av sikkerheter også betydning for kapitaldekningsberegningene. Undersøkelser foretatt av internervisjonen i bankene og Finanstilsynets gjennomgang under inspeksjonene viste at det for mange av bankene er krevende å sikre tilstrekkelig kvalitet i sikkerhetsvurderingene. Finanstilsynets samlerapport fra tematilsynet om sikkerhetsvurderinger gir en oppsummering av de viktigste observasjonene. Rapporten er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted.

Tematilsyn om virksomhetsstyring i mindre banker

Høsten 2014 gjennomførte Finanstilsynet tematilsyn om virksomhetsstyring i ti mindre banker. Bakgrunnen for tematilsynet var hendelser i enkeltbanker de siste årene hvor manglende kontrollfunksjoner og svikt i grunnleggende arbeidsdelingsprinsipper hadde ført til tap, negativ omtale og enkelte straffesaker. CRD IV stiller samtidig strengere krav til virksomhetsstyring i alle banker. Formålet med tematilsynet var å vurdere bankenes arbeidsdeling i sentrale beslutningsprosesser på kreditt- og verdipapiriområdet og i tillegg vurdere bankenes løsninger og prosesser for å sikre tilfredsstillende virksomhetsstyring. Dette omfatter også å vurdere styrets sammensetning og kompetanse, styreutvalg, internkontroll, risikostyringsfunksjon og compliance-funksjon. Styrets egenevaluering ble gjennomgått og diskutert med styreleder i bankene. Bankenes rutiner for godtgjørelse, inkludert eventuelle bonusordninger, ble også gjennomgått. Tematilsynet avdekket at flere av bankene manglet tilstrekkelig arbeidsdeling og kontroll i kredittbeslutningsprosessen og ved handel med verdipapirer. Flere av disse bankene var i ferd med å skjerpe rutinene knyttet til arbeidsdeling, spesielt på kredittområdet. Finanstilsynets samlerapport fra tematilsynet vil bli ferdigstilt i første kvartal 2015 og gjøres tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted.

Analyse av næringsporteføljen i de mindre bankene

I 2014 videreutviklet Finanstilsynet analysen av næringsporteføljen i små og mellomstore banker. Til sammen rapporterte 101 små og mellomstore banker i 2014 inn 41 700 næringsengasjementer med et samlet engasjementsvolum på 123 milliarder kroner.

I gjennomsnitt 56 prosent av det innrapporterte engasjementsvolumet lot seg analysere ved hjelp av den såkalte SEBRA-modellen (System for EDB-basert regnskapsanalyse). For de analyserte aksjeselskapene ble det beregnet en gjennomsnittlig misligholdssannsynlighet (PD) på 1,7 prosent. Dette ligger godt over gjennomsnittet for tilsvarende analyse av engasjementene i de 17 største bankene (1,14 prosent) og over gjennomsnittet for alle norske aksjeselskaper. Den gjennomsnittlige andelen høyrisikoengasjementer (PD over 3 prosent) for de analyserte næringskundene i små- og mellomstore banker utgjorde 14,2 prosent. Dette er dobbelt så høy andel som gjennomsnittet for de 17 største bankene (7,6 prosent).

Risikoanalysen av bankenes næringsporteføljer benyttes som grunnlag for å velge ut banker for stedlige tilsyn og velge ut enkeltengasjementer som blir gjennomgått ved tilsynet. I tillegg ble et mindre antall banker pålagt å sende inn mer informasjon om sine næringskunder.

Salg og markedsføring av produktpakker

Finanstilsynet sendte i september likelydende brev til styret i alle banker og ledelsen i filialer av utenlandske banker, hvor det ble vist til at mange banker krever at kundene må kjøpe flere produkter for å få de beste vilkårene, og at slike koblinger av produkter i utgangspunktet er ulovlige. Det ble også vist til at Finanstilsynet har pålagt en del banker å stanse salg og markedsføring av produktpakker. Finansdepartementet opprettholdt Finanstilsynets pålegg overfor to banker som hadde påklaget vedtaket. Dette gjaldt produktpakker som krevde en kombinasjon av bank-, forsikrings- og/eller fondsprodukter, og produktpakker som krevde en kombinasjon av lån og sparing/innskudd. Det ble presisert at Finansdepartementets beslutning i de to klagesakene gir en viktig avklaring av hvor grensen går for hva som lovlig kan tilbys.

Finanstilsynet ba styret/filialledelsen i den enkelte bank om å gjennomgå produktpakkene og innrette sine tilbud i samsvar med tilsynets og departementets forståelse av regelverket.

Retningslinjer for fakturering av kredittkortgjeld

I juni 2013 fastsatte Finanstilsynet retningslinjer for å fakturere kredittkort. Bakgrunnen var at tilsynets undersøkelser viste at foretakene som utsteder kredittkort, bør informere tydeligere om kostnadene ved å bruke kortene. Det er viktig at kundene på en enkel måte kan se hva som blir konsekvensen av ulike alternativer for tilbakebetaling og hva som er de samlede kostnadene ved kredittkortgjeld.

Våren 2014 undersøkte Finanstilsynet hvor langt foretakene var kommet i gjennomføringen av retningslinjene. Undersøkelsen omfattet 34 banker og finansieringsforetak som både utsteder og fakturerer kredittkort. En stor del av foretakene oppfyller nå de fleste retningslinjene. Likevel ga 15 foretak fortsatt ikke kunden mulighet til å avtale fakturering av totalt utestående gjeld, og åtte foretak brukte fortsatt avtalegiro uten at kunden har avtalt slik fakturering. En tidligere undersøkelse viste at 46 prosent av kundene betaler totalt utestående gjeld ved første gangs fakturering og 26 prosent betaler mer enn minimumsbeløpet.

Mange av foretakene er i ferd med å få inn en tabell på fakturaen som viser kostnadene som påløper ved utsatt betaling, men så langt har kun et fåtall dette på plass. Finanstilsynet vil fortsette å følge opp gjennomføringen av retningslinjene overfor de foretakene som så langt ikke har dette på plass.

Regnskapsmøter

I 2014 hadde Finanstilsynet halvårsmøter med ledelsen for de største bankkonsernene, der bankene presenterer resultatutviklingen og utviklingen i sentrale risikoforhold. I tillegg ble det orientert om sentrale utviklingstrekk i markedene og organisasjonsmessige forhold.

Møter med filialer av utenlandske kredittinstitusjoner

Finanstilsynet har tilsynsansvaret for deler av virksomheten som filialer av utenlandske kredittinstitusjoner driver i Norge. Dette gjelder den delen som i EU-regelverk blir omtalt som allmenne hensyn og som hovedsakelig gjelder regelverket for forholdet mellom institusjon og kunde. Filialene holder Finanstilsynet orientert om virksomheten i Norge, kvartalsregnskap og eventuelle endringer i konsernstrukturer. Det gjennomføres dessuten møter med ledelsen i de største norske filialene av utenlandske banker.

Tilsynssamarbeid

Tilsynet med store enkeltbanker som opererer i flere land, koordineres gjennom tilsynskollegier der de ulike landenes tilsynsmyndigheter er representert. Finanstilsynet er koordinerende myndighet i tilsynskollegiet for DNB-konsernet. Hovedsaker i kollegiearbeidet i 2014 var å utarbeide felles risiko- og kapitalvurdering av DNB-konsernet (SREP). Kollegiet vurderte og kommenterte også DNB-konsernets første gjenopprettingsplan, som er et krav i EUs nye krisehåndteringsdirektiv som senere vil bli innarbeidet i norsk lovgivning. En gjenopprettingsplan viser blant annet konsekvensene av sviktende kapitaldekning og likviditet og angir mulige tiltak for å gjenopprette situasjonen.

Finanstilsynet deltar også i ni tilsynskollegier for utenlandske banker med virksomhet i Norge.

Forvaltning

Konsesjoner

Bank

Merchant & Maritime Bank AS fikk tillatelse til å etablere virksomhet som forretningsbank i januar 2014. Forretningskonseptet er å være en nisjebank for små og mellomstore rederier innen shipping og offshore-service. Banken startet ikke opp virksomheten i 2014.

Finanstilsynet ga i desember 2014 tillatelse til at Klepp Sparebank og Time Sparebank kan slå seg sammen, med Klepp Sparebank som overtakende part. Det ble samtidig gitt tillatelse til opprettelse av Sparebankstiftelsen Klepp. Fusjonen trådte i kraft 1. januar 2015, og bankenes virksomhet videreføres under navnet «Jæren Sparebank».

Finansieringsforetak

Finanstilsynet ga Loomis Norge AS konsesjon som finansieringsforetak begrenset til valutavirksomhet. Det ble gitt tillatelse til å opprette finanskonsern, med Loomis Holding Norge AS som morselskap og 100 prosent eier av Loomis Norge AS.

Entercard Norge AS fikk endret sin tillatelse som finansieringsselskap til tillatelse som kredittforetak.

Finanstilsynet ga tillatelse til at Sør Boligkreditt AS kunne fusjonere med Pluss Boligkreditt AS. Sistnevnte var overtakende foretak. Navnet på det fusjonerte foretaket er Sør Boligkreditt AS. Fusjonen var en følge av sammenslåingen av Sparebanken Sør og Sparebanken Pluss i 2013.

E-pengeforetak

mCash Norge AS fikk konsesjon som e-pengeforetak. Selskapet har tidligere hatt konsesjon som betalingsforetak.

Betalingsforetak

I 2014 mottok Finanstilsynet 15 søknader om konsesjon til å drive virksomhet som betalingsforetak. Av disse søkte fire foretak om ordinær tillatelse, mens elleve søknader gjaldt begrenset tillatelse til å yte pengeoverføringer. I 2014 fikk to foretak konsesjon som ordinære betalingsforetak og ett foretak fikk begrenset tillatelse til å drive med betalings-tjenesten pengeoverføringer.

I 2014 mottok Finanstilsynet fem søknader om fornyelse av begrenset tillatelse til å drive med pengeoverføring fra foretak som i 2012 hadde fått en tidsbegrenset konsesjon. Finanstilsynet ferdigbehandlet elleve søknader om fornyelse i 2014. Fire foretak fikk fornyet tillatelsen, sju foretak fikk ikke innvilget sin fornyelsessøknad, og to søknader er under behandling.

Regelverksutvikling

EUs krisehåndteringsdirektiv

EUs krisehåndteringsdirektiv (Bank Recovery and Resolution Directive, BRRD (2014/59/EU)) ble vedtatt i mai 2014. Direktivet trådte i kraft i EU fra januar 2015, og krisehåndteringsverktøyet «Bail-in» vil tre i kraft i januar 2016. Direktivet utfylles av en rekke tekniske standarder.

Banklovkommissjonen har fått mandat til å utarbeide forslag til gjennomføring av direktivet i norsk rett. Direktivet legger til rette for at banker kan avvikles uten å true den finansielle stabiliteten ved at kritiske funksjoner kan opprettholdes i kriser, og at tap bæres av eiere og kreditorer, såkalt bail-in, framfor bruk av statlige midler. Det tillates bruk av midler fra krisehåndteringsfond til å dekke tap ved fare for at det kan utvikles systemkrise. Minst 8 prosent av bankens forvaltningskapital skal være nedskrevet ved bail-in før det åpnes for bruk av krisehåndteringsfondet. Direktivet er beskrevet i rapporten *Finansielt utsyn 2014*, side 53. To av de forebyggende tiltakene – gjenopprettingsplaner og avviklingsplaner – er omtalt i rapporten *Finansielle utviklingstrekk 2014*, side 38–39.

Innskuddsgarantiordningen

Revidert innskuddsgarantidirektiv ble vedtatt 16. april 2014. I Norge er flere av elementene allerede tatt inn i regelverket.

Det reviderte direktivet fører til en fullharmonisert innskuddsgarantidekning på 100 000 euro. Det norske garanti-beløpet på to millioner kroner kan benyttes i en overgangsordning fram til utgangen av 2018. Direktivet stiller krav til finansieringsordninger for innskuddsgarantifondene. I løpet av ti år skal fondene utgjøre minst 0,8 prosent av garanterte innskudd. Bidrag til innskuddsgarantifondene skal være risikobaserte og ta utgangspunkt i dekkede innskudd og nivået på risiko i banken. Banker med høyere risiko skal betale større bidrag enn banker med lavere risiko.

Alle norske spare- og forretningsbanker, inkludert norske datterbanker av utenlandske banker, er fullverdige medlemmer i Bankenes sikringsfond. Ved utgangen av 2014 var sikringsfondet på om lag 30,7 milliarder kroner.

Nye krav til soliditet i CRD IV / CRR

EU fastsatte i juni 2013 CRD IV. Samtidig ble mer detaljerte bestemmelser vedtatt i forordning (Capital Requirements Regulation, CRR). CRD IV og CRR er EØS-relevant, men er ikke tatt inn i EØS-avtalen ennå. Norsk regelverk er likevel i hovedtrekk tilpasset CRD IV og CRR.

De overordnede kapital- og bufferkravene i CRD IV ble tatt inn i norsk lov i juni 2013. I august 2014 ble det foretatt endringer i flere av forskriftene på kapitaldekningsområdet og i forskrift om godtgjørelsesordninger som gjennomfører de mer detaljerte bestemmelsene i CRR. Endringene i kapitalkravsforskriftene trådte i kraft 30. september 2014, mens endringene i reglene om godtgjørelse trådte i kraft 1. januar 2015.

Etter loven skal institusjonene ha en ren kjernekapital på minimum 4,5 prosent, en kjernekapital på 6 prosent og en ansvarlig kapital på 8 prosent. I tillegg skal institusjonene ha en bevaringsbuffer på 2,5 prosent og en systemrisiko-buffer på 3 prosent, slik at samlet bufferkrav ved utgangen av 2014 var på 5,5 prosent. I tillegg kommer eventuelt krav til motsyklisk buffer og buffer for institusjoner som skal anses som systemviktige. Alle bufferkravene skal dekkes av ren kjernekapital. Det følger av forskrift til verdipapirhandeloven at verdipapirforetak inntil videre er unntatt fra bufferkravene.

Myndigheten for å fastsette bufferne er lagt til Finansdepartementet. Finansdepartementet har besluttet at nivået på motsyklisk buffer skal fastsettes hvert kvartal, etter råd fra Norges Bank, som ved utarbeidelsen av rådet skal utveksle informasjon med Finanstilsynet. Videre fastsetter Finansdepartementet systemviktige institusjoner årlig, etter råd fra Finanstilsynet.

Norges Bank ga sitt første råd om motsyklisk buffer i desember 2013. Finanstilsynet sluttet seg til rådet. På bakgrunn av rådet vedtok Finansdepartementet at det fra 30. juni 2015 skal innføres krav til motsyklisk buffer på 1 prosent. I løpet av 2014 ble det foretatt fornyet vurdering av motsyklisk buffer hvert kvartal. Finansdepartementet har besluttet å holde kravet til motsyklisk buffer uendret. Finanstilsynets vurdering i fjerde kvartal 2014 var at nivået på den motsykliske bufferen burde økes til 1,5 prosent med virkning fra 31. desember 2015. Bakgrunnen for vurderingen er risikoen som veksten i husholdningsgjeld og boligpriser utgjør for den finansielle stabiliteten, samtidig som bankenes inntjening øker betydelig.

Forskrift om identifikasjon av systemviktige institusjoner ble vedtatt 12. mai 2014, og Finansdepartementet besluttet samtidig at DNB ASA, Nordea Bank Norge ASA og Kommunalbanken AS skal anses som systemviktige og pålegges et særskilt bufferkrav på 1 prosent fra 1. juli 2015 og 2 prosent fra 1. juli 2016.

CRD IV omfatter også nye krav til uvektet kjernekapitalandel. Finansdepartementet ba Finanstilsynet vurdere hvordan nye likviditetskrav skal innføres i Norge, og når og hvordan et krav til uvektet kapitalandel (leverage ratio) skal gjennomføres. Vurderingene skal foretas i første halvår 2015. Finansdepartementet ba samtidig Finanstilsynet vurdere om det vil være hensiktsmessig å offentliggjøre tilsynets pilar 2-krav overfor enkeltinstitusjoner i Norge. Se omtale av likviditet for detaljer om nye likviditetskrav i CRD IV, side 32–33.

Endringer i forskrift om godtgjørelsesordninger

Endringer i forskrift om godtgjørelsesordninger i holdingselskaper i finanskonsern, banker, finansieringsforetak, forsikringsselskaper, pensjonsforetak, verdipapirforetak og forvaltningsselskaper for verdipapirfond (forskrift om godtgjørelsesordninger mv.) gjennomfører CRD IVs krav til godtgjørelsessystemer. Kravene skal redusere overdreven risikotaking og fremme en sunn og effektiv risikohåndtering i finansielle foretak.

Endringer fastsatt av Finansdepartementet 22. august 2014 kommer etter nye krav i CRD IV. Kommissjonsforordning 604/2014 fastsetter kvantitative og kvalitative regler som skal anvendes ved definisjon av ansatte som har arbeidsoppgaver med vesentlig påvirkning på institusjonens risiko-profil. Videre fastsetter kommissjonsforordning 527/2014 regler for hvilke type finansielle instrumenter som kan anvendes i forbindelse med variabel godtgjørelse, og som i tilstrekkelig grad reflekterer institusjonens kredittkvalitet ved normal drift («going concern»). Det er mulig for institusjonen å fastsette bestemte vilkår for slike instrumenter, som bare gjelder for instrumenter som tildeles den ansatte i forbindelse med variabel godtgjørelse, uten å sette slike vilkår for andre investorer. Som en følge av endringene, har Finanstilsynet i rundskriv 15/2014 forutsatt at norske institusjoner forholder seg til disse forordningene selv om de foreløpig ikke er tatt inn i EØS-avtalen.

Endringer i regelverk om utkontraktering

Nye regler om finansinstitusjoners utkontraktering av tjenester trådte i kraft 1. juli 2014. Finansieringsvirksomhetsloven regulerer adgangen for institusjonene til å utkontraktere virksomhet, og finanstilsynsloven innfører meldeplikt for utkontraktering av virksomhet. Bestemmelsen gir også Finanstilsynet hjemmel til å sette vilkår for utkontraktering og å pålegge at utkontrakteringen ikke iverksettes eller må avsluttes dersom tilsynet finner at utkontraktering skjer i et omfang eller på en måte som ikke kan anses forsvarlig, eller vanskeliggjør tilsynet med virksomheten.

For å bidra til at meldepliktens omfang tilpasses tilsynsmessige behov, sendte Finanstilsynet i oktober på høring forslag om unntak fra meldeplikten. Finanstilsynet tar sikte på å fastsette forskriften innen kort tid.

Tilsynsavgift for finansstiftelser

Finanstilsynet fikk i 2014 sammen med Lotteri- og stiftelsestilsynet i oppdrag å vurdere spørsmål reist av Sparebankforeningen om at sparebankstiftelser betaler tilsynsavgift både til Lotteri- og stiftelsestilsynet og Finanstilsynet. Finanstilsynet og Stiftelsestilsynet sendte i november 2014 et felles svar til Finansdepartementet der det redegjøres for de to myndighetenes ulike oppgaver overfor finansstiftelsene. Det foreslås blant annet en forskriftsendring som vil medføre redusert tilsynsavgift til Stiftelsestilsynet.

EU-omfattende stresstest og «Asset Quality Review»

De nasjonale tilsynsmyndighetene i Europa og Den europeiske sentralbanken (ECB) gjennomførte en stress-test av de største europeiske bankene i 2014 («EU-wide stress test 2014»). Samtidig vurderte de kvaliteten på eiendelene til disse bankene (Asset Quality Review, AQR). Fra Norge deltok DNB Bank-konsernet. Videre inngikk Nordea Bank Norge (datterbank) i tallene til Nordea Bank Group, mens de norske filialene av Danske Bank, Santander Bank og de tre øvrige største svenske bankene (Handelsbanken, SEB og Swedbank) inngikk i sine respektive bankkonsern.

I den EU-omfattende stresstesten ble de største europeiske bankenes evne til å motstå alvorlige sjokk og tap vurdert. Stresstesten omfattet blant annet anslag på framtidige utlånstap, endringer i renteinntekter og -kostnader og markedsrisiko. Stresstesten er et tillegg til, og ikke en erstatning for, tilsynsmyndighetenes egne stresstester. I AQR gikk de nasjonale tilsynsmyndighetene og ECB (for bankene i euroområdet) gjennom utlånsporteføljene til bankene for blant annet å vurdere om nedskrivningene på problemfylte utlån per 31. desember 2013 var tilstrekkelige.

Stresstesten og AQR ble initiert og koordinert av den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA) og ble utført i samarbeid med nasjonale tilsynsmyndigheter, ECB, det europeiske systemrisikorådet (ESRB) og EU-kommisjonen. De nasjonale tilsynsmyndighetene var ansvarlige for å sikre at bankene gjennomførte stresstesten på en tilfredsstillende måte, kvalitetssikre og iverksette eventuelle tilsynsmessige tiltak.

Resultatene fra stresstesten og AQR ble publisert 26. oktober 2014. For bankene samlet sett falt den rene kjernekapitaldekningen (CET 1-ratio) i stress-scenariet fra 11,1 prosent i 2013 til 8,5 prosent i 2016. Det var imidlertid store forskjeller mellom bankene. DNB Bank-konsernet var blant bankene med minst endring i den rene kjernekapitaldekningen. På grunnlag av AQR, som kan betraktes som en tilsynsmessig gjennomgang av DNB Bank-konsernets utlån, ble det i stresstesten foretatt en reduksjon i DNB Bank-konsernets rene kjernekapital på 45 millioner euro, som tilsvarer 377 millioner kroner. Dette utgjorde 0,03 prosentpoeng av bankens rene kjernekapitaldekning.

Verken Finanstilsynet eller DNB Bank-konsernet iverksatte spesielle tiltak som en direkte konsekvens av stresstesten. Finanstilsynet framhevet at resultatene fra stresstesten for en stor del reflekterte det gode utgangspunktet til norske banker og norsk økonomi.

Finanstilsynets rolle i AQR i Nordea-konsernet var som koordinator av en felles nordisk inspeksjon av konsernets Shipping, Offshore & Oil Service-portefølje og i Norge å vurdere porteføljene innenfor næringseiendom, små/mellomstore bedrifter og boliglån.

Med utgangspunkt i usikkerheten knyttet til stresstesting generelt, både for forutsetninger og metodebruk, baserer ikke Finanstilsynet sine vurderinger av bankenes robusthet kun på resultatet fra én stresstest og ett scenario. Det er Finanstilsynets vurdering at norske banker bør øke kapitaldekningen ytterligere ved å holde tilbake størsteparten av overskuddet, noe som vil gjøre dem i stand til å gi utlån også under et alvorlig økonomisk tilbakeslag.

Se EBAs, Finanstilsynets og DNBs nettsteder for mer informasjon om den EU-omfattende stresstesten og AQR i 2014.

FATFs evaluering av Norge – tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering

FATF (Financial Action Task Force) fastsetter globale standarder med tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering, og evaluerer landene etter disse standardene. Privat og offentlig sektor i Norge ble i 2013–2014 evaluert etter FATFs nye standarder fra februar 2012. Evalueringen av offentlig sektor omfattet flere myndighetsorganer innenfor justis- og finanssektoren, inkludert Finanstilsynet.

Rapporten er kritisk til norsk oppfølging generelt, både når det gjelder regelverk, tilsynsmessig oppfølging og sanksjonering av brudd på regelverket. Hovedkonklusjonene når det gjelder Finanstilsynet er følgende:

- Finanstilsynets tilsynsaktiviteter er hovedsakelig tilpasset soliditetstilsyn og markedsatferd, og er i utilstrekkelig grad tilpasset risikoer for hvitvasking og terrorfinansiering.
- Omfang og intensitet av tilsynsaktiviteter når det gjelder tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering er utilstrekkelige.
- Det er ikke gjennomført stedlige tilsyn i betalingsforetak med norsk konsesjon.
- Utilstrekkelig sanksjonering av brudd på hvitvaskingsregelverket.
- Finanstilsynet følger i liten grad opp tilsynsenhetenes etterlevelse av FNs «frysforpliktelser» når det gjelder terrorfinansiering, samt finansiering av spredning av masseødeleggelsesvåpen.

Det er til vurdering hvordan FATF-rapporten skal følges opp.

Financial Sector Assessment Program (FSAP) i Norge i 2014 og 2015

En av oppgavene til det internasjonale valutafondet (IMF) er å vurdere utviklingen i medlemslandenes økonomi og den økonomiske politikken gjennom såkalte Artikkel IV-konsultasjoner. I tillegg gjennomføres det med jevne mellomrom en særskilt vurdering av finanssektoren og finansiell stabilitet gjennom Financial Sector Assessment Program (FSAP). Mens artikkel IV-konsultasjoner har blitt utført annet hvert år i Norge, er det ti år siden forrige gang Norge ble vurdert gjennom FSAP. IMF har vurdert Norge som et systemviktig land, og de systemviktige landene vil heretter bli vurdert gjennom artikkel IV-konsultasjoner hvert år og FSAP hvert femte år. FSAP er en omfattende prosess som involverer møter med en rekke offentlige myndigheter, organisasjoner og finansielle institusjoner og krever store forberedelser gjennom spørreskjemaer, egenvurderinger og tilrettelegging av data. Norges Bank har hovedansvaret for å koordinere prosessen i samarbeid med Finanstilsynet. FSAP-vurderingen startet i juni 2014. Endelig rapport er ventet å foreligge i august 2015.

Det er to grunnleggende aspekter ved en FSAP-vurdering. Det første aspektet er en vurdering av forhold som har betydning for finansiell stabilitet. Dette gjelder risikoer og sårbarheter i det finansielle systemet, hvordan myndighetene arbeider med finansiell stabilitet og beredskap for krisehåndtering. Det andre aspektet er om et land oppfyller internasjonale standarder på utvalgte områder. Hvilke temaer som tas opp i en FSAP-vurdering, varierer fra land til land. Norge blir evaluert på følgende fem hovedtemaer:

- Etterlevelse av Basel Core Principles (BCP), som er en internasjonal standard for banktilsyn
- Makroøkonomisk analyse og makrovirkemidler
- Stresstester
- Infrastruktur for betalingssystemer og betalingsoppgjør
- Beredskap for krisehåndtering og kriseløsning

FORSIKRING OG PENSJON

Forsikringsselskaper og pensjonskasser er sentrale aktører i finansmarkedene gjennom sine betydelige plasseringer av kapital til forvaltning. Utviklingen i markedene har dermed stor innvirkning på institusjonenes resultater. Regulering av og tilsyn med forsikrings- og pensjonssektoren er viktig for å sikre kundenes rettigheter knyttet til kontraktene, og for å skape allmenn tillit til forsikringsmarkedet. Tilsynsvirksomheten skal bidra til at institusjonene er solide og risikobeviste, og at de har god styring og kontroll.

Utviklingstrekk

Kursgevinster på aksjer og obligasjoner bidro til gode resultater for pensjonsinnretningene (livsforsikringsselskaper og pensjonskasser) i 2014. Selskapene står imidlertid overfor store utfordringer de nærmeste årene. Det lave rentenivået gjør det vanskelig for selskapene å oppnå avkastning utover den garanterte minsteavkastningen. Selv om andelen innskuddspensjon med investeringsvalg er sterkt økende, består fremdeles hoveddelen av livsforsikringsselskapenes forpliktelse av kontrakter med en garantert årlig avkastning.

Det nye soliditetsregelverket, Solvens II, er vedtatt innført i EU fra 1. januar 2016. Solvens II reflekterer risikoen i selskapene bedre enn eksisterende solvensregelverk, og det innebærer betydelig høyere kapitalkrav for flere livsforsikringsselskaper. Disse må enten redusere risikoen eller skaffe ny kapital for å tilfredsstille de nye kravene. Forsikringsforpliktelsene verdsettes til markedsverdi, og den til enhver tid gjeldende renten påvirker verdien av forpliktelsene. Som følge av utfordringer for mange europeiske selskaper, er det i endringsdirektivet til Solvens II, Omnibus II, åpnet for enkelte lettelse i, eller mer gradvis innføring av kravene. Finanstilsynet har foreslått at noen av disse lettelsene skal gjøres gjeldende for norske livsforsikringsselskaper, slik at det blir enklere for flere selskaper å tilpasse seg de nye kapitalkravene.

Økende levealder i befolkningen fører til at pensjonsinnretningene må øke avsetningene for å møte framtidige pensjonsforpliktelser. Fra 1. januar 2014 ble det tatt i bruk et nytt dødelighetsgrunnlag som tar høyde for den økende levealderen. Dette grunnlaget innebærer økte premier for forsikringskundene og behov for betydelig styrking av pensjonsinnretningenes forsikringsmessige avsetninger. En stor andel av dette behovet ble dekket allerede i perioden 2011–2013, og videre i 2014, men det er likevel nødvendig å øke avsetningene innen privat tjenestepensjon vesentlig i årene som kommer. Offentlige tjenestepensjonskontrakter ble i hovedsak ferdig oppreservert i 2013.

Tilsyn og overvåking

Overvåking og analyser

Overvåking og analyser av utviklingen i økonomi og markeder danner bakgrunn for Finanstilsynets vurdering av den generelle tilstanden i finanssektoren og for tilsynet med enkeltinstitusjoner.

Finanstilsynet utarbeider kvartalsvise rapporter som viser lønnsomhet, soliditet og balansesammensetning i livsforsikringsselskaper og skadeforsikringsselskaper, mens rapporter for pensjonskasser utarbeides halvårlig. Pressemeldinger hvert kvartal oppsummerer disse analysene, som også publiseres i Rapport for finansinstitusjoner på Finanstilsynets nettsted. Samlede vurderinger av tilstanden i finanssektoren og ulike risikoer for norske finansinstitusjoner ble publisert våren 2014 i rapporten *Finansielt utsyn* og høsten 2014 i rapporten *Finansielle utviklingstrekk*.

Rapportering

Institusjonenes innrapportering er et viktig grunnlag for analyser og stedlig tilsyn. En fullstendig oversikt over gjeldende krav til rapportering og oppdatering av endringer i innrapporteringen er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted. Finanstilsynet samarbeider med Statistisk sentralbyrå om Forsikringsselskapenes offentlige regnskaps- og tilsynsrapportering (FORT), som gjennomføres hvert kvartal, og om Pensjonskassenes offentlige regnskaps- og tilsynsrapportering (PORT), som gjennomføres årlig.

Forsikringsselskapene rapporterer kvartalsvise stresstester til Finanstilsynet. Et formål med stresstestene er å analysere virkningen av det kommende Solvens II-regelverket for forsikringsselskaper. Stresstestene er også et sentralt verktøy i tilsynet med forsikringsselskapenes risiko og soliditet. Stresstestscenarioene dekker alle deler av forsikringsselskapenes virksomhet og omfatter markedsrisiko, forsikringsrisiko, motpartsrisiko og operasjonell risiko.

Siden utgangen av 2012 har alle pensjonskassene rapportert stresstester halvårlig, på lik linje med forsikringsselskapene.

Soliditet og lønnsomhet i norske forsikringsselskaper og pensjonskasser

En stor andel av forvaltningskapitalen til livsforsikringsselskaper og pensjonskasser er plassert i verdipapirmarkedene, og utviklingen i disse markedene har stor betydning for foretakenes resultater og soliditet. Livsforsikringsselskapene og pensjonskassene er avhengige av tilstrekkelig avkastning på kundemidlene for å sikre den årlige rentegarantien knyttet til store deler av forsikringsforpliktelsene. Oslo Børs steg med 5 prosent i 2014, etter store fluktasjoner gjennom året. I euroområdet og USA var aksjeoppgangen henholdsvis på 2 og 11 prosent. De lange rentene ble betydelig redusert i 2014, både i Norge, USA og euroområdet. I Norge falt den 10-årige statsobligasjonsrenten fra 3 til 1,6 prosent i løpet av 2014.

Rentefall i siste halvdel av 2014 bidro til økt verdi på obligasjonsporteføljen og dermed styrket bufferkapital i livsforsikringsselskapene. Stresstester som måler risikoen i livsforsikringsselskapene i henhold til beregningsprinsippene i Solvens II, viser imidlertid at flere livsforsikringsselskaper må redusere risikoen og/eller få tilført kapital for å møte kapitalkravene i det nye regelverket. Dette skyldes blant annet at lavere rentenivå bidrar til økt verdi på forsikringsforpliktelsene under Solvens II. I tillegg møter livsforsikringsselskapene utfordringer knyttet til økt levealder i befolkningen. Det forventes at livsforsikringsselskapene vil benytte store deler av et eventuelt overskudd på kundemidlene i 2014 til avsetning for økende levealder.

Pensjonskassene har høyere aksjeandel enn livsforsikringsselskapene. Over tid har dette resultert i større svingninger i avkastningen. Oppgangen i aksjemarkedene i årene 2012 til 2014 har bidratt til betydelig høyere avkastning i pensjonskassene de siste tre årene enn i 2011 da markedsutviklingen var negativ og avkastningen lav. Også i 2014 resulterte oppgangen i aksjemarkedene til økte kursreserver og styrket bufferkapital. Det forventes at også pensjonskassene vil benytte store deler av et eventuelt overskudd på kundemidlene i 2014 til avsetning for økende levealder.

Skadeforsikringsselskapene hadde et bedre resultat i 2014 enn i 2013 som følge av sterk premievekst og noe økte finansinntekter. Combined ratio viste en bedring sammenlignet med 2013 som følge av lavere skadeprosent. Kostnadsprosenten var om lag uendret. Skadeforsikringsselskapene har generelt god soliditet, og ser i hovedsak ut til å være godt rustet til å møte kapitalkravene i Solvens II.

Fakta:

Ved utgangen av 2014 hadde 13 livsforsikringsselskaper, 59 skadeforsikringsselskaper (inkludert 15 brannkasser) og 10 sjøtrygdslag konsesjon til å drive virksomhet i Norge. I tillegg var det 15 filialer av norske forsikringsselskaper i utlandet og 31 filialer av utenlandske forsikringsselskaper i Norge. Videre hadde 102 forsikringsformidlingsforetak, 52 private pensjonskasser og 38 kommunale pensjonskasser konsesjon ved utgangen av året.

Stedlig tilsyn

Det ble gjennomført tre stedlige tilsyn i livsforsikringsselskaper. I tilsynene vektla Finanstilsynet særlig overordnet styring og kontroll, og gjennomføring av EIOPAs anbefalinger for forberedelser til Solvens II.

Det ble gjennomført tre stedlige tilsyn i pensjonskasser. Tilsynene dekket overordnet styring og kontroll, kapitalforvaltningsområdet og forsikringsområdet. Finanstilsynet framhevet også betydningen av å sikre tilfredsstillende samlet kompetanse i pensjonskassens styre.

Det ble gjennomført stedlig tilsyn i tre skadeforsikringsselskaper og fire brannkasser. Tilsynene var rettet mot styring og kontroll, og omfattet særlig forberedelse til det nye Solvens II-regelverket.

Det ble gjennomført stedlig tilsyn i tre forsikringsformidlingsforetak. Risikostyring og internkontroll var også et sentralt tema, i tillegg til kompetent og god kundeveiledning.

Kartlegging av returprovisjoner

Finanstilsynet sendte i februar 2014 brev til et utvalg norske livsforsikringsselskaper og filialer i Norge av utenlandske livsforsikringsselskaper for å kartlegge livsforsikringsselskapenes mottak av returprovisjoner fra forvaltningsselskaper for verdipapirfond. Kartleggingen gjaldt utvelgelse av verdipapirfond i investeringsvalgporteføljen og informasjon om returprovisjoner. Formålet med undersøkelsen var å se om livsforsikringsselskapene ved valg av verdipapirfond, inkludert indeksfond, ivaretar kundenes interesser. Finanstilsynet sendte likelydende brev til selskapene med en oppsummering av kartleggingen i desember.

Undersøkelsen ga ingen holdepunkter for å hevde at selskapenes valg av et enkelt verdipapirfond til investeringsvalgporteføljen påvirkes direkte av størrelsen på mottatt provisjon. Finanstilsynet anbefalte imidlertid at selskapene utarbeider strategier for utvelgelse av verdipapirfond i investeringsvalgporteføljen, hvor også eventuelle konserninterne avtaler med forvaltningsselskap dekkes, for blant annet å sikre at kundenes interesser blir ivaretatt. Kartleggingen viste for øvrig at flere selskaper ikke gir informasjon til kundene om at selskapet mottar andel av forvaltningsselskapets forvaltningsgodtgjørelse for de verdipapirfondene kunden velger for sine investeringer, samt at ingen av selskapene opplyser om størrelsen på denne returprovisjonen. Finanstilsynet påpekte i brevet at selskapene bør gi informasjon om de mottar returprovisjon fra forvaltningsselskaper og hvor mye som mottas. Dette er nødvendig for at kunden skal kunne foreta et velbegrunnet valg.

Det ble også avdekket at enkelte selskaper i avtaler med agentene har presisert at rådgivning til kunden skjer som en selvstendig tjeneste og ikke på vegne av forsikrings-selskapet. Finanstilsynet påpekte i brevet at forsikrings-selskapene ikke har anledning til å skyve ansvaret for informasjon og rådgivning over på agentene, og viste blant annet til Finanstilsynets rapport «Kartlegging – informasjon og rådgivning ved salg av individuelle livs-forsikringsprodukter med investeringsvalg der kunden tar investeringsbeslutningene», som ble publisert på Finanstilsynets nettsted i september 2012.

Undersøkelse av tiltak mot hvitvasking

Fra høsten 2013 har tiltak mot hvitvasking vært et eget tema ved stedlige tilsyn i forsikrings-selskaper og forsikringsfor-midlingsforetak. Våren 2014 kartla Finanstilsynet forsikrings-selskapenes etterlevelse av hvitvaskingsregelverket. Kartleggingen viste at få selskaper hadde vurdert risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering, og i de fleste tilfellene var det mangelfulle eller fraværende rutiner for etterlevelse av hvitvaskingsregelverket.

Regnskapsmøter

Finanstilsynet har halvårlige møter med ledelsen i de største forsikrings-selskapene. Formålet med møtene er selskapenes presentasjon av resultatutviklingen og utviklingen i sentrale risikoforhold. Det orienteres også om sentrale utviklings-trekk i markedene og om organisasjonsmessige og strategiske forhold.

Tilsynssamarbeid

Tilsyn med forsikrings-selskaper som opererer i flere land gjennom datterselskaper eller store filialer, koordineres gjennom tilsynskollegier der de berørte landenes tilsyns-myndigheter er representert. Finanstilsynet leder tilsyns-kollegiet for Gjensidige Forsikring ASA, Storebrand ASA og Assuranseforeningen Gard, og arrangerte møter i Gjensidige og Storebrand i februar 2014.

Finanstilsynet deltar i tilsynskollegier for følgende skade-forsikrings-selskaper med virksomhet i Norge: Tryg A/S og Alpha Forsikring A/S, Danmark og If, Sverige.

Gjennomføring av anbefalinger fra EIOPA

Finanstilsynet følger anbefalingene fra den europeiske tilsynsmyndigheten for forsikring og tjenestepensjon (EIOPA) om forberedelser til Solvens II. Anbefalingene omfatter krav til selskapenes risikostyring og intern-kontroll, med egenvurdering av risiko og solvens (ORSA), krav til forhåndsdialogen for interne modeller og krav til innrapportering. Finanstilsynet ga skriftlig tilbakemelding til selskapenes ORSA i 2014.

Forvaltning

Konsesjonssaker

Finansdepartementet ga i mars 2014 livsforsikrings-selskapet Nordea Liv Norge AS tillatelse til å fjerne det mellomliggende holdingselskapet mellom det svenske eierselskapet og det norske livsforsikringselskapet. Vedtaket var i tråd med Finanstilsynets innstilling.

Nordnet Livsforsikring AS fikk tillatelse til å etablere livsforsikringselskap i mai 2014. Nordnet Livsforsikring er et datterselskap av svenske Nordnet Pensjonsförsäkring AB, som har drevet virksomhet gjennom filial i Norge. Det nye foretaket overtar Nordnet Pensjonsforsikring NUFs norske portefølje. Foretaket tilbyr spareprodukter med forsikringsselement.

Akershus fylkeskommunale pensjonskasse søkte om å drive virksomhet som en interkommunal pensjonskasse. Tillatelse ble innvilget i juni 2014, og pensjonskassen skiftet samtidig navn til Akershus interkommunale pensjonskasse.

Finanstilsynet ga i august 2014 Tromsø kommunale pensjonskasse tillatelse til å drive virksomhet som kommunal pensjonskasse, og i september 2014 fikk Nettbuss Pensjonskasse AS tillatelse til å drive virksomhet som kommunal pensjonskasse. Mot slutten av året fikk ytterligere fire pensjonskasser tillatelse til å drive virksomhet som pensjonskasse. De fire pensjonskassene var Asker kommunale pensjonskasse, Bærum kommunale pensjonskasse, Nordkraft pensjonskasse og Lofotkraft pensjonskasse.

Finanstilsynet ga i november 2014 tillatelse til at Hafslund Offentlige Felles Pensjonskasse og Hafslund Private Felles Pensjonskasse kunne slås sammen. Hafslund Offentlige Felles Pensjonskasse var overtakende pensjonskasse, og skiftet samtidig navn til Hafslund og Infratek Pensjonskasse.

Finanstilsynet ga i 2014 sju pensjonskasser tillatelse til å utvide virksomheten til å omfatte fripoliser. Seks av disse fikk også tillatelse til å utvide virksomheten til å omfatte fortsettelsesforsikring.

Beregningsrente i livsforsikring

Finanstilsynet skal fastsette den høyeste rentesatsen som livsforsikringselskaper og pensjonskasser kan benytte ved beregning av premier og tilhørende forsikringsmessige avsetninger i kollektive rente- og pensjonsforsikringer. Finanstilsynet sendte forslag om nedsettelse av beregningsrenten på høring i mai 2014. For å styrke soliditeten i livsforsikringsvirksomheten, besluttet Finanstilsynet å redusere beregningsrenten fra 2,5 til 2,0 prosent fra 1. januar 2015. Åtte av de største arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene, samt bransjens organisasjoner påklaget vedtaket til Finansdepartementet. Finanstilsynets vedtak ble imidlertid opprettholdt.

Klagenemnd for forsikringsmegling

Finanstilsynet er sekretariat for Klagenemnda for forsikringsmeglingsvirksomhet og gjenforsikringsmeglingsvirksomhet. Klagenemnda behandler tvister som har oppstått mellom oppdragsgiver og megler. Det var ingen klager til behandling i nemnda i 2014.

Regelverksutvikling

Solvens II – det nye europeiske soliditetsregelverket for forsikringselskaper

Solvens II-regelverket trer i kraft 1. januar 2016. Finanstilsynet sendte Finansdepartementet i desember 2014 et forskriftsforslag for gjennomføring av Solvens II i norsk rett. Solvens II-direktivet vil bli supplert av gjennomføringsbestemmelser samt tekniske standarder og anbefalinger. EU-kommisjonen vedtok forordningen med gjennomføringsbestemmelser i oktober 2014, og EIOPA la fram forslag til standarder og anbefalinger for offentlig høring i 2014. Disse blir endelig fastsatt i 2015.

Finanstilsynet vurderte enkelte problemstillinger knyttet til gjennomføringen av Solvens II i Norge i brev til Finansdepartementet i juni 2014. Problemstillingene omfatter kapitalkrav for kreditteksponering mot kommuner/fylkeskommuner, eventuelle skattemessige konsekvenser av Solvens II, behandlingen av livsforsikringsprodukter i skade-forsikringselskapene og behandlingen av naturskadefondet og andre nasjonale fond i solvensberegningen.

Konsekvensberegninger har tidligere vist at mange europeiske livsforsikringselskaper ikke vil oppfylle soliditetskravene i Solvens II. I Omnibus II-direktivet, som er et endringsdirektiv til Solvens II-direktivet, er det fastsatt flere permanente tiltak og overgangsordninger, som primært er rettet mot livsforsikringselskaper som avgir langsiktige garantier. Finanstilsynet sendte sine vurderinger av tiltakene til Finansdepartementet i september 2014, med forslag til forskrift for gjennomføring av Solvens II.

Egenvurdering av risiko og solvens (ORSA)

EIOPA har offentliggjort anbefalinger om forberedelser til Solvens II, som legger til rette for at deler av regelverket kan anvendes fra 2014. EIOPAs anbefalinger dekker blant annet egenvurdering av risiko og solvens (ORSA). Etter Solvens II-direktivet skal et forsikringselskap, som en integrert del av sitt system for risikostyring, minst en gang i året vurdere sitt kapitalbehov. Vurderingene skal være framoverskuende. Selskapet skal videre vurdere sin evne til løpende å etterleve solvenskapitalkravet, og vurdere om selskapets risikoprofil i tilstrekkelig grad fanges opp i beregningen av kapitalkravet. I anbefalingene er kravet om å gjøre de to sistnevnte vurderingene utsatt til 2015. Små og mellomstore selskaper kan også i 2015 unntas fra å gjøre disse vurderingene. Prosessen og resultatet skal godkjennes av selskapets styre, og tas hensyn til i selskapets strategi- og beslutningsprosesser. Innen 14 dager etter at styret har godkjent egenvurderingen, skal det oversendes en rapport til tilsynsmyndigheten.

Finanstilsynet ga i 2014 tilbakemelding til hvert enkelt selskap på bakgrunn av mottatt egenvurdering. Tilbakemeldingene er basert på EIOPAs anbefalinger og la vekt på overordnede prinsipper. For selskaper som anses å ha en svak finansiell stilling, er kapitalplanen særskilt kommentert.

Rapportering under Solvens II

Det pågår et omfattende arbeid med å tilrettelegge rapporteringsmaterialet under Solvens II. Som ledd i forberedelsene, er det fastsatt at et utdrag av rapporteringen skal innrapporteres førtidig. Dette innebærer at årsdata for 2014 og kvartalsdata per tredje kvartal 2015 skal innrapporteres på et delutvalg av rapporteringsmaterialet i 2015. I forbindelse med den førtidige rapporteringen arrangerte Finanstilsynet i 2014 et informasjonsmøte for de aktuelle rapportørene og for referansegruppen for Solvens II-rapportering. Det er opprettet en egen nettside for rapporteringen under Solvens II på Finanstilsynets nettsted som inneholder informasjon om både den førtidige og den ordinære rapporteringen og om de tekniske løsningene.

Forhåndsdialog om interne modeller

Solvens II åpner for at forsikringselskaper kan benytte egne modeller til å beregne solvenskapitalkravet. Selskapene anbefales å gjennomføre en forhåndsdialog med Finanstilsynet før de formelt søker Finanstilsynet om tillatelse til å benytte egen modell. Hensikten med forhåndsdialogen er å få en felles forståelse av kravene i forkant, slik at selskapene kan sende en mest mulig komplett søknad. Finanstilsynet var i forhåndsdialog med tre selskaper i 2014.

Forslag til nytt tjenestepensjonsdirektiv for pensjonsforetak

EU-kommisjonen la i mars 2014 fram sitt forslag til endret tjenestepensjonsdirektiv, IORP II. Dette bygger på EIOPAs anbefalte regelverk og går mot fullharmonisering. Forslaget inneholder nye og utvidede krav til styring og kontroll, og offentliggjøring og rapportering (pilar II og III). Dette er foreslått å tre i kraft 1. januar 2017. EU-kommisjonen har foreslått ikke å endre de kvantitative soliditetsreglene for tjenestepensjonsforetak (pilar I). Det er diskusjon om det foreslåtte direktivet, og det er varslet endringer i forslaget.

EIOPA startet i 2014 arbeidet med å revidere de kvantitative soliditetsreglene for tjenestepensjonsforetak (pilar I) i direktivet.

Regnskapsregelverk for forsikrings- og pensjonsområdet

Finanstilsynet følger arbeidet med forsikringskontrakter som pågår internasjonalt på regnskapsområdet.

Finanstilsynet har foretatt en gjennomgang av årsregnskapsforskriften for forsikringselskaper med tanke på å gjøre regelverket lettere tilgjengelig. Det foreslås blant annet å skille ut regelverket for livsforsikringselskaper i en egen årsregnskapsforskrift. Et høringsnotat med forslag til endringer er oversendt Finansdepartementet og vil bli sendt på høring.

Finanstilsynet vurderer konsekvensene av Solvens II-regelverket for regnskapsreglene, og høringsnotat med forslag til endringer vil bli sendt Finansdepartementet tidlig i 2015.

K2013 – Nye dødelighetsgrunnlag i livsforsikrings-selskaper og pensjonskasser

Forsikringsvirksomhetsloven stiller krav om tilstrekkelige forsikringstekniske avsetninger til enhver tid for å sikre foreliggende forsikringsforpliktelser og om at det skal tas hensyn til manglende avsetninger når dette er konstatert. På bakgrunn av økningen i levealderen i den norske befolkningen de senere årene, fastsatte Finanstilsynet nytt dødelighetsgrunnlag (K2013) med virkning fra 1. januar 2014. K2013 gir uttrykk for et minimumskrav som Finanstilsynet setter til selskapenes nye dødelighetsgrunnlag.

Finanstilsynets krav ga et oppreserveringsbehov i pensjonsinnretningene på 58–60 milliarder kroner, fordelt på 41–42 milliarder kroner for livsforsikrings-selskaper og 17–18 milliarder kroner for pensjonskasser. Tall fra selskapene viser at oppreserveringsbehovet vil være 9–10 prosent for private pensjonsordninger med både alders- og etterlattepensjon, og om lag det halve i offentlig sektor.

Hovedregelen er at pensjonsinnretningene til enhver tid skal ha forsikringsmessige avsetninger som dekker framtidige forpliktelser. Avsetningsbehovet ved innføring av ny dødelighetstariff vil være betydelig. Mange pensjonsinnretninger har hatt behov for å søke om å få godkjent opptrappingsplaner etter unntaksbestemmelsen i forsikringsvirksomhetsloven. Slike opptrappingsplaner vil gjelde med start fra 2014, og kan ha varighet på inntil sju år. Mange av pensjonsinnretningene har nå fått godkjent søknader om opptrappingsplaner.

Hovedregelen er at pensjonsinnretningen har ansvaret for at avsetningene til enhver tid er tilstrekkelige. I forsikringsvirksomhetsloven er det imidlertid åpnet for at hele eller deler av årets overskudd kan benyttes til nødvendig styrking av avsetningene. Bruk av kundenes overskudd forutsetter et samtykke eller pålegg fra Finanstilsynets side. Finanstilsynet har forutsatt at minimum 20 prosent av oppreserveringsbehovet dekkes av pensjonsinnretningene.

Nye forsikringsprodukter

Nye regler i foretakspensjonsloven som åpner for at fripoliseinnehavere skal kunne velge å forvalte sine fripoliser med investeringsvalg, trådte i kraft 1. september 2014. Forsikringsselskapet har plikt til å gi informasjon og råd til fripoliseinnehaveren før det blir inngått avtale om investeringsvalg. Det er stilt krav om at fripolisen skal være fullt oppresvert etter K2013 ved konvertering. Det er videre åpnet for bruk av en teknisk rente ved beregning av pensjonsutbetalingene der dette kan gi en bedre utbetalingsprofil for kundene. Ved utgangen av 2014 hadde to livsforsikringsselskaper begynt å tilby dette produktet.

Banklovkomisjonens utredning NOU 2013: 12 *Uførepensjon i private tjenestepensjonsordninger* ble sendt på høring med frist i mars 2014. Utredningen inneholder utkast til nye lovregler om uførepensjon i private tjenestepensjonsordninger som er tilpasset hovedprinsippene i ny uføretrygd i folketrygden. Finansdepartementet la fram lovforslag om nye rammer for uførepensjonsordninger i skattefaviserte private tjenestepensjonsordninger 12. desember 2014.

VERDIPAPIROMRÅDET

Det overordnede målet for regulering av og tilsyn med verdipapirmarkedet er å bidra til pålitelig informasjonsgivning og en trygg, ordnet og effektiv handel med finansielle instrumenter, slik at verdipapirmarkedet kan fungere som kapitalkilde for næringslivet og som grunnlag for investeringsvirksomhet og sparing.

Tilsynet omfatter markedsplasser og oppgjørssystemer, verdipapirforetak, fond og forvaltningsselskaper, noterte utstederes finansielle rapportering og kontroll med prospekter. Tilsynet omfatter verdipapirinstitusjonenes finansielle stilling og drift, samt kontroll med at virksomhetsreglene og de generelle atferdsreglene blir fulgt.

Utviklingstrekk

Aksjemarkedet

Det var store svingninger i det norske aksjemarkedet i 2014. Ved inngangen til året lå hovedindeksen på Oslo Børs på under 550 poeng. Årets høyeste notering var 632 poeng 23. juni, mens den i midten av oktober var på 532 poeng. Ved utgangen av 2014 var hovedindeksen på 576 poeng.

Kursutviklingen på Oslo Børs er i stor grad påvirket av utviklingen i olje- og gassmarkedene og andre råvaremarkeder. Indeksen for energi gikk ned 19 prosent, og indeksen for oljeservice gikk ned 31 prosent.

Etter flere år med synkende volum, steg omsetningen på Oslo Børs i 2014. Per 31. desember var det omsatt aksjer på Oslo Børs for 1 055 milliarder kroner, som var en økning på 28 prosent fra 2013, da det ble omsatt aksjer for 822 milliarder kroner.

Figur 3: Kursutvikling for Oslo Børs' hovedindeks (OSEBX)

Kilde: Oslo Børs

Oslo Børs' markedsandel av omsetningen i aksjer som også handles på andre markedsplasser (aksjer som inngår i OBX-indeksen) var ca. 65 prosent, som var en økning fra ca. 62 prosent i 2013 (kilde: Fidessa). Om lag 35 prosent av ordrebokhandelen i OBX-aksjene ble i 2014 utført på andre markedsplasser enn Oslo Børs. Om lag en tredjedel av handlene i OBX-aksjene ble for året sluttet utenfor handelssystemene (OTC-handler).

I 2014 ble det innhentet 27,5 milliarder kroner i aksjekapital på Oslo Børs og Oslo Axess (kilde: Oslo Børs). I ca. en tredjedel av emisjonene ble aksjonærenes fortrinnsrett satt til side, og ca. 48 prosent av aksjekapitalen ble innhentet i forbindelse med noteringer. I alt ble 19 nye foretak notert på Oslo Børs / Oslo Axess i 2014, som var en oppgang fra 12 i 2013.

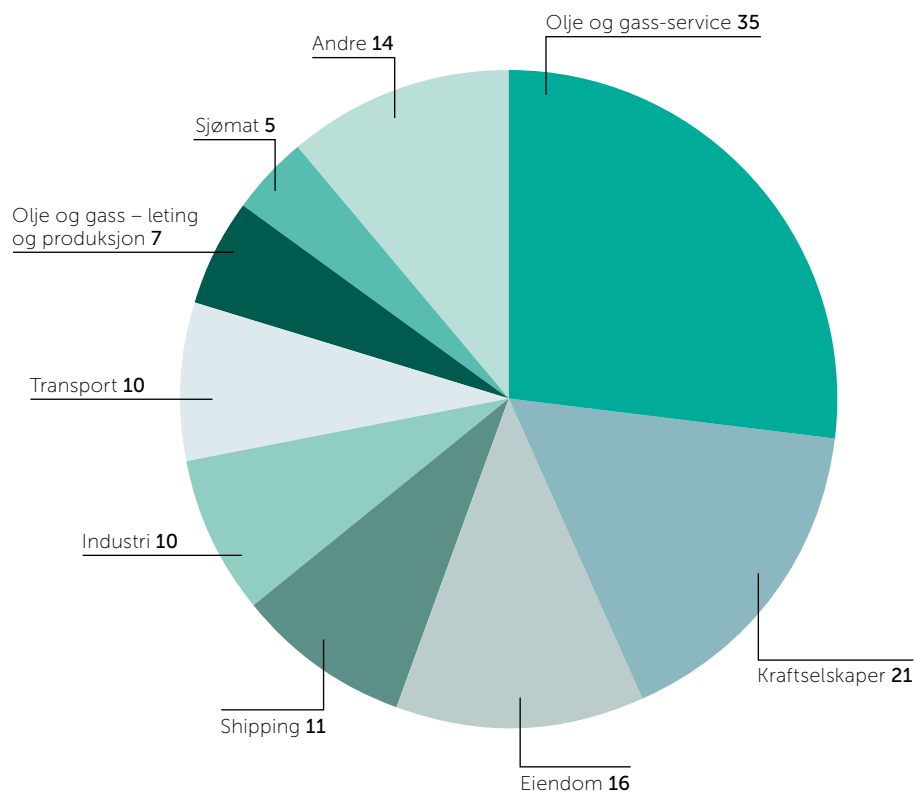
Obligasjonsmarkedet

Det var høy aktivitet i det norske obligasjonsmarkedet i 2014. Markedet er her ansett å være ihendehaverobligasjoner med norsk identifikasjonskode (ISIN). For året ble det utstedt obligasjoner for 345 milliarder kroner, hvorav bank og finans utgjorde 205 milliarder kroner, foretaksobligasjoner 111 milliarder kroner og kommune/fylkeskommune 30 milliarder kroner. Totalt utestående volum i det norske obligasjonsmarkedet, inkludert statsobligasjoner, utgjorde 1 756 milliarder kroner ved utgangen av året. Av dette var 894 milliarder kroner utstedt av bank og finans, 453 milliarder kroner av statlig sektor (inkludert Den norske stat 343 milliarder kroner) og 408 milliarder kroner av foretak. (Kilde: Stamdata)

Det vesentligste av det norske obligasjonsmarkedet er notert på Oslo Børs eller Nordic ABM. Utestående volum i noterte obligasjoner ved utgangen av året var 1 411 milliarder kroner. Dette fordelte seg på 215 milliarder kroner i foretaksobligasjoner og 790 milliarder kroner i andre obligasjoner på Oslo Børs, og 60 milliarder kroner i foretaksobligasjoner og 346 milliarder kroner i andre obligasjoner på Nordic ABM. I 2014 ble det omsatt obligasjoner for 765 milliarder kroner på Oslo Børs, og for 326 milliarder kroner på Nordic ABM. Handlene på børsen skjer i utgangspunktet bilateralt, og meldes så inn for offentliggjøring i børsens systemer. (Kilde: Oslo Børs)

Figur 4: Utstedt volum for foretaksobligasjoner i 2014 (milliarder kroner)

Kilde: Stamdata.no

Fallet i oljepris i fjerde kvartal 2014 har ført til økte kredittspreader, som igjen kan føre til økt risiko for mislighold.

De fem største eierne av noterte obligasjoner på Oslo Børs og Nordic ABM er livsforsikringselskaper og private pensjonskasser, banker, utenlandske selskaper og trygdeforvaltningen.

Fondsmarkedet

Nettotegningen i norske fond var i 2014 på –1,92 milliarder kroner. Total nettotegning i 2014 var 101 milliarder kroner, mens den i 2013 var 26,4 milliarder kroner. For året var økningen størst i rentefond. Total forvaltningskapital for norske fond var 85 milliarder kroner ved utgangen av 2014. (Kilde: Verdipapirfondenes Forening)

Ny regulering på verdipapiriområdet

Utviklingen på verdipapiriområdet preges også av at nær sagt alt vesentlig regelverk er i endring. Endringer i transparency-direktivet og nytt markedsmisbruksdirektiv med forordning er vedtatt tidligere, mens det nye investeringstjenstedirektivet, MiFID II med forordning, ble vedtatt første halvår 2014. Endringene antas å føre til endringer i markedet og innebærer at børsloven og verdipapirhandelloven må revideres. I tillegg til endringer av premissene for markedsaktører og markedet som allerede er regulert, innføres det konsesjonsplikt og andre regler for virksomhet som til nå har vært uregulert. Gjennomføring av de nye direktivene vil gi økte rapporteringsforpliktelser til nasjonal tilsynsmyndighet og til ESMA fra foretak og markedsaktører. Dette vil de nærmeste årene kunne gi utfordringer både for markedsaktører og for myndigheter.

Verdipapirforetak

Tilsyn og overvåking

Stedlig tilsyn

Finanstilsynet gjennomførte stedlige tilsyn i ti verdipapirforetak i 2014. Dette var en nedgang fra foregående år. Nedgangen skyldes at det ble lagt ned omfattende arbeid med slutføring av tilsyn som var påbegynt i 2014, og arbeid med kartlegging av obligasjonsmarkedet. Det ble også gjennomført ett tilsyn spesielt rettet mot verdipapirforetaks IKT-løsninger. Foretakenes etterlevelse av bestemmelsene om god forretningsskikk var et sentralt tema på de stedlige tilsynene. Finanstilsynet undersøkte om foretakenes investeringsrådgivning var egnet for kundene og om foretakene hadde gitt kundene balansert, korrekt og forståelig informasjon om risiko og kostnader.

Finanstilsynet undersøkte også foretakenes kontrollfunksjon, særlig foretakenes organisering av funksjonen og hvordan kontrollarbeidet var strukturert og innrettet. Et sentralt tema på de stedlige tilsynene var foretakenes oppbygging og organisering for å begrense eventuelle interessekonflikter. I tillegg så Finanstilsynet på foretakenes organisering og rutiner knyttet til behandling av insideinformasjon.

Finanstilsynet gjennomførte kontaktmøter med de største verdipapirforetakene og med bransjeorganisasjonene. Møtene styrker dialogen med foretakene og gir bedre innsikt i verdipapirforetakenes virksomhet og strategi, samt hvilke utfordringer bransjen og foretakene står overfor.

Stedlig tilsyn i Navigea Securities AS i 2013 førte til at foretakets tillatelse ble tilbakekalt i 2014. Tilbakekallet av tillatelsen var begrunnet i alvorlige og systematiske brudd på verdipapirhandellovens krav til god forretningsskikk.

Tematilsyn om CFD-markedet

«Contract For Difference» (CFD) er en avtale om å utveksle forskjellen i verdien på et underliggende finansielt instrument, som for eksempel en indeks, råvare eller valuta, mellom tidspunktet kontrakten ble åpnet og tidspunktet den ble lukket. CFD er finansielle instrumenter med svært høy risiko, markedsført mot ikke-profesjonelle kunder. Finanstilsynet gjennomførte stedlige tilsyn hos de norske filialene av to store internasjonale tilbydere av CFD. Tilsynet undersøkte om reglene om investorbekyttelse og god forretningsskikk ble overholdt. Ingen vesentlige brudd på regelverket ble avdekket. Tematilsynet med CFD-markedet videreføres i 2015, hvor norske verdipapirforetak som samarbeider med tilbyderne av CFD, vil bli undersøkt.

Fakta:

Finanstilsynets tilsyn med verdipapirforetakene skal bidra til at foretakene har et bevisst forhold til risiko, og til at det blir opprettholdt et høyt nivå på investorbekyttelse i verdipapirmarkedet ved å se til at foretakene overholder kravene til god forretningsskikk. Videre skal tilsynet bidra til å ivareta markedets integritet. Ved utgangen av 2014 var det 150 verdipapirforetak i Norge. 22 av disse var filialer av utenlandske verdipapirforetak.

Tematilsyn om tilknyttede agenter

Finanstilsynet gjennomførte stedlige tilsyn hos tre verdipapirforetak som har et visst omfang av tilknyttede agenter. Hensikten var å undersøke om verdipapirforetakene kontrollerer at «god forretningsskikk» blir ivaretatt hos agentene. Ett foretak valgte å levere inn sin konsesjon før tilsynet ble slutført. Ett foretak fikk kritikk for manglende oppfølging av agentene, mens ett foretak ikke fikk vesentlige merknader.

Tematilsyn om fastsettelse av NIBOR

Som et ledd i Finanstilsynets vurdering av systemet for fastsettelsen av NIBOR-renten (Norwegian Interbank Offered Rate), gjennomførte Finanstilsynet stedlige tematilsyn i de seks panelbankene for NIBOR i 2013. Sentrale tema var organiseringen av bankens NIBOR-bidrag, beregning av bankens NIBOR-bidrag, dokumentasjon og lagring av bankens NIBOR-bidrag, samt intern kontroll av bankens NIBOR-bidrag og av bankens følsomhet mot NIBOR.

Konserntilsyn

Finanstilsynet gjennomførte stedlig tilsyn med alle verdipapirforetak i Pareto-konsernet. Tilsynet blir avsluttet i 2015.

Kartlegging av obligasjonsmarkedet

I 2012 og 2014 gjennomførte Finanstilsynet kartlegging av det norske markedet for foretaksobligasjoner. Det ble gjennomført spørreundersøkelser rettet mot de 16 bankene og verdipapirforetakene som i praksis utgjør det norske obligasjonsmarkedet. Undersøkelsene gir nyttig statistikk knyttet til utstedere, investorer og tilretteleggere i samtlige obligasjonsemissjoner tilrettelagt av en eller flere av de 16 utvalgte foretakene i perioden januar 2010 til september 2014. Undersøkelsene belyser risiko knyttet til foretaksobligasjoner, i hvilken grad privatkundemarkedet har investert i såkalte high yield-obligasjoner, hvordan annenhåndsmarkedet for obligasjonsomsetning fungerer og hvordan foretakenes egen kontroll med obligasjonsvirksomheten er innrettet.

Markedsadvarsler

Finanstilsynet publiserte 22 advarsler på tilsynets nettsted mot foretak som hadde ytt finansielle tjenester i Norge uten tillatelse i 2014. I tillegg ble det publisert 333 advarsler fra utenlandske tilsynsmyndigheter. Svært ofte er dette foretak som driver med svindel, slik at personer som overfører penger til foretakene, ofte må anse pengene som tapt. Finanstilsynet advarer mot å handle med slike foretak. På tilsynets nettsted er det også informasjon om investeringsbedragerier og råd om hvordan investorer kan beskytte seg mot bedrageriene. Finanstilsynets markedsadvarsler er også tilgjengelige på Finansportalen.no.

Overvåking av foretakenes økonomiske utvikling

Gjennom den periodiske rapporteringen overvåker Finanstilsynet utviklingen i verdipapirforetakenes lønnsomhet og soliditet. Rapporteringen gir også et bilde av eventuelle trender i inntektsfordelingen og hvilken risiko som er knyttet til virksomheten.

Finanstilsynet publiserer hvert halvår pressemeldinger basert på verdipapirforetakenes innsendte kvartalsoppgaver der trekk ved foretakenes virksomhet blir presentert og kommentert. I 2014 økte driftsinntektene i verdipapirforetakene (som ikke er integrert i banker) med 1 prosent. Samtidig økte driftsresultatet med 16 prosent. Som i 2013 var den største inntektskilden til verdipapirforetakene corporate finance-virksomhet. Aktiv forvaltning fulgte deretter som den nest største inntektskilden, tilsvarende som i 2013, selv om disse inntektene ble redusert med 20 prosent i 2014. Samlede inntekter fra investeringsrådgivning og ordreforvaltning fulgte deretter som største inntektskilde, også som i 2013.

Finanstilsynet registrerte og avdekket totalt åtte foretak på ikke-konsolidert nivå og seks foretak på konsolidert nivå som brøt kapitalkrav i 2014. De berørte foretakene ble fulgt opp tett, og varsel om mulig tilbakekall av tillatelser som følge av utilstrekkelig kapitaldekning ble sendt til flere av foretakene. Bruddene ble hovedsakelig rettet ved kontantinnskudd på ikke-konsolidert nivå eller ved konvertering av gjeld på konsolidert nivå. Ved utgangen av 2014 var seks verdipapirforetak pålagt månedlig kapitaldekningsrapportering (mot normalt kvartalsvis) på grunn av lav kapitaldekning, negativ resultatutvikling og/eller lite etterrettelig rapportering.

Finanstilsynet registrerte og avdekket om lag ti brudd på regelverket om store engasjementer hvert kvartal i 2014. De berørte foretakene ble fulgt opp tett, og det ble sendt ut flere pålegg om å bringe overskridelser i samsvar med regelverket. I samtlige tilfeller ble forholdene brakt i samsvar med regelverket.

Forvaltning

Konsesjonssaker

Seks nye verdipapirforetak fikk tillatelse til å yte investerings-tjenester i 2014. I tillegg fikk ett eksisterende foretak utvidet sin tillatelse. Konsesjonssakene omfatter både nye foretak og søknader i eksisterende finanskonsern. De fleste nye foretak er relativt små, med få ansatte. Disse foretakene yter hovedsakelig investeringstjenestene mottak og formidling av ordre og investeringsrådgivning. To av konsesjonssakene gjaldt investeringstjenesten tilrettelegging.

Fem tillatelser ble avvirket på grunn av omstruktureringer i foretakene, fusjoner og selskapsoppkjøp, og omlegging av virksomhetsområdet i foretaket. Én tillatelse ble tilbakekalt som følge av at den ikke ble tatt i bruk.

Egnehetsvurderinger

Finanstilsynet gjennomførte også i 2014 mange egnehetsvurderinger av styremedlemmer og ledere av foretak på verdipapiriområdet. Tilsynet vurderer kvalifikasjoner, yrkeserfaring og tidligere atferd. Vurderingene blir gjort i forbindelse med konsesjonssaker og ved endringer i ledelsen og styret. De fleste av sakene der en leder ikke ble ansett som egnet, gjaldt mangel på relevant erfaring. Foretakene innrettet seg etter Finanstilsynets vurderinger. Noen av sakene var begrunnet i tidligere tilknytning til foretak som hadde begått alvorlige brudd på lovgivningen.

Regelverk

Finanstilsynet har foreslått at Finansdepartementet endrer regelverket slik at verdipapirforetak kan gå over fra kvartalsvis til halvårlig virksomhetsrapportering til tilsynet.

Finanstilsynet har også utarbeidet egen kapitaldekningsoppgave og veiledning til utfylling av denne oppgaven for verdipapirforetak med begrenset tjenestespekter.

Fond og kollektive investeringer

Tilsyn og overvåking

Finanstilsynet gjennomførte tre stedlige tilsyn i forvaltningsselskaper for verdipapirfond i 2014. Tilsynene omfattet styring og kontroll, etablering av kundeforhold/informasjonsplikt og forvaltningen av fondene.

Forvaltningsselskapene har plikt til å rapportere mulige brudd på investeringsbegrensninger som følger av verdipapirfondloven og fondenes vedtekter. Omfanget av rapporterte brudd var i 2014 på linje med tidligere år. Depotmottaker har plikt til å orientere Finanstilsynet dersom det blir avdekket slike brudd i forvaltningsselskaper. Rapportering fra depotmottaker er et viktig supplement til det dokumentbaserte tilsynet.

Finanstilsynet overvåker forvaltningsselskapenes økonomiske utvikling og etterlevelse av regelverket for kapitaldekning og store engasjementer gjennom den kvartalsvise rapporteringen. I halvårlige pressemeldinger blir selskapenes resultater og utviklingen i foretakenes virksomhet kommentert.

Finanstilsynet gjennomførte også i 2014 kontaktmøter med forvaltningsselskapene og bransjeorganisasjonene. Møtene styrker dialogen med foretakene, og de gir bedre innsikt i forvaltningsselskapenes virksomhet og strategi, og hvilke utfordringer bransjen og foretakene står overfor.

De nordiske tilsynsmyndighetene etablerte i 2014 en arbeidsgruppe for tema knyttet til UCITS-fond og alternative investeringsfond. Formålet er å etablere et tettere samarbeid om tilsynet med forvaltningsselskaper som har virksomhet i flere land og drøfte felles problemstillinger knyttet til fondsforvaltning.

Finanstilsynet inngikk i 2014 en samarbeidsavtale (Memorandum of Understanding, MoU) om tilsynssamarbeid på fondsområdet med det sveitsiske finanstilsynet (FINMA). Det ble også inngått flere MoU-er med tilsynsmyndigheter utenfor EØS og som omfatter tilsynssamarbeid i forbindelse med forvaltning av alternative investeringsfond.

Fakta:

Ved utgangen av 2014 var det 30 norske forvaltningsselskaper for verdipapirfond. Av disse hadde 21 selskaper også tillatelse til å yte investeringstjenesten «aktiv forvaltning av investors portefølje av finansielle instrumenter». Ved utgangen av 2014 forvaltet selskapene 411 verdipapirfond med tillatelse fra Finanstilsynet, en nedgang fra 447 i 2013. Verdipapirfondene besto av 314 UCITS-fond, 92 nasjonale fond og 5 spesialfond.

Nettotegning i norske forvaltningsselskapers verdipapirfond gikk opp fra 68 milliarder kroner i 2013 til 146 milliarder kroner i 2014. Av dette sto obligasjonsfond for 114 milliarder kroner og aksjefond for 18 milliarder kroner. Den totale nettotegningen, kombinert med netto kursstigning i løpet av året, gjorde at den totale forvaltningskapitalen i norske verdipapirfond økte med 28 prosent i 2014, og dermed utgjorde 814 milliarder kroner ved utgangen av året.

Tilbakekall av tillatelsene til Warren Capital AS

Finanstilsynet kalte i juni 2014 tilbake Warren Capital AS' tillatelser etter verdipapirfondloven. Vedtaket ble ikke påklaget, og foretaket avviklet virksomheten. Saken gjaldt uberettiget disponering av kundemidler i forbindelse med tvist i et kundeforhold. Warren Capital AS hadde overtrådt kravene til god forretningsskikk ved at foretaket overførte midler fra kundens konto som sikkerhet for eget krav. Det stilles strenge krav til hvordan foretak under tilsyn skal behandle kundemidler. Kundene av forvaltningsselskap må kunne stole på at de midlene som blir overlatt til forvaltningsselskapet, behandles i samsvar med avtalen mellom partene og i samsvar med kundens interesser.

Tematilsyn om forvaltning av norske aksjefond

Som ledd i tilsynet med verdipapirfond i det norske markedet, gjennomfører Finanstilsynet en større undersøkelse av norske aksjefond som i følge fondsdokumentasjonen skal forvaltes etter en aktiv forvaltningsstrategi. Formålet er å undersøke om fond som tilbys og prises som aktivt forvaltede fond, i praksis også forvaltes aktivt.

Utgangspunktet for undersøkelsen er data innhentet fra en database med opplysninger om over 1 000 fond markedsført mot norske investorer. På bakgrunn av dataene er det foretatt nærmere undersøkelser av enkelte norske verdipapirfond som resultatmessig over lang tid har ligget tett opp mot referanseindeksen, og som dermed kan framstå som passivt forvaltede. Finanstilsynet har bedt om kommentarer til enkelte nøkkeltall og vurdering for ett av aksjefondene til fem forskjellige forvaltningsselskaper. Undersøkelsene er ikke avsluttet.

Tematilsyn om depotmottaker

I 2013 gjennomførte Finanstilsynet stedlig tilsyn hos samtlige fem depotmottakere for verdipapirfond. Formålet var å kontrollere om depotmottakerne oppfyller kontrollforpliktelsene. Oppfølging overfor filialen av Skandinaviska Enskilda Banken AB ble avsluttet i 2014. Foretaket valgte å innrette seg etter Finanstilsynets merknader om at filialvirksomheten i Norge måtte stå for større deler av den operative kontrollvirksomheten i Norge. Før tilsynet var store deler av depotmottakervirksomheten utført i Sverige.

Verdipapirfonds handel på Nordic ABM

Undersøkelser i 2013 avdekket at flere forvaltningsselskaper handlet finansielle instrumenter omsatt på Nordic Alternative Bond Market (Nordic ABM) uten at verdipapirfondenes vedtekter åpnet for dette. Flere av selskapene hadde foretatt en feilaktig klassifisering av markedsplassen. Finanstilsynet innskjerpet regelverksforståelsen i likelydende brev. Det er ikke avdekket tap for fondene eller andelseiere, og sakene overfor de enkelte foretakene er avsluttet.

Forvaltning

Ny lov og nye forskrifter om forvaltning av alternative investeringsfond (AIF) trådte i kraft 1. juli 2014, med overgangsbestemmelser for eksisterende virksomhet fram til 1. januar 2015. Finanstilsynet skal føre tilsyn med forvaltere av alternative investeringsfond og behandle søknader etter den nye loven. Den nye reguleringen innebærer en betydelig utvidelse av Finanstilsynets arbeid knyttet til kollektive investeringer.

Finanstilsynet har publisert en veiledning om søknader om konsesjon til å forvalte alternative investeringsfond. Informasjon om regelverk og praksis publiseres løpende på tilsynets nettsted.

I 2014 mottok Finanstilsynet 39 søknader om konsesjon til å forvalte alternative investeringsfond og tre søknader om å være depotmottaker for slike fond. Finanstilsynet mottok også 54 meldinger om registrering av alternative investeringsfond.

En rekke alternative investeringsfond etablert i andre EØS-stater er meldt for markedsføring til profesjonelle investorer i Norge. Dette gjelder særlig fond etablert i Irland, Storbritannia eller Luxembourg. I tillegg mottok Finanstilsynet 66 søknader om tillatelse til å markedsføre 104 alternative investeringsfond der enten fondet eller forvalter er etablert utenfor EØS. Det ble gitt 24 markedsføringstillatelser i 2014.

Finanstilsynet mottok noen få søknader om å markedsføre utenlandske alternative investeringsfond til ikke-profesjonelle investorer. Finanstilsynet avsto søknad om å markedsføre to irske alternative investeringsfond til ikke-profesjonelle investorer i Norge. Avslaget er begrunnet med at fondene, som kategoriseres som «Qualifying Investor Alternative Investment Fund» etter irsk rett, kun kan tilbys til visse kategorier ikke-profesjonelle investorer. Vedtaket er påklaget.

I 2014 fikk ett nytt forvaltningsselskap tillatelse til å drive verdipapirfondsforvaltning. Finanstilsynet ga tillatelse til å etablere tolv nye verdipapirfond (elleve UCITS-fond), mens 48 verdipapirfond ble avviklet. De fleste avviklingene (31) ble gjennomført i forbindelse med fusjon. Også i 2014 ble flere nasjonale verdipapirfond omdannet til UCITS.

Regelverk

Finanstilsynet utarbeidet høringsnotat med forslag til forskrifter til ny lov om forvaltning av alternative investeringsfond, inkludert forslag om forskriftsbestemmelser om markedsføring av alternative investeringsfond til ikke-profesjonelle.

Finanstilsynet utarbeidet høringsnotat med forslag til gjennomføringsbestemmelser som følge av forventede EØS-regler som tilsvarer EUVECA og EuSEF i norsk rett. Forordningene regulerer bestemte former for alternative investeringsfond som forvaltes av registrerte forvaltere. Fondene kan markedsføres i EØS-området til en videre gruppe enn profesjonelle kunder.

Finanstilsynet utarbeidet også høringsnotat med forslag til endringer i verdipapirfondlovens plasseringsregler. Forslaget åpner for at et verdipapirfond kan benytte ulike investeringsalternativ samtidig overfor samme utsteder innenfor 35 prosent av fondets eiendeler.

Finanstilsynet har foreslått at forvaltningsselskaper for verdipapirfond kan gå over fra kvartalsvis til halvårlig virksomhetsrapportering til tilsynet. Tilsvarende bestemmelser er også foreslått for AIF-forvaltere i forskriften til AIF-loven. Forslagene er til behandling i Finansdepartementet.

Infrastrukturen i verdipapirmarkedet

Tilsyn og overvåking

Infrastrukturen på verdipapiriområdet omfatter markedsplasser driftet av Oslo Børs ASA, Fish Pool ASA, Norexeco ASA, Nasdaq OMX Oslo ASA og ICAP Energy AS. I tillegg omfattes Verdipapirsentralen ASA (VPS) som driver et verdipapirregister, og er operatør av det sentrale verdipapiroppgjørssystemet i Norge (VPO NOK). De utenlandske oppgjørssentralene SIX x-clear AG, Nasdaq OMX Clearing AB, European Commodity Clearing AG (ECC) og LCH.Clearnet Ltd har tillatelse til å drive oppgjørsvirksomhet i Norge. Disse er også viktige deler av den norske infrastrukturen. De to førstnevnte oppgjørssentralene har en norsk filial, mens de øvrige driver grensekryssende virksomhet inn i Norge.

De utenlandske oppgjørssentralene med norsk tillatelse er under tilsyn både i hjemlandet og i Norge. Det er hjemlandsmyndigheten som fører det primære tilsynet med foretakene, mens Finanstilsynet følger opp virksomheten i Norge og etterlevelsen av norske regler. Foretakene som leverer infrastruktur i verdipapirmarkedet, driver ofte virksomhet over landegrensene. Derfor er tilsynskollegier med deltakere fra flere nasjonale tilsynsmyndigheter et stadig viktigere tilsynsverktøy. Finanstilsynet deltar i tilsynskollegiene som er etablert for Nasdaq OMX Clearing, EuroCCP og LCH.Clearnet.

Finanstilsynet har et løpende samarbeid om tilsyn med kraftmarkedet med Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) og Konkurransetilsynet. I 2014 ble det lagt særlig vekt på regulatoriske endringer i kraftmarkedet og konsekvenser dette vil kunne få for tilsynet med disse markedene. Konkrete saker om markedsmissbruk og misbruk av markedsrett ble også behandlet.

Alvorlige IKT-hendelser skal umiddelbart rapporteres til Finanstilsynet. Tekniske problemer hos en underleverandør til Oslo Børs førte 16. april 2014 til at åpningen av børsens markedsplasser ble nesten to timer forsinket. I tillegg har det vært enkelte andre tekniske problemer i infrastrukturforetakene. Slike hendelser følges løpende opp av Finanstilsynet, og det blir lagt særlig vekt på å unngå negative konsekvenser for markedet og å påse at foretaket innfører relevante, preventive tiltak.

Finanstilsynet vurderte, i samarbeid med Norges Bank, Oslo Clearings og VPS' oppfyllelse av prinsippene for finansielle infrastrukturforetak som er utarbeidet av CPSS-IOSCO. Dette er internasjonale anbefalinger utformet for å sikre en velfungerende infrastruktur. Konklusjonen var at systemene til både Oslo Clearing og VPS (inkludert VPO) er veldrevne og robuste. Myndighetenes vurdering ble publisert i Norges Banks rapport om finansiell infrastruktur for 2014.

I likhet med de fleste andre europeiske markeder, gikk det norske verdipapirmarkedet 6. oktober 2014 over fra en oppgjørssyklus på tre dager til to dager. Finanstilsynet fulgte overgangen tett. Overgangen var vellykket og resulterte kun i en beskjeden, midlertidig nedgang i oppgjørsggrad i VPO.

Forvalterregistrering

Bare foretak med tillatelse fra Finanstilsynet kan ha forvalterkontoer i VPS eller være registrert i andelseierregister for verdipapirfond eller i norske aksjeeierregistre istedenfor reell eier. Finanstilsynet utvidet i oktober 2014 konsesjonsregisteret sitt til å omfatte informasjon om godkjente forvaltere. I forbindelse med utvidelsen gikk Finanstilsynet gjennom oversikter over foretak med forvaltertillatelser, og kalte tilbake tillatelsen til foretak som ikke lenger oppfyller vilkårene for å være forvalter.

Evaluerings av tilsynet med automatisert handel

I 2014 gikk den europeiske verdipapir- og markedstilsynsmyndigheten (ESMA) gjennom Finanstilsynets oppfølging av ESMA's retningslinjer for automatisert handel.

Gjennomgangen ble foretatt av et team med representanter for fire europeiske nasjonale tilsynsmyndigheter samt en representant fra ESMA. Finanstilsynets tilsyn med overholdelsen av retningslinjene ble vurdert som i hovedsak tilfredsstillende. Dette inkluderte å ha tilstrekkelig kompetanse og tilsynshjemler på området. Finanstilsynet ble imidlertid anbefalt å legge mer vekt på stedlig tilsyn og stikkprøvekontroller.

Forvaltning

Innlemmelse av Oslo Clearing ASA i SIX x-clear AG

Finansdepartementet ga, etter tilrådning fra Finanstilsynet, det sveitsiske selskapet SIX Group AG tillatelse til å yte oppgjørstjenester i Norge gjennom norsk filial på visse vilkår (virksomheten i tidligere Oslo Clearing). Finansdepartementet ga samtidig SIX x-clear tillatelse til å videreføre oppgjørssystemet som Oslo Clearing hadde etablert med LCH.Clearnet.

Tillatelse til Norexco ASA og til European Commodity Clearing AG

Norexco ASA fikk, etter tilrådning fra Finanstilsynet, tillatelse fra Finansdepartementet til å drive virksomhet som regulert marked for varederivater med skog- og papirrelaterte produkter. Norexco har inngått avtale med den tyske oppgjørssentralen European Commodity Clearing AG (ECC) om clearing av handler inngått på Norexco. Finansdepartementet ga i september 2014 ECC tillatelse til å drive oppgjørsvirksomhet i Norge. Også denne tillatelsen var basert på tilrådning fra Finanstilsynet.

Fusjon mellom NOS Clearing ASA og Nasdaq OMX Clearing AB

NOS Clearing ASA er fusjonert med Nasdaq OMX Clearing AB. NOS' virksomhet drives videre i en norsk filial av Nasdaq OMX Clearing. Finanstilsynet fulgte fusjonsprosessen både som tilsynsmyndighet for NOS Clearing og for Nasdaq OMX Clearing, og deltok i tilsynskollegiet til sistnevnte foretak.

Atferdsreglene i verdipapirmarkedet

Tilsyn og overvåking

Det overordnede målet med tilsyn og overvåking av de generelle atferdsreglene er å bidra til å sikre det norske markedets omdømme og dermed dets funksjon som velfungerende kapitalkilde.

Reglene om ulovlig innsidehandel, markedsmanipulasjon og tilbørlig informasjonshåndtering er sentrale. Finanstilsynet følger også opp reglene om listeføring, undersøkelsesplikt, forbud mot urimelige forretningsmetoder samt meldepliktig og flaggepliktig verdipapirhandel. Dette innebærer at virksomheten er rettet mot flere målgrupper: investorer, rådgivere, utstedere av finansielle instrumenter og deres samarbeidspartnere, inkludert verdipapirforetakene. Målet med tilsynsvirksomheten er å avdekke og forfølge ulovlige forhold i verdipapirmarkedet og, så langt atferdsbestemmelsene kommer til anvendelse, i markedene for varederivater. Tilsynsarbeidet skal gi både individuelle og allmennpreventive virkninger i markedet. Finanstilsynet har et nært samarbeid med ØKOKRIM og Oslo Børs på dette området.

Finanstilsynet undersøkte et betydelig antall saker i 2014. De fleste sakene ble rapportert til Finanstilsynet fra verdipapirforetakene, mediene og investorer. Mange av sakene ble også oversendt fra Oslo Børs eller initiert av Finanstilsynet selv på bakgrunn av markedshendelser.

Flere av sakene Finanstilsynet behandlet, var tidkrevende. Dette gjaldt særlig innsidesaker der undersøkelsene måtte rettes mot utlandet. Slike undersøkelser innebærer ofte kartlegging av utenlandske investorer som har handlet i forkant av markedsbegivenheter. Arbeidet omfatter utstrakt kontakt med utenlandske forvaltere og tilsynsmyndigheter. Finanstilsynet bisto ved flere anledninger utenlandske tilsynsmyndigheter i deres undersøkelser.

Finanstilsynet undersøkte i 2014:

- 66 nye saker om ulovlig innsidehandel og/eller brudd på taushetsplikt
- 31 nye saker om markedsmanipulasjon / urimelige forretningsmetoder
- 46 nye saker om flaggepliktig verdipapirhandel
- 65 nye saker om meldepliktig verdipapirhandel

39 av disse sakene ble mottatt fra verdipapirforetak i henhold til bestemmelsen om rapporteringsplikt ved mistanke om innsidehandel eller markedsmanipulasjon knyttet til transaksjoner.

Overtredelsesgebyr

Finanstilsynet har hjemmel til å ilegge overtredelsesgebyr for brudd på meldeplikt- og flaggepliktreglene i verdipapirhandelloven. Ileggelse av overtredelsesgebyr effektiviserer håndhevelsen av regelverket og utgjør som regel en adekvat reaksjon ved brudd på regelverket.

I løpet av 2014 ila Finanstilsynet 15 overtredelsesgebyrer for brudd på flaggeplikt og to overtredelsesgebyrer for brudd på meldeplikt. Finanstilsynet offentliggjør gebyrene som er ilagt foretak for brudd på flaggeplikten på tilsynets nettsted, og legger til grunn at dette har en preventiv virkning.

Vinningsavståelse

Finanstilsynet besluttet i juni 2014 vinningsavståelse på til sammen 5 752 161 kroner mot to amerikanske aktører. Bakgrunnen for beslutningen var overtredelse av verdipapirhandelloven § 3-14 ved salg av aksjer i Northland Resources ASA. Begge aktørene aksepterte og betalte vinningsavståelsen de ble ilagt.

Anmeldelser til påtalemyndigheten

I 2014 anmeldte Finanstilsynet fem saker til påtalemyndigheten hvor det forelå mistanke om ulovlig innsidehandel og/eller brudd på taushetsplikt.

Oppfølging av anmeldte saker

Samarbeidet mellom Finanstilsynet, ØKOKRIM og lokale politidistrikter om anmeldte saker bidrar til å effektivisere arbeidet mot kriminalitet i verdipapirmarkedet. Blant annet bisto Finanstilsynet i 2014 påtalemyndigheten med avhør og ulike analyser knyttet til aksjetransaksjoner. Finanstilsynet vitnet også i flere rettssaker.

Undersøkelser i forbindelse med informasjonshåndtering

Finanstilsynet har hatt oppmerksomhet på hvordan markeds sensitiv informasjon blir håndtert i offentlig sektor. Finanstilsynet arrangerte i 2013 et seminar for offentlig forvaltning sammen med ØKOKRIM og Oslo Børs om ulike emner knyttet til informasjonshåndtering. I 2014 undersøkte Finanstilsynet en sak om behandlingen av insideinformasjon i offentlig forvaltning. Undersøkelsene resulterte i at Finanstilsynet sendte et offentlig brev til et forvaltningsorgan og kritiserte organets informasjons-håndtering.

Automatisering

Finanstilsynet fikk i 2013 direkte tilgang til strukturerte transaksjonsdata og posisjonsdata fra VPS-registeret. Disse dataene har gjort det mulig å automatisere deler av overvåkingen knyttet til flaggebestemmelsene i verdipapirhandelen. I 2014 utviklet Finanstilsynet et system som daglig kontrollerer alle noterte verdipapirer og alle verdipapirkontoer for passeringer av terskelverdiene som utløser flaggeplikt. Automatiseringen har økt sannsynligheten for oppdagelse, og ledet til 21 nye flaggsaker i 2014.

I 2014 ble det rapportert ca. 120 millioner transaksjoner til Finanstilsynet, hvorav 67 prosent fra utenlandske og 33 prosent fra norske verdipapirforetak. Det er viktig at det er god kvalitet på rapporteringen og at den er fullstendig. Det høye antallet transaksjoner gjør imidlertid kvalitetskontroll vanskelig. Finanstilsynet har derfor utviklet programvare som analyserer og identifiserer de vanligste feilene i rapporteringen. Programvaren genererer en rapport til verdipapirforetakene, slik at de lettere kan identifisere problemer.

Rettsavgjørelser

Følgende rettsavgjørelser ble avsagt i 2014 i saker som Finanstilsynet undersøkte og anmeldte til påtalemyndigheten:

- Høyesteretts ankeutvalg avviste i desember 2014 anke i sak som blant annet omhandlet innsidehandel og kursmanipulasjon. En person var i tingretten og lagmannsretten dømt for dette samt flere andre forhold. Ankeutvalget uttalte eksplisitt at forbudet mot kursmanipulasjon også kan anvendes når kursmanipulasjon har form av brudd på meldeplikten.
- Oslo tingrett avsa i august 2014 dom i sak om brudd på listeføringsplikten. Et selskap hadde ikke ført innsideliste i forbindelse med forhandlinger som resulterte i en intensjonsavtale. Retten la til grunn at det ikke kreves at opplysningene er dokumenterbare, eksakte eller fullstendige før de kan anses som «presise opplysninger» i lovens forstand, heller ikke at det kreves sannsynlighetsovervekt for at begivenheten skal inntreffe. Retten la til grunn at vurderingstemaet er om det er en realistisk mulighet for at begivenheten skal inntre. Retten fant at selskapet skulle ført innsidelister i forhandlingsperioden forut for inngåelsen av intensjonsavtalen. Selskapet ble idømt en bot på 400 000 kroner. Dommen er rettskraftig.
- Høyesteretts ankeutvalg avviste i mai 2014 anke i sak om innsidehandel. Tre personer var i lagmannsretten dømt for innsidehandel og/eller tilskyndelse til innsidehandel. Den ene personen var ansatt i et selskap, og tiltalt for tilskyndelse til innsidehandel. De to andre tiltalte handlet aksjer i selskapet noen timer før børsmelding om salg av selskapet. Alle tre ble dømt i lagmannsretten. Høyesteretts ankeutvalg fant det klart at anken ikke kunne føre fram for noen av de tiltalte.
- Oslo tingrett avsa i mai 2014 dom i sak om innsidehandel. To ansatteaksjonærer handlet aksjer i selskapet i forkant av offentliggjøring av oppkjøpsavtale. De to ansatte hadde før de handlet mottatt en e-post fra styret i selskapet. E-posten omtalte ikke oppkjøpsavtalen eksplisitt. Begge de tiltalte la inn kjøpsordrer etter å ha mottatt e-posten. E-posten ble ansett for å inneholde innsideinformasjon, og begge tiltalte ble dømt for forsettlig innsidehandel, til henholdsvis 14 dagers ubetinget fengsel og 120 dagers ubetinget fengsel, samt inndragning av utbyttet fra de straffbare handlingene. Dommen er anket.
- Lagmannsretten avsa i mai 2014 dom i en sivil sak om vinningsavståelse på 5,5 millioner kroner etter overtredelse av forbudet mot urimelige forretningsmetoder. Bakgrunnen for kravet var et vedtak om vinningsavståelse fra Finanstilsynet mot et selskap som hadde gjennomført udekkede shortsalg i aksjer. Selskapet godtok ikke kravet, og Finanstilsynet reiste sivil søksmål mot selskapet med krav om vinningsavståelse. Finanstilsynet fikk medhold i tingretten og lagmannsretten. Selskapets anke til Høyesterett ble forkastet i juli 2014. Retten la blant annet vekt på at selskapet allerede på salgstidspunktet visste at aksjene ikke kunne leveres rettidig, og at salgstransaksjonene var egnet til å undergrave tilliten til markedene og oppgjørssystemene, og dessuten til å svekke markedets integritet og effektivitet.
- Oslo tingrett avsa i februar 2014 dom i sak som blant annet omhandlet kursmanipulasjon. Tidligere konsernsjef i et selskap var tiltalt for å ha gitt uriktig og misvisende informasjon til markedet. En tidligere salgsdirektør var tiltalt for å ha medvirket uaktsomt til forholdene. Retten fant det bevist at det forelå en konsekvent og sammenhengende utbredelse av feilaktig informasjon, og at denne informasjonen hadde betydning for kursen og omsetningsvolumet på selskapets aksjer. Tingretten bemerket at den bevisste eller uaktsomme desinformasjonen kan utgjøre markedsmanipulasjon i lovens forstand, selv om hensikten ikke var å manipulere. Retten uttalte videre at markedsmanipulasjon av en viss alvorlighetsgrad normalt skal føre til ubetinget fengsel av ikke ubetydelig lengde. For dette, i tillegg til brudd på regnskapsloven, ble konsernsjefen dømt til to års fengsel, hvorav ett år ble gjort betinget, mens salgsdirektøren ble dømt til seks måneders betinget fengsel. Dommen er anket.

Prospektkontroll

– omsettelige verdipapirer

Finanstilsynet skal godkjenne EØS-prospekter ved tilbud om tegning eller kjøp av omsettelige verdipapirer på minst fem millioner euro beregnet over en periode på tolv måneder, som rettes til 150 personer eller flere i det norske verdipapirmarkedet. Det samme gjelder ved opptak til notering av omsettelige verdipapirer på norsk regulert marked, inkludert kapitalforhøyelser på over ti prosent i selskaper med aksjer som allerede er notert på regulert marked.

Gjennomføring av prospektkontrollen i 2014

I 2014 ble det godkjent noen færre aksjeprospekter enn foregående år, men antall prospekter i forbindelse med første gangs notering av aksjer på Oslo Børs eller Oslo Axess var høyere enn i 2013. Antall søknader om godkjenning av obligasjonsprospekter var høyt gjennom året.

Finanstilsynet kontrollerte prospekter for flere store transaksjoner i 2014. Dette omfattet for eksempel godkjenning av prospekt for offentlig emisjon og notering av Aker Solutions, XXL og Entra.

En oversikt over prospekter kontrollert av Finanstilsynet i 2014 er gjengitt i tabell 8.

Tabell 8: Kontrollerte dokumenter

	2010	2011	2012	2013	2014
Aksjer	105	100	54	60	53
(noterte aksjer i parentes)	(82)	(85)	(45)	(52)	(47)
Obligasjoner	44	110	146	178	194
Warrants	9	14	–	–	0
Sum	158	224	200	238	247

Finanstilsynet avbrøt fire kontrollprosesser etter at kapitalinnhentinger og/eller noteringer ble avlyst. Det ble også notifisert et større antall dokumenter til og fra andre prospektmyndigheter innenfor EU/EØS-området. Dokumentene er knyttet til grensekryssende prospekter innenfor EU/EØS-området.

Finanstilsynet startet kontrollen av 24 prospekter for nye aksjenoteringer. Av disse ble 19 prospekter benyttet i forbindelse med første gangs notering av aksjer på Oslo Børs eller Oslo Axess. Til sammen ble det kontrollert 47 prospekter for noterte aksjeselskaper. I tillegg ble det kontrollert fire prospekter for aksjeemisjoner i unoterte selskaper og to prospekter relatert til unoterte egenkapitalbevis.

Overtredelsesgebyr for brudd på prospektplikten

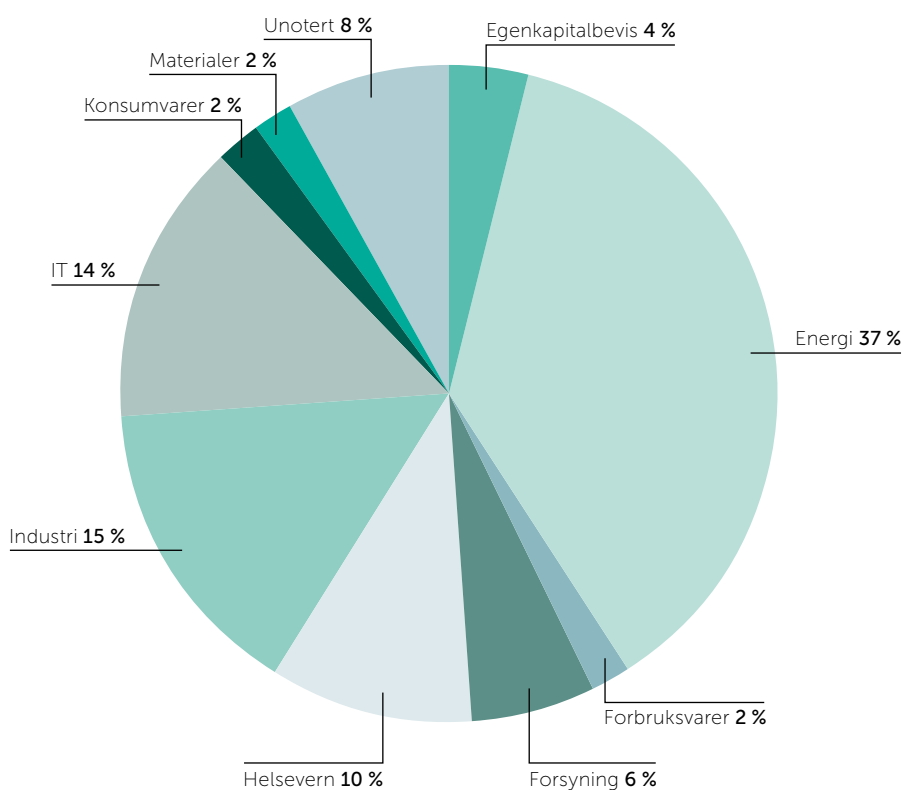
Finanstilsynet ila for første gang overtredelsesgebyr for brudd på prospektplikten. Et foretak ble ilagt et gebyr på 74 624 kroner, tilsvarende halve kursnoteringsavgiften. Foretaket fjernet opplysninger i et vedlegg til et godkjent prospekt uten godkjenning fra Finanstilsynet.

Krav til historisk finansiell informasjon i prospekter – Finanstilsynets veiledning

Finanstilsynet har oppdatert «Veiledning om historisk finansiell informasjon og pro forma finansiell informasjon i aksjeprospekter». Oppdateringen kommer som følge av endring i verdipapirforskriften som trådte i kraft 1. juli 2013.

Figur 5: Prospekter godkjent av Finanstilsynet i 2014 – fordelt på bransje

Kilde: Finanstilsynet

Regnskapstilsyn – noterte foretak

Noterte foretak skal bruke de internasjonale regnskapsstandardene (IFRS) når de avlegger konsernregnskap. Finanstilsynet kontrollerer den finansielle rapporteringen fra norskregistrerte foretak notert på regulert marked i Norge eller i annet EØS-land, og visse utenlandske foretak notert på regulert marked i Norge.

Ved utgangen av 2014 var 263 foretak underlagt regnskapskontroll. Av disse var 37 utenlandske foretak underlagt Finanstilsynets kontroll. I underkant av 200 foretak var utstedere av aksje- og egenkapitalbevis. Flere utstedere av aksjer og egenkapitalbevis har også utstedt obligasjoner som er notert på Oslo Børs. I løpet av året ble 33 nye foretak notert på Oslo Børs, og seks nye utstedere på Oslo Axess. Til sammen 23 utstedere ble strøket, 19 på Oslo Børs og fire på Oslo Axess.

Kontroll med finansiell rapportering

Utvelgelse

Finanstilsynet bruker flere kriterier for å velge hvilke foretak som skal kontrolleres. Noen foretak velges ut som følge av signaler eller rotasjon, mens andre foretak plukkes ut på bakgrunn av risikovurderinger. Den risikobaserte analysen er basert på innrapportering av opplysninger fra foretaket via Altinn.

Resultater av kontrollen

Finanstilsynet gikk gjennom hele eller deler av den finansielle rapporteringen til 70 foretak. Kontrollen rettet seg særlig mot utstedere av aksjer og egenkapitalbevis, men også mot enkelte utstedere av obligasjoner. Tilsynet gikk også gjennom alle noterte foretaks revisjonsberetninger. Elleve saker ble fulgt nærmere opp. Flere av disse var ikke avsluttet ved utgangen av året.

Finanstilsynet mottok ingen meldinger fra foretakene, deres tillitsvalgte, ledende ansatte eller revisorer om at den finansielle rapporteringen fra utstederen ikke ga et riktig bilde basert på bestemmelser i verdipapirhandelloven.

Tre av sakene som ble påbegynt i 2013 og ferdigstilt i 2014, er beskrevet under. Alle offentlige brev er tilgjengelige på Finanstilsynets nettsted.

Statoil ASA

Kontrollen omfattet sentrale deler av Statoils prinsipper for nedskrivningstester, og vurdering av eiendeler som var antatt å være påvirket av ukonvensjonelle olje- og gassforekomster i USA. Finanstilsynet fant tre feil i Statoils årsregnskap for 2012, som i sum ble ansett som vesentlig.

Det første forholdet omhandlet Statoils nedskrivningstester av ikke-finansielle eiendeler og beregningen av gjenvinnbart beløp. Statoil benyttet et intervall rundt det innledende bruksverdiestimatet, noe regnskapsreglene ikke åpner for. Det andre forholdet var knyttet til Statoils praksis for fastsettelse av vurderingsenhet for ukonvensjonelle, landbaserte eiendeler. Finanstilsynet mente vurderingsenhet kunne fastsettes på et lavere nivå. Kontrollen var rettet mot skiferområdet Marcellus i USA, men forholdet var også aktuelt for Statoils andre ukonvensjonelle eiendeler. Det tredje forholdet omhandlet Statoils endringer i en vurderingsenhet. Avsetning for tapskontrakter for importkapasitet ved Cove Point-terminalen i Maryland i USA ble gjort i første kvartal 2013. Etter Finanstilsynets oppfatning skulle vurderingsenheten vært endret, og avsetning for tapskontraktene gjort, i en tidligere rapporteringsperiode. Statoil var ikke enig i Finanstilsynets vurderinger, men endret likevel sin regnskapspraksis for de to første forholdene. Finanstilsynet påla Statoil å rette det tredje forholdet og foreta tapsavsetningen i en tidligere periode. Vedtaket er påklaget til Finansdepartementet.

Stolt-Nielsen Ltd

Kontrollen omfattet tre oppkjøp (virksomhetsovertakelser) der det var beregnet gevinst på grunn av kjøp på gunstige vilkår.

Finanstilsynet gjennomgikk transaksjonene, og foretaket ble i et forhåndsvarsel bedt om å vurdere verdiene av anleggsmidlene på nytt. Stolt-Nielsen revurderte regnskapsføringen og reverserte inntekter på 12,3 millioner amerikanske dollar, som utgjorde den samlede gevinsten på to av oppkjøpene. Gevinsten knyttet til det siste oppkjøpet ble ikke reversert. Foretaket anså ikke gevinsten for dette oppkjøpet som vesentlig, noe Finanstilsynet tok til etterretning.

Havfisk ASA

Kontrollen omfattet foretakets regnskapsmessige behandling av fiskekonsesjoner.

Fiskekonsesjonene utgjorde ca. 45 prosent av balanseførte eiendeler ved utgangen av 2012 og fordelte seg på ca. 1/3 grunnkvoter og 2/3 strukturkvoter.

Fiskekonsesjoner utgjør immaterielle eiendeler etter IFRS med bestemt utnyttbar levetid og skal avskrives. Hvis fiskekonsesjonene ble ansett å ha ubestemt utnyttbar levetid, er avskrivning ikke nødvendig.

Havfisk mente at samtlige konsesjoner hadde ubestemt utnyttbar levetid og dermed ikke skulle nedskrives. Finanstilsynet konkluderte med at strukturkvoter har bestemt utnyttbar levetid og skal avskrives. Foretaket innrettet seg etter dette og omarbeidet sammenligningstallene i årsregnskapet for 2013.

Deltakelse i ESMA

Finanstilsynet legger vekt på å organisere regnskaps-tilsynet i samsvar med prinsippene utarbeidet av ESMA. Det ble i 2014 fastsatt nye retningslinjer for regnskapskontroll i EU/EØS som vil tre i kraft i 2015.

European Enforcers Coordination Sessions (EECS) består av regnskapstilsynene i Europa. EECS er opprettet for å diskutere avgjørelser tatt av de nasjonale tilsynsmyndighetene og erfaringer med bruk av standarder i tilsynsvirk-somhet. I 2014 var det ni møter, og flere av Finanstilsynets saker i 2014 ble presentert for EECS.

ESMA offentliggjorde et utdrag fra EECS' database med tilsynssaker i 2014. ESMA har også offentliggjort en rapport om virksomhetssammenslutninger.

Overtredelsesgebyr ved forsinket offentliggjøring av periodisk finansiell rapportering

Finanstilsynets kontroll av den periodiske rapporteringen omfatter også kontroll av at rapporteringen blir offentliggjort innenfor fristene. Overtredelse av fristene sanksjoneres normalt med et overtredelsesgebyr.

I forbindelse med for sent offentliggjorte årsrapporter for 2013 ble en utsteder ilagt overtredelsesgebyr.

Regnskapsfaglig ekspertutvalg

Det regnskapsfaglige ekspertutvalget er en viktig del av Finanstilsynets ressurser. Utvalget ble oppnevnt av Finansdepartementet i 2005. Finanstilsynet er sekretariat for utvalget.

I 2014 hadde ekspertutvalget seks møter. Saker som tas opp, kan enten være til diskusjon eller til uttalelse. Uttalelsene blir sendt sammen med brev til foretakene, og brevene blir publisert på Finanstilsynets nettsted.

Ekspertutvalget i perioden 1. januar – 31. desember 2014

Stig Enevoldsen

leder

Aase Aa. Lundgaard

nestleder

Frøystein Gjesdal

Signe Moen

Kjell Magne Baksaas

Nina Rafen

Geir Moen

Karina Vasstveit Hestås

varamedlem

Roar Inge Hoff

varamedlem

Reidar Jensen

varamedlem

REVISJON

Finanstilsynets tilsyn med revisorer omfatter godkjenning av enkeltpersoner og foretak, registerføring og tilsyn med virksomheten. Tilsynet kontrollerer at revisor ivaretar sin uavhengighet, samt utfører arbeidet på en tilfredsstillende måte og i samsvar med lovgivningen og god revisjonsskikk.

Det er sentralt for et velfungerende marked at aktørene har tillit til den finansielle rapporteringen fra næringslivet. Dette gjelder spesielt for foretak av allmenn interesse, som banker og andre kredittinstitusjoner, forsikringsselskaper og noterte foretak. God kvalitet på revisjonen bidrar til å styrke denne tilliten. For å ivareta rollen som allmennhetens tillitsperson, må revisor være uavhengig og utføre revisjonen i samsvar med kravene i revisorloven.

Utviklingstrekk

Det er fortsatt noen få store revisjonsselskaper. Tall fra dokumentbasert tilsyn viser at de fem største revisjonsselskapenes markedsandel har økt til 70 prosent målt i honorar fra lovpliktig revisjon. Det er likevel en rekke små aktører, selv om revisjonsforetak som bare har én oppdragsansvarlig revisor er redusert med elleve prosent i perioden 2011–2013. Antallet revisjonsselskaper som reviderer foretak av allmenn interesse, er synkende og utgjorde ved årsskiftet under 20. Utviklingen kan trolig forklares med endringer i revisjonsplikten for mindre aksjeselskaper og økte krav til revisjonsvirksomheten og oppdragsutførelsen. Tilveksten av revisorer som driver virksomhet alene, er mindre enn avgangen.

Tilsyn og overvåking

Tilsyn blir gjennomført på bakgrunn av Finanstilsynets risikovurderinger, innrapporteringer og andre signaler, som for eksempel medieoppslag. Forhold som blir avdekket på andre tilsynsområder, vil også kunne føre til nærmere vurdering av revisors arbeid. I tillegg skal det minimum hvert sjette år gjennomføres periodisk kvalitetskontroll av revisorer som reviderer årsregnskap for revisjonspliktige. Revisorer som reviderer foretak av allmenn interesse, skal kvalitetskontrolleres minst hvert tredje år.

Den periodiske kontrollen er samordnet med Revisorforeningens kvalitetskontroll av egne medlemmer. Dersom Revisorforeningen finner forhold som kan gi grunnlag for vedtak om tilbakekall av godkjenning som revisor, blir saken sendt til Finanstilsynet for videre oppfølging. Revisorforeningens rapport om kvalitetskontrollarbeidet i 2014 er gjengitt på side 66. Samordningen gjelder ikke revisorer som reviderer foretak av allmenn interesse. For disse gjennomfører Finanstilsynet alt tilsynsarbeidet. Foretak av allmenn interesse som ikke revideres av de største revisjonsselskapene, er sparebanker og mindre forsikringsselskaper.

I 2014 mottok Finanstilsynet 112 signaler om mulige svakheter i revisjonen. Signalene mottas fra Revisorforeningen, skattemyndighetene, konkursbo og andre. Saker som Finanstilsynet ikke prioriterer å følge opp med tilsyn, kan bli avsluttet med at revisor blir bedt om å vurdere om det er grunn til å justere framtidig revisjonsvirksomhet. Vurderingen skal dokumenteres.

I 2014 gjennomførte Finanstilsynet 27 stedlige tilsyn i tillegg til andre tilsynssaker. Noen av sakene avsluttes i 2015.

Tabell 9: Tilbakekall av godkjenning som revisor

	2010	2011	2012	2013	2014
Tilbakekall statsautoriserte revisorer	10	1	19	0	0
Tilbakekall registrerte revisorer	13	2	17	0	2
Tilbakekall revisjonsselskaper	1	0	0	0	0

Antall vedtak om tilbakekall av godkjenning er høyere de årene det har vært dokumentbasert tilsyn.

Dokumentbasert tilsyn

I 2014 ble det gjennomført dokumentbasert tilsyn gjennom Altinn. Denne gangen var bare revisorer med adgang til å påta seg årsregnskapsrevisjon (ansvarlige revisorer) omfattet av tilsynet, i tillegg til revisjonsselskapene. Ett av vedtakene om tilbakekall av godkjenninger i 2014 var begrunnet med manglende innsending av egenmelding. Mangler i lovpliktig etterutdanning vil bli fulgt opp i 2015.

Selskapstilsyn

Under selskapstilsynet kontrollerer Finanstilsynet at lovkrav som gjelder revisjonsselskapet er oppfylt, blant annet at det er etablert forsvarlige systemer for intern kvalitetskontroll av revisjonsvirksomheten, retningslinjer og rutiner for uavhengighet, taushetsplikt og etterlevelse av hvitvaskingsregelverket. Det gjøres også stikkprøvekontroller av revisjonsoppdrag for å kontrollere om revisorlovgivningen og revisjonsselskapets interne retningslinjer og rutiner etterleves.

I 2014 gjennomførte Finanstilsynet 13 selskapstilsyn. Åtte av tilsynene gjaldt selskaper som reviderer foretak av allmenn interesse. Revisjonsselskaper som kan påta seg revisjon av foretak notert på børs i USA, er også underlagt tilsyn av revisortilsynsmyndigheten i USA, Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB). Det gjennomføres felles tilsyn som ledes av Finanstilsynet. To av tilsynene ble gjennomført som fellestilsyn med PCAOB.

I flere av selskapstilsynene avdekket Finanstilsynet at revisjonsselskapene ikke hadde tilstrekkelige retningslinjer og rutiner for blant annet sammensetting av revisjonsteamet, uavhengighet og etterlevelse av hvitvaskingslovgivningen.

I tilnærmet alle tilsynene hadde Finanstilsynet merknader til revisors oppdragsvurdering, både til retningslinjene for dette og til kontrollen av enkeltoppdrag og rutiner for oppdragsvurdering. At revisor oppfyller sine plikter på dette området, er sentralt for tilliten til revisjonsinstituttet, og det ble understreket i Finanstilsynets tematisynsrapport i 2010 om aksept og fortsettelsesvurderinger.

Ved kontroll av enkeltoppdrag ble det også avdekket svakheter i revisors dokumentasjon av virksomhetsforståelse, utførte revisjonshandlinger og bruk av analyse i planlegging, utførelse og avslutning av revisjonen. Svakheter i revisjonen av vesentlige områder ble påpekt i flere av tilsynene. I samle-rapporten etter tematisyn om inntektsrevisjon og virksomhetsforståelse i 2012, framhevet Finanstilsynet viktigheten av virksomhetsforståelse.

Andre enkeltsaker

I 2014 avsluttet Finanstilsynet en sak der konklusjonen var mangler i revisjonen av Troms Kraft-konsernet. Den oppdragsansvarliges organisering av revisjonsarbeidet, blant annet involvering i gjennomgangen av revisjon av datterselskapet, ble særlig trukket fram. At oppdragsansvarlig revisor ikke var tilstrekkelig involvert, svekket også grunnlaget for å vurdere om det forelå tilstrekkelig revisjonsbevis for konsernregnskapet.

Finanstilsynet hadde også i 2014 saker der revisor flere år på rad har tatt forbehold i revisjonsberetningen knyttet til en regnskapspost og presisering knyttet til fortsatt drift. Ofte gjelder forbeholdet balanseført utsatt skattefordel knyttet til framførbare underskudd. Revisors begrunnelse er at foretaket ikke kan underbygge det balanseførte beløpet i henhold til krav i regnskapsreglene. Hvis foretaket ikke innretter seg, skal revisor avgi negativ revisjonsberetning og vurdere å fratruke. Ved vesentlige feil i regnskapet skal revisor heller ikke signere næringsoppgaven, selv om den ikke viser feil skattepliktig resultat.

Tematisyn

Finanstilsynet gjennomfører hvert år tematisyn på revisjonsområdet. I 2014 ble tematisynet om revisjonsselskapenes overvåking av egen internkontroll ferdigstilt og publisert på nettstedet. I tillegg til det Finanstilsynet har sett på stedlige tilsyn, inneholder rapporten en nærmere omtale av bakgrunnen for revisorlovens krav og hvor viktig revisjonsselskapenes interne kvalitetskontroll er for revisjonskvaliteten i selskapets oppdrag. Et kvalitetskontrollsystem som bare kommer til uttrykk i et dokument, som ikke er tilpasset selskapets egne forhold og som ikke følges opp aktivt og løpende, har ingen funksjon.

Annen tilsynsaktivitet

Finanstilsynet retter særlig oppmerksomhet mot revisjons-selskaper som reviderer foretak av allmenn interesse. I 2014 var det behov for å klargjøre revisors ansvar og plikter der Finanstilsynet hadde gjennomført regnskapskontroll og avdekket feil i revisjonsklientens finansielle rapportering.

Det ble sendt brev til revisjonsselskaper som reviderer foretak av allmenn interesse, der det blant annet ble presisert at et regnskap avlagt i samsvar med Finanstilsynets konklusjon, gir et «rettvisende bilde».

Finanstilsynets tilsynsvirksomhet avdekker fortsatt at mange tilsynsenheter som er underlagt risikostyringsforskriften, ikke innhenter nødvendig bekreftelse fra revisor i samsvar med forskriften. I slike saker gjør Finanstilsynet revisor oppmerksom på plikten til å sende nummerert brev til klienten.

Etter tematilsyn i 2013 om revisjon av klientmidler, har Finanstilsynet mottatt flere rapporteringer knyttet til eiendomsめglere. Det er likevel fortsatt slik at Finanstilsynet avdekker alvorlige forhold i institusjoner under tilsyn, uten at revisor har rapportert. Dette gjelder spesielt foretak som er underlagt soliditetskrav. For slike foretak er det også avdekket grove feil i kapitaldekningsoppgaver som sendes til Finanstilsynet og som er attestert av revisor.

Forvaltning

Finanstilsynet godkjenner revisorer enten som registrert eller statsautorisert revisor. Det er høyere utdanningskrav for statsautoriserte revisorer enn for registrerte revisorer. I tillegg til lovpålagt minstekrav til utdanning, må den som skal godkjennes ha bestått en praktisk prøve. Prøven utarbeides av et eksamensutvalg og gjennomføres av Universitetet i Agder på vegne av Finanstilsynet. I 2014 var det 196 kandidater, og 187 besto prøven. I forbindelse med søknad om revisorregisternummer, som er nødvendig for å bli ansvarlig revisor, kontrollerer Finanstilsynet blant annet at revisor har lovpliktig etterutdanning og sikkerhetsstillelse.

I 2014 oversendte Finanstilsynet fire klagesaker på revisjonsområdet til Klagenemnden for revisor- og regnskapsfører-saker. Klagenemndens vedtak er offentlige og tilgjengelige i Lovdata.

Revisorregisteret

Alle godkjente revisorer og revisjonsselskaper er registrert i Revisorregisteret. Revisorregisteret er en del av Finanstilsynets konsesjonsregister, som er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted. Noen av opplysningene i Revisorregisteret legges inn av Finanstilsynet, mens andre hentes fra andre offentlige registre. Siden 2012 har registeret også inneholdt opplysninger som det enkelte revisjonsselskap selv skal legge inn ved bruk av Altinn. Mange revisjonsselskaper oppfyller ikke denne plikten til å registrere og ajourholde opplysningene.

Tabell 10: Antall godkjente revisorer og revisjonsselskaper per 31.12.2014

	2010	2011	2012	2013	2014	Godkjenninger i 2014
Statsautoriserte revisorer	2 984	3 165	3 339	3 544	3 729	174
Registrerte revisorer	3 226	3 319	3 365	3 429	3 462	74
Herav ansvarlige revisorer	–	1 891	1 840	1 799	1 625	67
Revisjonsselskaper	776	674	600	563	533	20

Internasjonale oppgaver

Utover arbeidet som drives i regi av EU-kommisjonen, har europeiske tilsynsmyndigheter på eget initiativ dannet en gruppe for å utvikle og harmonisere gjennomføring av tilsyn, European Audit Inspection Group (EAIG). EAIG henter inn og koordinerer medlemslandenes syn på forslag til nye bransjefastsatte revisjonsstandarder. Arbeidsgruppen har også etablert en europeisk database for inspeksjonsmerknader av mer prinsipiell karakter. Planen er at arbeidet i tilsynskollegiene som er etablert for henholdsvis EY (Ernst & Young) og KPMG skal videreføres i regi av EAIG, og at det skal etableres tilsvarende kollegier for PwC (PricewaterhouseCoopers), Deloitte og BDO.

Det globale samarbeidet mellom revisortilsynsmyndighetene skjer gjennom International Forum of Independent Audit Regulators (IFIAR). 51 land, inklusive Norge, er representert i IFIAR.

Regelverksarbeid

Nye EU-regler om revisjon, som omfatter en ny forordning om særlige krav til lovpålagt revisjon av foretak av allmenn interesse, er vedtatt.

Bestemmelser i revisorloven om meldeplikt for revisorer og revisjonspliktige ved revisorskifte utenom ordinær generalforsamling, er endret. Plikten til å gi melding til Finanstilsynet gjelder nå bare for revisor som reviderer foretak av allmenn interesse.

Finanstilsynet
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Oslo, 22. januar 2015
Vår ref.: NR/bb

ÅRSRAPPORT OM KVALITETSKONTROLL AV REVISORER I ÅRET 2014

I henhold til "Retningslinjer for periodisk kvalitetskontroll av revisorer og revisjonsselskaper" er DnR utpekt av Finanstilsynet til å gjennomføre periodisk kvalitetskontroll av medlemmer som reviderer revisjonspliktiges årsregnskap, med unntak av de som reviderer foretak av allmenn interesse. Styret i Den norske Revisorforening (DnR) gir med dette en oversikt over organisering, utvelgelse og resultater av gjennomført kvalitetskontroll i 2014.

ORGANISERINGEN AV ÅRETS KONTROLLER

Organiseringen av kontrollen er beskrevet i "Detaljert opplegg for kvalitetskontrollen av oppdragsansvarlige revisorer 2014" som er lagt ut på revisorforeningen.no. Opplegget tar sikte på å kontrollere etterlevelse av revisorlovgivningen og god revisjonsskikk, herunder revisjonsstandardene, og har i tillegg spesiell oppmerksomhet på bestemmelser i revisorloven om revisorenes økonomiske forhold, uavhengighet, sikkerhetsstillelse og etterutdanning.

Kontrollørkorpset har bestått av 29 personer, statsautoriserte og registrerte revisorer, alle oppdragsansvarlige med bred faglig bakgrunn.

UTVELGELSE FOR KONTROLL

Kvalitetskontrollordningen i 2014 omfattet 864 oppdragsansvarlige medlemmer. Det ble valgt ut 157 oppdragsansvarlige medlemmer for ordinær kontroll, inkludert fire medlemmer hvor kontrollen var utsatt fra 2013 på grunn av sykdom eller svangerskapspermisjon. Etter varsel om kontroll ga 16 av disse medlemmene beskjed om at de skulle avvike sin virksomhet eller slutte som oppdragsansvarlige revisorer i løpet av 2014 eller første halvdel av 2015. Seks medlemmer ble tatt ut av kontrollen fordi Finanstilsynet nylig hadde gjennomført kontroll.

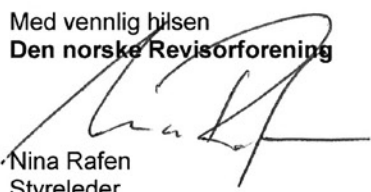
Det ble da 135 medlemmer som skulle ha ordinær kvalitetskontroll i 2014. Av disse er en kontroll utsatt til 2015 på grunn av langvarig sykdom. I tillegg er det gjennomført 34 oppfølgingskontroller. Det er dermed gjennomført 168 kontroller i 2014.

RESULTAT AV KONTROLLENE

Det er en målsetning for DnR å redusere antall tilfeller hvor det er behov for oppfølging.

	Antall	%
Godkjent	110	65,5
Mangler ved revisjon og/eller andre forhold – handlingsplan og ny kontroll	56	33,3
Oversendes Finanstilsynet for videre oppfølging	2	1,2
Sum utførte kontroller	168	100,0

Med vennlig hilsen
Den norske Revisorforening

Nina Rafen
Styreleder

REGNSKAPSFØRERVIRKSOMHET

Finanstilsynets tilsyn med regnskapsførere omfatter godkjenning av enkeltpersoner og foretak, samt registerføring og tilsyn med virksomheten. Tilsynet kontrollerer at regnskapsfører utfører arbeidet på en tilfredsstillende måte og i samsvar med lovgivningen, herunder god regnskapsførings-skikk.

Utviklingstrekk

Regnskapsførerbransjen omfatter 20–30 større selskaper og grupperinger. Det er også mange små og mindre profesjonelle enheter. Både revisjons-selskaper og enkelte bankgrupperinger er aktive i regnskapsføringsbransjen.

Når regnskapsførerselskapet ivaretar oppdragsgivers plikt til å oppbevare regnskapsopplysninger og det benyttes elektroniske systemer for oppbevaring, oppstår det særlige risikoer. Blant annet er det risiko knyttet til sårbarhet i systemene som benyttes. Det er også risiko knyttet til å påse at det foreligger avtaler som på en god måte regulerer forholdet mellom partene og til å sikre overholdelse av taushetsplikten. Bruken av elektroniske systemer aktualiserer også spørsmålet om utkontraktering av regnskapsføringen til lavkostland.

Tilsyn og overvåking

Finanstilsynet kontrollerer at kravene til regnskapsførervirksomheten er oppfylt. Finanstilsynet kontrollerer også at pliktene etter regnskapsloven, bokføringsloven, hvitvaskingsregelverket og forskrift om risikostyring og internkontroll etterleves.

Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening (NARF), Revisorforeningen (DnR) og Økonomiforbundet har fastsatt ny standard for god regnskapsførings-skikk som trådte i kraft 1. januar 2015. Finanstilsynet legger disse til grunn i vurderinger av om regnskapsføringsoppdrag er i samsvar med god regnskapsførings-skikk.

Samarbeid med bransjeforeninger

Med til sammen rundt 14 500 regnskapsførere og regnskapsførerselskaper er det en utfordring å oppnå tilstrekkelig tilsynsdekning, selv om tilsynsarbeidet i hovedsak rettes mot regnskapsførerselskaper og regnskapsførere som er ansvarlige for regnskapsføreroppdrag.

NARF gjennomfører kvalitetskontroll med sine medlemmer minst hvert sjuende år. Revisorforeningen gjør det samme for de av medlemmene som også driver med regnskapsføringsvirksomhet. Bransjeforeningenes kontrollarbeid inngår i Finanstilsynets vurdering av hvordan tilsynsarbeidet kan drives mest hensiktsmessig ut fra en risikobasert tilnærming.

Det er utarbeidet retningslinjer for Finanstilsynets samarbeid med NARF og DnR. Rapportene basert på kvalitetskontrollene som NARF og DnR utførte i 2014, er gjengitt på side 70 og 71.

I tillegg til innrapporteringer fra bransjeforeningene, gjennomfører Finanstilsynet kontroller basert på innrapporteringer fra politiet, Skatteetaten, konkursbo og oppdragsgivere, samt medieomtale og andre kilder. Kontroller gjennomføres også uten at det er mistanke om regelverksbrudd. I vurderingen av hvilke regnskapsførere som skal kontrolleres, legger Finanstilsynet vekt på om de er underlagt kvalitetskontroll av en bransjeforening. Tilsynet har også særlig oppmerksomhet på de største regnskapsførerselskapene og grupperingene.

Signaler og stedlige tilsyn

Finanstilsynet registrerte til sammen 149 signaler om mulige svakheter som kan indikere feil i oppdragsutførelsen hos regnskapsførere i 2014.

I 2014 ble det gjennomført 51 stedlige tilsyn. Noen av sakene blir først avsluttet i 2015.

Med unntak av tilsynene med de største regnskapsførerselskapene og grupperingene, rettes Finanstilsynets ressurser i stor grad mot saker med indikasjoner på at regnskapsførervirksomheten ikke drives i samsvar med gjeldende regler. Mange stedlige tilsyn blir derfor avsluttet med kritiske merknader eller vedtak om tilbakekall av autorisasjon som regnskapsfører. Finanstilsynet opplever også at stedlige tilsyn ikke lar seg gjennomføre til fastsatt tid på grunn av forhold hos regnskapsfører, og at regnskapsførere sier fra seg autorisasjonen når de blir varslet om stedlig tilsyn.

Høsten 2014 ble det gjennomført et tematilsyn knyttet til regnskapsførerselskap som har foretak av allmenn interesse som oppdragsgivere. De stedlige tilsynene var begrenset til kontroll av oppdragsavtalene. Det ble også undersøkt om det var foretatt en særlig vurdering av disse oppdragene i risikovurderingen som skal gjøres etter risikostyringsforskriften. I tillegg ble det undersøkt om selskapene hadde iverksatt særlige kontrollrutiner for å sikre at oppdragene ble utført på en tilfredsstillende måte. Det vil bli utarbeidet en samlerapport i første kvartal 2015.

Tabell 11: Tilbakekall og suspensjon av autorisasjon som regnskapsfører

	2010	2011	2012	2013	2014
Tilbakekall regnskapsførere	15	170	10	11	200
Tilbakekall regnskapsførerselskaper	18	25	45	2	10
Suspensjon	0	0	0	1	2

Antall vedtak er høyere de årene det gjennomføres dokumentbasert tilsyn.

Dokumentbasert tilsyn

I løpet av året ble regnskapsførere og regnskapsførerselskaper fulgt opp ut fra svar som ble gitt i det dokumentbaserte tilsynet i 2013. I 2014 ble det fattet vedtak om tilbakekall av autorisasjon som regnskapsfører for 69 personer og ti regnskapsførerselskaper fordi de ikke sendte inn egenmelding. Det ble fattet 118 tilbakekallsvedtak som følge av vesentlige mangler i etterutdanningen. Etterutdanningskravet gjelder for alle som er autorisert som regnskapsfører, selv om de ikke utøver yrket. Flere av vedtakene gjelder personer som ikke utøver yrket. 68 regnskapsførerselskaper med negativ egenkapital ble pålagt å rette opp forholdet. De som ikke rettet opp forholdet, ba selv om sletting av autorisasjonen eller at den ble tilbakekalt av Finanstilsynet.

Ettersom regnskapsføringsvirksomhet er underlagt tilsyn, har også enkeltpersonforetak plikt til å sende eget regnskap til Regnskapsregisteret. Finanstilsynet sendte likelydende brev til 189 enkeltpersonforetak som ikke oppfylte plikten, der disse ble pålagt å rette opp forholdet.

Ulovlig regnskapsførervirksomhet

Finanstilsynet mottar signaler om ulovlig regnskapsførervirksomhet, og tilsynet gjør tilbyderne oppmerksomme på autorisasjonsplikten og at virksomheten må opphøre. Videre oppfølging veies løpende opp mot behov for ressurser til annet tilsynsarbeid. Brukere av regnskapsførertjenester bør selv kontrollere at regnskapsføreren som benyttes, har autorisasjon og er registrert i Finanstilsynets konsesjonsregister, som er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted.

Forvaltning

Særlige oppfølgingsområder

Kontroll med oppfølgingen av ulike lovkrav skjer løpende. Dette gjelder særlig kravet om at daglig leder i regnskapsførerselskaper skal være autorisert regnskapsfører, og at regnskapsførerselskaper er økonomisk vederheftige. Finanstilsynet følger også opp manglende etterutdanning.

I 2014 oversendte Finanstilsynet 25 klagesaker til Klagenemnden for revisor- og regnskapsførersaker. Klagenemndens vedtak er offentlige og tilgjengelige i Lovdata.

Tabell 12: Antall autoriserte regnskapsførere og regnskapsførerselskaper per 31.12.2014

	2010	2011	2012	2013	2014	Godkjenninger i 2014
Regnskapsførere	9 260	9 971	11 128	11 611	11 500	307
Regnskapsførerselskaper	2 691	2 817	2 862	2 853	2 858	187

Regelverksutvikling

Endringene i utdanningskravene knyttet til den anbefalte planen «Bachelor i økonomi og administrasjon – profilering regnskapsfører», trådte i kraft 1. juli 2014. Forskriftsendringene for øvrig, inkludert kravet om ett års praksis fra regnskapsførervirksomhet, trådte i kraft 1. januar 2014.

Informasjon og kommunikasjon

I 2014 holdt Finanstilsynet foredrag på åtte seminarer i regi av NARF og sju seminarer i regi av Norges Bondelag og Økonomiforbundet. Seminarene dekket sentrale områder og bidrar til å sikre etterlevelsen av regnskapsførerlovgivningen, risikostyringsforskriften og hvitvaskingsregelverket.

• Øvre Vollgt. 13, 0158 Oslo
• Postboks 99 Sentrum, 0101 Oslo
• Telefon 23 35 69 00
• Telefax 23 35 69 20
• Internett www.narf.no
• E-post: post@narf.no

Finanstilsynet
• Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Oslo, 30. januar 2015

Årsrapport for kvalitetskontroller gjennomført i 2014

NARF har i 2014 gjennomført kvalitetskontrollvirksomheten med utgangspunkt i gjeldende retningslinjer for kvalitetskontroll av autoriserte regnskapsførere og regnskapsførerselskap. Vi vil med dette gi en oversikt vedrørende gjennomførte kontroller for året 2014.

Antall kontroller

Det ble for kontrollåret 2014 gjennomført i alt 324 stedlige kvalitetskontroller, hvorav 52 gjaldt oppfølgingskontroller. 38 virksomheter som ble varslet om kontroll i 2014 har gitt tilbakemelding om at de avviker virksomheten. Enkelte kontroller er utsatt og skyldes i det vesentlige omorganisering hos kontrollobjektet. Det er under de stedlige kontrollene kontrollert 953 personer i 2014 mot 904 i 2013. Samtlige utsatte kontroller fra 2013 er fulgt opp i 2014.

Det er i tillegg utført 50 kontorbaserte kontroller av små virksomheter. Kontrollen gjennomføres ved at kontrollobjektet svarer på enkelte spørsmål og sender inne nærmere angitte rutiner for vurdering.

Kontrollnivå og gjennomføring

Ut fra en fortsatt målsetting om å forbedre medlemmenes kvalitet, ble det i 2014 gjennomført 8 kvalitetskontrollseminarer med totalt 330 deltagere. I tillegg har 394 gjennomført nettutgaven av kurset. Kurset setter fokus på lovkrav og god regnskapsføringsskikk. Finanstilsynet var medvirkende.

Kontrollopplegget for 2014 baserte seg på tidligere års kontrollopplegg. De kontrollerte sendte også i 2014 inn dokumentasjon i forkant av kontrolldagen.

I 2014 var 34 kontrollører engasjert i kontrollvirksomheten.

Kontrollresultater

Kontrollene som ble gjennomført i 2014 ga følgende resultater:

	Ordinære kontroller				Oppfølgingskontroller			
	Personer	%	Byrå	%	Personer	%	Byrå	%
Godkjente kontroller	763	91	228	84	83	73	41	79
Oppfølgingskontroller	77	9	44	16	30	27	11	21
Sum	840	100	272	100	113	100	52	100

Andelen som har behov for stedlig oppfølgingskontroll er noe lavere enn tidligere år. Antall kontroller som godkjennes uten noen form for oppfølging, er betydelig høyere enn foregående år.

Oppfølgingskontrollene fra 2013 viser også en positiv utvikling. Av de 11 oppfølgingskontrollene i tabellen over, er 9 oversendt til Disiplinærutvalget for vurdering av fortsatt medlemskap i foreningen. Gjentakende mangler avdekket under kontrollene er manglende dokumentasjon av gjennomført intern kvalitetskontroll samt gjennomgang av kundens interne rutiner. Vi er fortsatt ikke fornøyd med resultatet og vil ha fokus på å heve kvaliteten, herunder vil det bli iverksatt et kvalitetsprosjekt i 2015.

Det ble i 2014 oversendt 5 saker til Finanstilsynet for videre oppfølging.

Med vennlig hilsen

Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening

Sandra Riise
Adm. dir.

Finanstilsynet
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Oslo, 22. januar 2015
Vår ref.: NR/bb

ÅRSRAPPORT OM KVALITETSKONTROLL AV AUTORISERTE REGNSKAPSFØRERE I 2014

Det vises til "Retningslinjer for kvalitetskontroll av autoriserte regnskapsførere og regnskapsførerselskap", punkt 2.3 (b). Styret i Den norske Revisorforening (DnR) gir med dette en oversikt over organisering, utvelgelse og resultater av gjennomført kvalitetskontroll i 2014.

ORGANISERINGEN AV ÅRETS KONTROLLER

Organiseringen av kontrollene er beskrevet i "Detaljert opplegg for kvalitetskontrollen av autoriserte regnskapsførere 2014" som er lagt ut på revisorforeningen.no. Opplegget tar sikte på å kontrollere etterlevelse av regnskapsførerloven med tilhørende forskrift og god regnskapsføringsskikk, herunder bransjefastsatte standarder, og har i tillegg spesiell oppmerksomhet på bestemmelsene om de autoriserte regnskapsførernes etterutdanning.

Kontrollørkorpset som har gjennomført de stedlige kontrollene, har bestått av 9 personer, alle autoriserte regnskapsførere med erfaring fra egen regnskapsførervirksomhet.

UTVELGELSE FOR KONTROLL

De av våre medlemmer som ble valgt ut for kvalitetskontroll av revisjon og som også drev regnskapsførervirksomhet, fikk kvalitetskontroll av regnskapsførervirksomheten i 2014. Alle autoriserte regnskapsførere som var involvert i regnskapsføreroppdrag ble omfattet av kontrollen, også de som ikke er medlemmer av DnR. I tillegg ble noen av våre medlemmer som er autoriserte regnskapsførere og som ikke driver med revisjon, valgt ut for kontroll av regnskapsførervirksomheten i 2014.

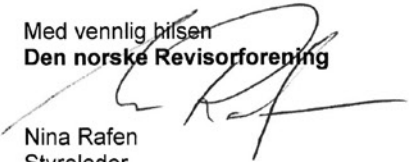
Vi har i 2014 gjennomført stedlige kontroller av 30 autoriserte regnskapsførere i 18 regnskapsførervirksomheter. For regnskapsførervirksomheter med liten aktivitet målt i tidsbruk, har vi gjennomført dokumentbaserte kontroller. De dokumentbaserte kontrollene omfatter 55 regnskapsførervirksomheter med til sammen 90 autoriserte regnskapsførere. En av de stedlige kontrollene og en av de dokumentbaserte kontrollene var oppfølgingskontroller fra 2013.

RESULTAT AV KONTROLLENE

De kontrollerte regnskapsførerne som har hatt stedlige kontroller, etterlever i det alt vesentligste regnskapsførerloven og god regnskapsføringsskikk. For de autoriserte regnskapsførerne som har hatt dokumentbaserte kontroller, ser vi at det er behov for ytterligere faglig informasjon, herunder om regler for etterutdanning, og veiledning om regnskapsførerregelverket til de som har årsoppgjørsoppdrag. Dette vil vi søke å oppnå blant annet gjennom artikler og kursvirksomhet.

Resultater	Stedlige kontroller av autoriserte regnskapsførere		Dokumentbaserte kontroller av virksomheter	
	Antall	%	Antall	%
Godkjent	27	90,0	49	89,1
Mangler/avvik – handlingsplan og ny stedlig kontroll	3	10,0	6	10,9
Sum utførte kontroller	30	100,0	55	100,0

Med vennlig hilsen
Den norske Revisorforening

Nina Rafen
Styreleder

EIENDOMSMEGLING

Tilsynet med eiendomsmegling omfatter foretak som har bevilling til å drive eiendomsmegling og advokater som har stilt sikkerhet for eiendomsmegling, samt boligbyggelag som driver eiendomsmegling med foretaksbevilling. Det blir ført kontroll med at foretakene, advokatene og boligbyggelagene driver meglingen i samsvar med kravene som følger av lov og forskrift, blant annet at virksomheten drives i samsvar med god meglerskikk.

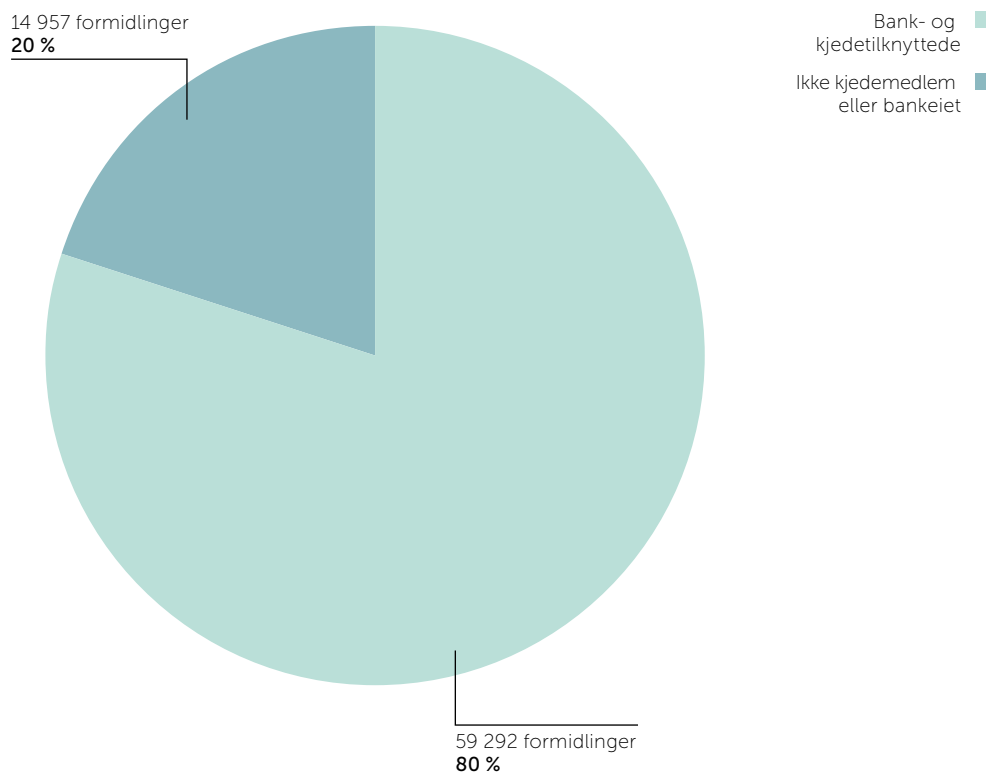
Utviklingstrekk

Aktiviteten i bransjen har vært stabil de tre siste årene. Det har kun vært mindre endringer i tallet på formidlinger, formidlet verdi og meglervederlag fra halvår til halvår i perioden 2012 til første halvår 2014. Det var 148 000 formidlinger i 2013, og i hvert første halvår av 2012, 2013 og 2014 var det 74 000 formidlinger.

Gjennomsnittsprovisjonen ved salg av boligeiendom i Norge sett under ett har ligget jevnt på om lag 1,9 prosent fra 2012 til første halvår 2014. Sannsynligvis bidrar den sterke konkurransen om megleropdragene til at provisjonen holder seg på et stabilt nivå. Stadig flere meglerkontorer må konkurrere om et relativt konstant antall oppdrag. Særlig i sentrale områder er det en høy meglereabling.

Figur 6: Markedsandeler (antall formidlinger)

Tall per 30.06.2014
Kilde: Finanstilsynet

Kjededominans

Kjededannelse og sentralisering av funksjoner har pågått i mange år og er i stadig utvikling både konseptuelt og i omfang. Bankene er størst og står sammen med noen få bankuavhengige kjedeforetak for ca. 80 prosent av det totale antallet formidlinger i bransjen. I de senere årene er det etablert sterkere sentral styring av kjedeenhetene/avdelingskontorene gjennom retningslinjer for saksbehandlingen og krav til dokumentasjon av meglingen. Ledelsen i kjedene gjennomfører også kvalitetskontroller for å påse at kravene blir fulgt opp i praksis.

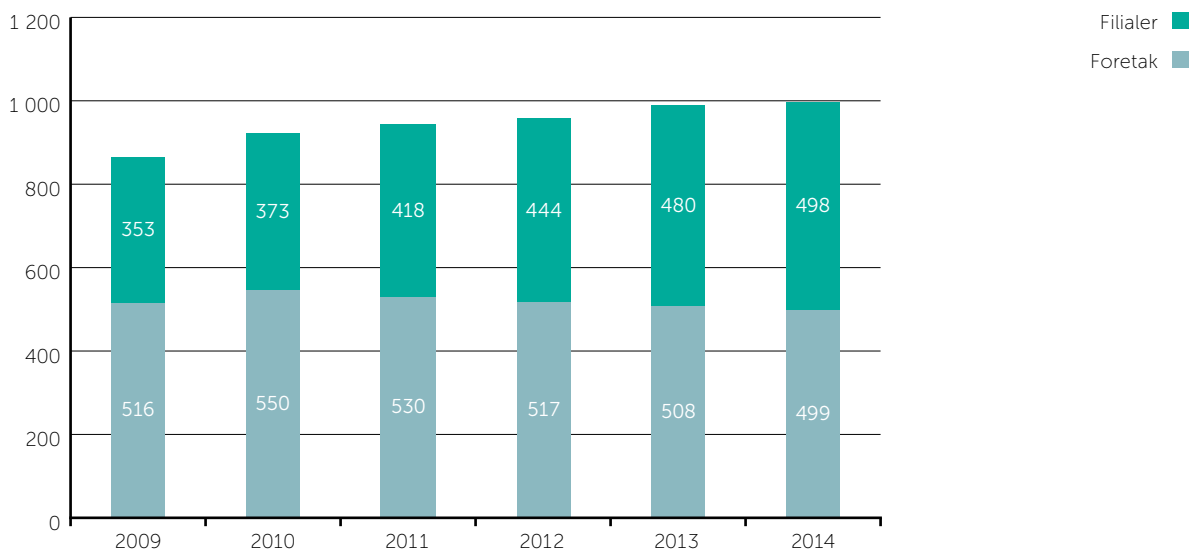
Finanstilsynet anser kontrollen innad i kjedene som viktig for at det skal være et høyt nivå på meglertjenestene som tilbys gjennom kjedens meglerkontorer. Som et supplement til tilsynets øvrige kontrollvirksomhet, har Finanstilsynet regelmessige møter med ledelsen i de større megler-systemene, blant annet for å drøfte ledelsens kontrolloppfølging av meglerkontorene som inngår i kjeden.

Tall og fakta om bransjen:

Ved utgangen av 2014 var det 499 foretak som hadde tillatelse til å drive eiendomsmegling. I tillegg var det 1 278 advokater med eiendomsmegling i egen praksis. Antall filialer av eiendomsmeglingsforetak, som har økt betydelig de senere årene, økte også i 2014. Mens det ved inngangen til 2014 var 480 filialer, var det 498 ved utgangen av året. I alt ble det drevet eiendomsmegling i totalt 997 meglerkontorer i Norge ved inngangen til 2015.

Figur 7: Antall eiendomsmeglingsforetak og -filialer

Kilde: Finanstilsynet

Tilsyn og overvåking

I 2014 ble det gjennomført 32 stedlige tilsyn i eiendoms-meglingsforetak og hos advokater. Prioriterte kontrollom-råder var klientmiddelbehandling, foretakenes etterlevelse av reglene om internkontroll og ivaretagelse av god megler-skikk ved formidling av boliger i nye prosjekter. Finanstilsynet undersøker om kontraktsvilkårene er balanserte og at viktig informasjon og rådgivning er gitt og dokumentert, samt at garantistillelser etter bustadoppføringslova er stilt.

Finanstilsynet prioriterer den delen av eiendomsmevlings-bransjen som driver med boligformidling. Det er særlig viktig at forbrukere i dette markedet kan ha nødvendig tillit til eiendomsmevleren som formidler boligen.

Finanstilsynet vektlegger å kontrollere formidlingen av nye boliger i prosjekter og kjøpekontraktene som blir inngått mellom megler og kunde, og hvordan foretakene praktiserer den lovbestemte plikten til å ivareta begge parters interesser ved salg av bolig fra profesjonell utbygger til forbrukerkjøper.

Når eiendomsmevleren mottar og oppbevarer kjøpe-summen i den mellomliggende perioden fra kjøp til over-takelse, er disse midlene helt utenfor kjøpers kontroll, og kjøper må stole på at mevleren forvalter disse midlene trygt. Kontroll av klientmiddelforvaltningen er en svært viktig del av Finanstilsynets oppfølging.

Fra 1. januar 2014 er det krav om at budrunder skal dokumen-teres, blant annet ved at alle bud, budforhøyelser, forbehold, avslag og aksept er må gis skriftlig til mevleren. Etter at reglene trådte i kraft, har ikke Finanstilsynet mottatt hen-velser fra kunder som har vært bekymret over uregel-messigheter i budgivingen. Dette kan tyde på at reglene har bidratt til å styrke forbrukernes tillit til budprosessen, noe som var ett av formålene bak budreglene. Det er også Finanstilsynets inntrykk at reglene har virket etter hensikten ved at de synes å ha hatt en dempende effekt på tempoet i budrundene. Finanstilsynet har imidlertid mottatt tilbake-melding fra bransjen om at informasjon i budprosessen, sendt for eksempel via SMS eller e-post, ikke har kommet fram i tide. Eiendomsmevlerne har også påpekt at enkelte bestemmelser i regelverket kan være vanskelig å etterleve. Dette gjelder særlig der budgiverne setter korte aksept-frister, og det er mange som gir bud på eiendommen.

Overtredelser av regelverket

I 2014 ble det tilbakekalt totalt tolv tillatelser på grunn av grove overtredelser. Det ble tilbakekalt tre foretakstillatelser, fem personlige mevlingsstillatelser, tre advokaters rett til å drive eiendomsmevling og én advokats rett til å være fag-ansvarlig. I åtte av sakene var ulovlig disposisjon over klient-midler alene eller sammen med andre typer overtredelser grunnlaget for tilbakekall av tillatelse. Øvrige regelverks-brudd gjaldt dokumentforfalskning, uforsvarlig oppgjørsgjennomføring og ulovlig eiendomsmevlingsvirksomhet som også omfattet underslag av klientmidler. Tilbakekallet av en advokats rett til å være fagansvarlig var begrunnet i utilstrekkelig internkontroll, mangelfull journalføring og uforsvarlig oppgjørspraksis.

Det ble også avdekket at daglig leder av et foretak hadde underslått klientmidler i én formidling. Denne personen hadde ingen formelle tillatelser som mevler eller eiendoms-mevler, og saken ble politianmeldt.

Samlet sett anmeldte Finanstilsynet tre forhold til politiet i 2014 som gjaldt underslag av klientmidler. I én av disse sakene ble vedkommende også anmeldt for å ha drevet eiendomsmevling uten konsesjon.

Regelverk

Oppgjør av eiendomshandler

Med virkning fra 1. juli 2014 ble eiendomsmevlingsloven endret slik at eiendomsmevler skal sørge for at kjøper får rettsvern for sitt kjøp før kjøpesummen kan disponeres på vegne av selger. Formålet var å endre praksis der mevler rutinemessig, ved hjelp av sikringsobligasjon, la til rette for at hele eller deler av kjøpesummen ble utbetalt til selger, eller benyttet til å dekke mevlers vederlag, før det ble ting-lyst skjøte til kjøper. Endringen skal sikre at oppgjøret foregår på tryggest mulig måte.

Oppgjørsordningen på eiendomsmevlingsområdet

I april 2014 sendte Finanstilsynet forslag til Finans-departementet om å nedsette en arbeidsgruppe eller et utvalg for å vurdere behovet for å endre dagens oppgjør-sordning for eiendomshandler. Bakgrunnen for forslaget er det betydelige misforholdet mellom garantidekningen og beholdningen av klientmidler i mange eiendomsmevlings-foretak. Oppgjørsordningen for boliger i Norge er trolig unik, og den har en risiko for ekstraordinært stort tap av klient-midler i tilfeller der det skjer alvorlige anslag mot klientkon-toene. Endringer i oppgjørssystemet reiser problemstillinger som involverer flere aktører, blant annet bankene. Det vil kreve regelendringer på flere lovområder.

Økning i kravet til garanti for eiendomsmevlingsvirksomhet m.m.

Etter forslag fra Finanstilsynet vedtok Finansdepartementet i november 2014 å heve det generelle kravet til sikkerhetsstill-else for eiendomsmevlingsvirksomhet fra 30 til 45 millioner kroner med virkning fra 1. juli 2015. Videre ble adgangen for sikkerhetsstiller til å begrense tapsansvaret i den enkelte handel hevet fra 10 til 15 millioner kroner per formidling per skadelidt. Departementet fastsatte samtidig enkelte endringer i eiendomsmevlingsforskriftens regler om klientkonto for å forebygge uautoriserte uttak.

INKASSOVIRKSOMHET

Tilsynet med inkassovirksomhet omfatter foretak med bevilging til å inndrive forfalte pengekrav for andre (fremmedinkasso) og foretak som kjøper opp forfalte pengekrav og selv driver inn disse (oppkjøpsinkasso). Kontrollen omfatter foretakenes soliditet, behandling av klientmidler og at virksomheten drives i henhold til god inkassoskikk.

Utviklingstrekk

Sterk økning i nye inkassosaker, men et stort antall saker løses raskt

I første halvår 2014 mottok inkassoforetakene 3,8 millioner nye saker, som var en økning på om lag 500 000 nye saker, eller 14 prosent sammenlignet med første halvår 2013. Av de nye sakene ble 38 prosent avsluttet tidlig i inndrivelsesprosessen etter at skyldner hadde mottatt purring/inkassovarsel. For første halvår 2013 var denne andelen på 33 prosent, eller 1 108 000 saker. Den kostnaden som skyldner blir påført ved å få purring/inkassovarsel når en regning ikke betales ved forfall, er på en tidel av den såkalte inkassosatsen, som i 2014 var på 640 kroner.

Veksten i antall nye inkassosaker kan forklares med flere misligholdte krav og innskjerpede rutiner hos fordringshaver. Inndring av ubetalte krav starter tidligere og mer systematisk. I tillegg setter fordringshaver innkrevingsarbeidet ut til inkassoforetak i større grad enn tidligere.

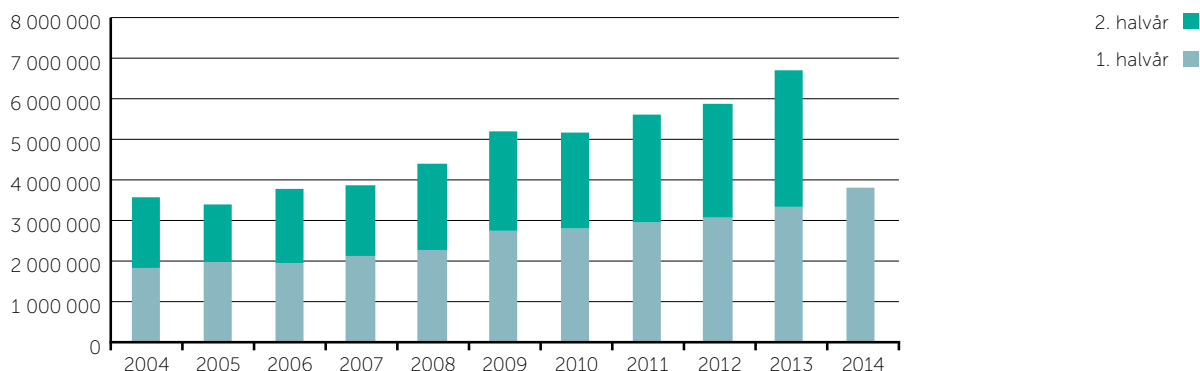
Tall og fakta om inkassobransjen:

Ved utgangen av 2014 var det 98 inkassoforetak som hadde konsesjon. Fire foretak har særskilt konsesjon til å drive virksomhet med oppkjøp av forfalte pengekrav for selv å drive inn disse. Kun ett av disse foretakene er aktivt, men med en mindre inkassoportefølje.

Per 30. juni 2014 var det om lag 4,2 millioner inkassosaker under utførelse i inkassoforetakene. Det var en økning på 446 000 saker, eller 12 prosent fra 30. juni 2013. I samme periode vokste fordringsmassen til inndring fra 66,8 milliarder kroner til 69,5 milliarder kroner, tilsvarende 4,1 prosent. Mens innkasserte midler i første halvår 2013 utgjorde 12 milliarder kroner, økte dette til om lag 13,6 milliarder kroner i første halvår 2014.

Figur 8: Antall innkomne inkassosaker

Tall per 30.06.2014
Kilde: Finanstilsynet

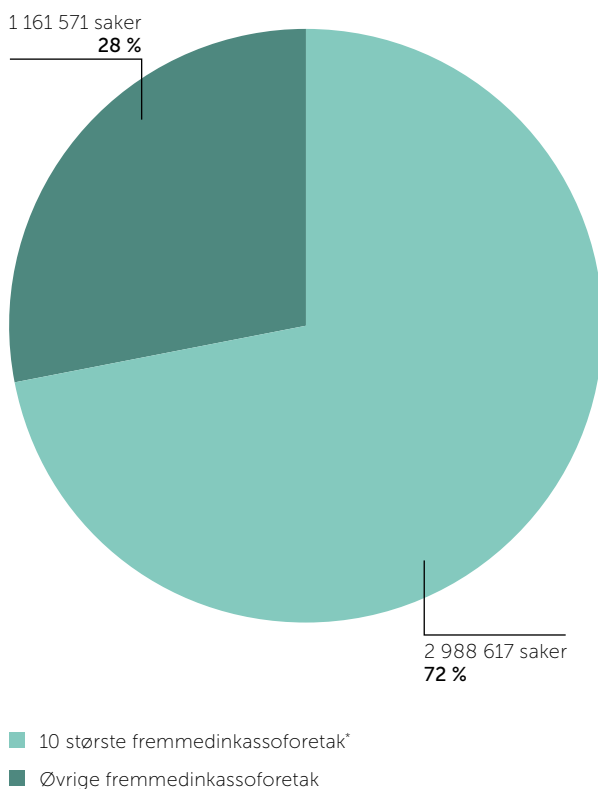

Bransjestrukturen

Et fåtall foretak dominerer inkassobransjen, både i andel av fordringsmassen til inndrivelse og andel av inkassosaker under utførelse. Basert på tall fra foretakenes rapportering per 30. juni 2014, hadde de ti største foretakene alene 72 prosent av alle inkassosaker til inndrivelse.

Figur 9: Antall inkassosaker under utførelse

Tall per 30.06.2014
Kilde: Finanstilsynet

* De 10 største fremmedinkassoforetakene:

Alektum Inkasso AS
Conecto AS
Gothia AS
Intrum Justitia AS
Kreditor SA
Lindorff AS
Melin Collectors AS
Sergel Norge AS
Svea Finans AS
Visma Collectors AS

Tilsyn og overvåking

Ved stedlige tilsyn blir inkassoforetakenes generelle saksbehandlingsrutiner for inndrivelsesprosessen og avtaler med oppdragsgivere gjennomgått. Saksbehandlingen i enkeltsaker blir kontrollert ved stikkprøver. Foretakets risikostyring og internkontroll og generelle rutiner for behandling av klientmidler blir også vurdert.

I 2014 gjennomførte Finanstilsynet tre stedlige tilsyn, hvorav ett var IT-tilsyn.

Regelverket om inndrivelse av forfalte pengekrav er omfattende og vanskelig tilgjengelig for forbrukerskyldnere. Dette innebærer at denne gruppen ofte ikke vil avdekke feil i inkassators inndrivelse av kravene, som for høye inkassosalærer, beregning av forsinkelsesrente og betalingsfrister. Finanstilsynet følger opp foretak som det er hyppige klager på, og har i de senere årene også intensivert kontrollen av store inkassoforetak for å vurdere om disse har pålitelige systemer og akseptable rutiner for å inndrive krav.

Under det ordinære tilsynet i ett foretak ble det avdekket at inkassator over en periode på tre år og i et stort antall saker hadde sendt to eller flere betalingsoppfordringer til skyldner på samme dato og avkrevde utenrettslige inndrivingskostnader for det enkelte krav, til tross for at kravene kom fra samme oppdragsgiver og hadde blitt mottatt samtidig. Dette var et alvorlig brudd på inkassolovens bestemmelse om at skyldner plikter å erstatte fordringshaverens nødvendige kostnader ved utenrettslig inndrivning. Finanstilsynet ga i rundskriv 8/2011 retningslinjer til inkassoforetakene om varsling og sammenslåing av krav. Når inkassator får oversendt to eller flere krav samtidig fra samme oppdragsgiver og mot samme skyldner, og kravene er på samme stadiet i innfordringsprosessen, skal kravene som hovedregel slås sammen. Unnlatelse av dette innebærer at skyldner påføres unødvendige kostnader.

Inndrivelse av krav i strid med god inkassoskikk medfører at skyldners plikt til å betale salær bortfaller. I dette tilfellet påla Finanstilsynet foretaket å betale tilbake urettmessig avkrevd salær til skyldnere.

Finanstilsynet tilbakekalte inkassobevillingen til Oslo Creditservice AS i 2014, etter at det i forbindelse med tilsyn i foretaket året før ble avdekket alvorlige overtredelser av kravene til god inkassoskikk. Vedtaket er påklaget, og iverksettelsen er utsatt.

Retningslinjer

Finanstilsynet ga i rundskriv 5/2014 nye retningslinjer for inkassators adgang til å inngå avtaler om tilleggsytelser i forbindelse med inkassooppdrag («pay-back»). Tilsynet presiserer hvilke typer betingelser mellom inkassator og oppdragsgiver som gir anledning til å tilbakeføre en del av inkassosalæret fra inkassator til fordringshaver. Avtaler om «pay-back» har vært brukt på en måte som kan være i gråsonen av et lite presist regelverk. Klargjøringen er hensiktsmessig både for inkassoforetakene og for den tilsynsmessige oppfølgingen.

TILSYN MED SYSTEM FOR BETALINGSTENESTER

Utviklingstrekk

I 2014 såg Finanstilsynet dømme på føretak som hadde mangelfulle planar og avtalar med leverandørane sine om kontinuitets- og katastrofeløysingar. Finanstilsynet såg òg dømme på at sjølve katastrofeløysingane var sette opp på ein måte som gjorde risikoen ved å setje dei i verk svært høg. Krav til datahallutrusting blei aktualisert gjennom bygging av nye datasenter og driftshendingar. Fleire hendingar i 2014 som Finanstilsynet følgde opp, oppstod som følgje av endring i og flytting av system og/eller drift frå ein leverandør til ein annan. Éin bank konverterte kjerne-løysinga frå ein leverandør til ein annan, og trass i den grundige planlegginga Finanstilsynet var informert om, opplevde kundane store problem med betalingane i etterkant av konverteringa.

Finanstilsynet avdekte i 2014 fleire dømme på at kontrollen knytt til tilgangsrettar burde ha vore betre. Det var òg dømme på at leverandørar eller eigne tilsette var freista til å tileigne seg kunnskap om kundar, andre tilsette eller om føretaket sjølv. Logging, og særleg bearbeiding av loggdata i sanntid og varsling, er område som bør bli utbetra og utvikla vidare. Samtidig utgjer loggar i seg sjølv ein risiko i kraft av informasjonen dei inneheld, og dei må skjermast mot uautorisert innsyn.

Det var låge tap knytte til kunderetta angrep mot norske betalingstenester i 2014. Phishing¹ i nye variantar heldt fram, men folk kjenner etter kvart desse metodane, og få gir frå seg betalingsopplysningar. Måretta phishing var nytta i kombinasjon med andre metodar i såkalla advanced persistent threat-angrep (APT) mot bedrifter. Forsøk på APT-angrep mot bedrifter auka i 2014, og finanssektoren var ein av fleire utsette sektorar.

Utkontraktering

Utviklinga i 2014 viste at stadig fleire føretak byter leverandørar og løysingar innanfor sentrale delar av IKT-verksemda si. Eit dømme er DNB, som valde HCL som ny partner for drift av desentral plattform frå datasenteret Green Mountain og Tata Consulting Services som leverandør av forvaltings- og utviklingstenester. Evry skal framleis drifte kjerneløysinga til DNB. Finanstilsynet heldt i 2014 fram med å følgje opp Nets både når det gjaldt endringar i organisering av verksemda i Nets-konsernet (Nets) og salet av Nets. Særleg blei den avtalemessige sida mellom Finans Norge, som representerer bankane, og Nets følgd opp. Finanstilsynet er bekymra for at utkontrakteringa til utanlandske føretak kan utarme norsk kompetanse på IT-løysingar til finanssektoren.

Finanstilsynet har erfart at føretak som nyttar leverandørar av skytenester, kan ha avtalar som gir tilsynet avgrensa tilsynsrett og tilgang til opplysningar, og som dermed ikkje tilfredsstillar § 12-2 i IKT-forskrifta. Finanstilsynet vil følgje opp dette vidare.

¹ Phishing:

Å gi seg ut for å vere ein annan og be ein person om opplysningar, som personen så gir frå seg i tillit til den venta/originale avsendaren.

Tilsyn og overvaking

Hendingsrapportering

Finanstilsynet fekk 217 hendingsrapportar i 2014, som er om lag det same talet som dei siste åra. Av desse blei sju hendingar følgde særleg opp mot leverandør/føretak. Det blei etablert ein rutine for å varsle Finansdepartementet om særleg alvorlege hendingar eller hendingar som kan få stor merksemd i media, og ni hendingar blei varsla. Lågt tal på rapportar frå forsikringsselskap kan tyde på underrapportering, og hendingsseminaret i 2014 blei derfor spesielt retta mot forsikringsselskapa.

IT-tilsyn

Det blei gjennomført 22 stadlege IT-tilsyn, og av desse var fleire integrerte med ordinære inspeksjonar som Finanstilsynet hadde av føretaka. Finanstilsynet deltok òg på eit felles nordisk IT-tilsyn med Danske Bank. Fire av dei stadlege tilsyna var i samarbeid med Bankenes sikringsfond, som undersøkte etterlevinga av forskrift om krav til data-system og rapporteringa til Bankenes sikringsfond. Ikkje alle bankane hadde etablert løysingar for å rapportere etter krava i forskrifta. Informasjonsleveransane viste òg store kvalitetsmessige variasjonar. Det blei gjennomført 41 forenkla IT-tilsyn, som omfatta rekneskapsførselskap og eigeidomsmeklings-, inkasso- og verdipapirføretak.

Finanstilsynet samarbeider om IT-tilsyn på nordisk nivå, på EU/EØS-nivå og på globalt nivå for å dele erfaringar med myndigheiter i andre land. I 2013/2014 deltok Finanstilsynet i EBA sitt prosjekt som kartla praksis for IT-tilsyn.

Finanstilsynet blei i 2013/2014 ved fleire høve sjølv vurdert av andre myndigheiter. I desember 2013 gjennomførte Riksrevisjonen ein inspeksjon av Finanstilsynet si oppfølging av tryggleik i betalingssystema. Ingen avvik etter revisjonskriteria blei avdekte. Tilsyn med IT og betalings-tenester var òg blant temaa for gjennomgangar av ESMA, FATF og IMF.

System for betalingstenester

Finanstilsynet fekk 13 meldingar i 2014 frå føretak under tilsyn om endra eller nye betalingstenester. Nye betalings-tenester blir følgde tett opp for å avdekkje risiko og sårbarheit. Fleire nye betalingstenester blei presenterte for Finanstilsynet i 2014, blant desse ulike løysingar med bruk av mobiltelefon eller kort til trådløse betaling gjennom Near Field Communication (NFC) til «småpenge»-betalingar. Finanstilsynet ser at dei nye betalingstenestene har element som gir betre tryggleik, samtidig som nye risikoar blir introduserte. Finanstilsynet følgde òg utviklinga av BankID utan bruk av Java, med særleg vekt på at IT-tryggleiken skulle bli vareteken. Finanstilsynet deltok i 2014 i ei arbeids-gruppe nedsett av EBA for å undersøkje risiko knytt til bruk av virtuelle valutaer og om virtuelle valutaer bør og kan regulerast.

Betalingstenester som ikkje er underlagde norsk regulering, anten fordi dei er underlagde regulering i eit anna land, eller fordi dei ikkje er konsesjonspliktige, kan utgjere ein risiko for tryggleiken når desse blir føretrekte framfor regulerte løysingar. Finanstilsynet vil følgje opp dette vidare.

Risiko- og sårbarheitsanalyse (ROS)

Finanstilsynets ROS-analyse for 2013 blei presentert på ein pressekonferanse i april 2014. Nye tema i rapporten var betalingssystem og verdipapirområdet. Saman med Noregs Bank arrangerte Finanstilsynet eit seminar i mai der ROS-analysen og Noregs Banks rapport «Finansiell infrastruktur 2014» blei presenterte for aktørar i finans-næringa. Samla gir rapportane eit oppdatert bilete av utviklinga og bruken av betalingssystema og av hendingar og tap.

Forvaltning og regelverk

Frå 1. juli 2014 blei to endringar i lova om finansieringsverksemd og finanstilsynslova som regulerer utkontraktering, sette i verk. Som følgje av endringa i finanstilsynslova er det foreslått ei endring i IKT-forskrifta med krav om at utkontraktering skal behandlast av styret i føretaket. I IKT-forskrifta er det òg foreslått ei endring om at krav til kontinuitet utgår som eigen paragraf og heller går inn i § 8, Drift. Endringane i IKT-forskrifta og forslag til ny forskrift til lov om betalings-systemer med krav om tryggleik i nye betalingstenester vil bli sende på høyring tidleg i 2015.

Finanstilsynet følgde òg utviklinga av regelverk i EU/EØS som får noko å seie for internettbaserte betalingstenester, og tilsynet deltek i ei arbeidsgruppe nedsett av EBA. Finanstilsynet legg vekt på at regelverket skal vareta IT-tryggleiken.

På nettstaden til Finanstilsynet er det publisert eigen-evalueringsskjema som føretaka kan nytte, og som Finanstilsynet nyttar ved IT-tilsyn. I 2014 blei det utarbeidd eit eigenevalueringsskjema med kontrollspørsmål til mobilbankappar. På nettstaden er det under IT-tilsyn òg informasjon om ny teknologi, betalingsløysingar, angreps-scenarior og sårbarheiter.

Beredskapsarbeid

Finanstilsynet har leing og sekretariat for Beredskapsutvalet for finansiell infrastruktur (BFI).

Det blei gjennomført tre møte og to beredskapsøvingar i BFI i 2014. BFI representerer òg finanssektoren i Fylkesberedskapsrådet for Oslo og Akershus. På nettstaden til Finanstilsynet er det informasjon om mandatet og årsrapportane til BFI.

Finanstilsynet førebur ein samla rapport etter tematisynet på beredskapsløysingar for innanlands betalingsformidling som tilsynet gjennomførte i samarbeid med Noregs Bank i 2013. Rapporten vil gjennomgå dei viktigaste betalings-systema og kva for aktørar som er leverandørar til desse, oppsummere funna frå dei fire tilsyna og gjennom ei scenariobasert tilnærming vurdere beredskapen for det elektroniske betalingsystemet og kontantane si betydning.

I 2014 avslutta Finanstilsynet arbeidet med å forankre finanssektoren si prioritering av tilgang til straum og tele i ein beredskapssituasjon. Etter å ha gjennomført såkalla fire-partsmøte mellom dei prioriterte finansaktørane og dei mest sentrale straum- og teleleverandørane er kommunikasjonen mellom dei no etablert på høgt nivå, slik at straum- og teleleverandørane kan følge opp prioriteringa til myndigheitene i ein krisesituasjon.

Finanstilsynet deltok i 2014 i arbeidet med nasjonalt risikobilete i regi av Direktoratet for samfunnstryggleik og beredskap (DSB) i scenarioanalysen «Cyberangrep mot ekom-infrastruktur». Rapporten er tilgjengeleg på nettstaden til DSB. Finanssektoren er ein av sektorane som vil bli sterkt påverka av eit slikt scenarior.

6

INTERNASJONALT SAMARBEID

Finanstilsynet og Noreg er påverka av prinsipp og regelverk i EU og globalt. Finanstilsynet samarbeider òg om tilsynsarbeid både globalt og innanfor EØS. Eit viktig formål med tilsynssamarbeidet på tvers av landegrensene er å kunne identifisere risikofaktorar i føretak og marknader i den internasjonale finansmarknaden på eit tidleg tidspunkt. Tilsynssamarbeidet gjer det òg mogleg å setje i verk samordna tiltak for å handtere risiko.

EØS-avtalen inneber at finansinstitusjonane i EØS-området opererer i ein marknad med like rammer for regelverk, handheving og tilsynspraksis. For dei fleste av områda som Finanstilsynet fører tilsyn med, er det norske regelverket i stor grad ei innføring av EU-regelverk. Handhevinga av regelverket og tilsynspraksisen blir òg samordna i heile EØS-området.

Tilsynssamarbeid i EU/EØS

Finanstilsynet sitt samarbeid med finanstilsynsmyndigheitene i EU

EU har tre tilsynsmyndigheiter på finansområdet:

- EBA – European Banking Authority
- ESMA – European Securities and Markets Authority
- EIOPA – European Insurance and Occupational Pensions Authority

Formålet med tilsynsmyndigheitene er mellom anna å bidra til effektiv regulering og effektivt tilsyn i den indre marknaden. Tilsyna skal bidra til velfungerande marknader med like konkurransevilkår, hindre tilsynsarbitrasje og betre forbrukarvernet. Dei tre tilsyna samarbeider i ein felleskomité (Joint Committee) om sektorovergripande saker, til dømes arbeidet mot kvitvasking og tilsyn med finansielle konglomerat.

Arbeidet med innføring av regelverk, mellom anna EU-regelverk, basert på internasjonale initiativ etter finanskrisa, heldt fram i 2014. Delar av arbeidet blei forseinka grunna forhold knytte til at Noreg skulle gi frå seg suverenitet til EU sine finanstilsynsmyndigheiter. I oktober blei det etter forhandlingar i lengre tid politisk semje om ei løysing der myndigheita til å fatte bindande vedtak overfor tilsyn og finansinstitusjonar i EFTA-landa i EØS blir lagd til EFTA sitt overvåkingsorgan (ESA). Det er teke atterhald om samtykke frå Stortinget. På bakgrunn av denne semja er det sett i gang arbeid i EU og EØS EFTA-landa med dei tekniske avklaringane som skal til for å ta dei tre forordningane som regulerer tilsynsmyndigheitene inn i EØS-avtalen.

EU har òg eit europeisk råd for systemrisiko – European Systemic Risk Board (ESRB). ESRB har det overordna ansvaret for makroøkonomisk overvaking av finanssystemet i EU. Risikorådet skal medverke til at oppbygging av risiko i

det finansielle systemet ikkje truar den finansielle stabiliteten.

Finanstilsynet har sidan opprettinga av tilsynsmyndigheitene i EU i 2011 vore invitert som Noregs observatør i styra i tilsynsmyndigheitene og deltek i arbeidet i styret og undergrupper, både med regelverksutvikling og tilsyn med marknader og føretak. Finanstilsynet har frå 2013 delteke som observatør i Advisory Technical Committee (ATC), som er eit rådgivande organ for ESRB.

Regelverksutvikling i EØS

Finanstilsynet deltek i ei rekkje arbeidsgrupper under EU-kommisjonen og -tilsynsmyndigheitene som førebur ulike EU-reguleringar. Det er nødvendig for å bygge kompetanse til å gjennomføre dei nye reglane i norsk rett, for å kunne identifisere og fremje norske interesser og for å bidra til å lage eit godt og relevant regelverk.

Når EU har vedteke regelverk på finansområdet, skal det innlemmast i EØS-avtalen før det blir gjennomført i norsk rett. Finanstilsynet deltek saman med Finansdepartementet og Noregs Bank i EFTAs arbeidsgruppe for finansielle tenester. Grappa koordinerer synspunkta EFTA-landa har på å skulle innlemme rettsakter på finansområdet i EØS-avtalen.

Aktuelle og konkrete regelverkssaker frå EU er nærmare omtalte i kapitla for dei enkelte tilsynsområda i årsmeldinga.

Forvaltning og tilsynspraksis

For å ha velfungerande marknader legg EU stor vekt på at ikkje berre regelverket, men òg handhevinga av regelverket og praktiseringa av tilsynet samsvarer. Finanstilsynsmyndigheitene i EU fastset derfor anbefalingar for verksemda til dei nasjonale tilsynsmyndigheitene. Overføring av tilsynsansvar innanfor EU sin bankunion til Den europeiske sentralbanken (ECB) vil truleg òg bidra til meir einsarta tilsyn, i alle fall på sikt.

Ved å delta i styre og arbeidsgrupper i regi av EU-tilsyna bidreg Finanstilsynet til å utvikle god tilsynspraksis. Når det gjeld tilsyn med enkeltføretak, er det etablert tilsynskollegium for føretak med grenseoverskridande verksemd (colleges). Kollegia består av dei nasjonale tilsyna i landa der eit føretak er etablert, og det relevante EU-tilsynet. Etter opprettinga av EU sin bankunion deltek òg Den europeiske sentralbanken i tilsynskollegia.

Samarbeid mellom revisortilsynsmyndighetene

I tillegg til arbeidet som blir drive i regi av EU-kommisjonen, har europeiske revisortilsynsmyndigheter på eige initiativ danna ei gruppe for å utvikle og harmonisere gjennomføringa av tilsyn, European Audit Inspection Group (EAIG). EAIG innhentar og koordinerer medlemslanda sine syn på forslag til nye bransjefastsette revisjonsstandardar.

Nordisk og nordisk-baltisk samarbeid

Finansmarknaden i Norden er godt integrert, og fleire finansinstitusjonar sel tenester i andre nordiske land gjennom etablerte dotterselskap og filialar. Den omfattande grenseoverskridande verksemda i regionen inneber at det er viktig med tett samarbeid for å nå måla om velfungerande marknader og finansiell stabilitet. Tilsynssamarbeidet dekkjer tilsynet med dei enkelte finansinstitusjonane, overvaking av risikoar som truar den finansielle stabiliteten, regelverksutviklinga, handhevinga av reglar og utviklinga av tilsynspraksis.

Dei nordiske landa har faste årlege møte på direktørnivå og faste møte på avdelingsnivå for dei ulike tilsynsområda.

Finanstilsynet deltek i Nordic-Baltic Stability Group. Grappa består av finansdepartement, sentralbankar og finanstillsyn i dei nordisk-baltiske landa. Grappa har utarbeidd rammeverk for å koordinere tiltak på tvers av landa ved ein eventuell krisesituasjon i systemviktige, grenseoverskridande finansinstitusjonar.

Finanstilsynet deltek òg i Nordic-Baltic Macroprudential Forum og undergrupper av dette. Forumet består av leiinga i sentralbankar og finanstillsyn og drøftar makroøkonomisk overvaking og anna tilsynsarbeid i det nordisk-baltiske området. Det er etablert eit tilsvarande nordisk samarbeid på revisjonsområdet, der regelverksutvikling og utvikling av tilsynspraksis står sentralt.

Samarbeid med andre tilsyn globalt

I kjølvatnet av finanskrisa har globale institusjonar, med G20-landa i spissen, teke initiativ til og koordinert prinsipp for reformer i finansmarknadene. Financial Stability Board (FSB) overvaker korleis reformene blir gjennomførte. I tillegg har både Baselkomiteen for banktilsyn og den internasjonale forsikringstilsynsorganisasjonen (IAIS) revidert prinsippa sine for tilsyn med bankar og forsikringssselskap. Den internasjonale verdipapirtilsynsorganisasjonen IOSCO utarbeider globale standardar for verdipapirtilsyn. Det globale samarbeidet mellom revisortilsynsmyndighetene skjer gjennom International Forum of Independent Audit Regulators (IFIAR). 51 land, inklusive Noreg, er representerte i IFIAR.

For å følgje utviklinga i marknadene, og for å delta og bidra i arbeidet med prinsipp for regelverk og tilsynspraksis, deltek Finanstilsynet i globale tilsynsorganisasjonar for dei fleste av ansvarsområda til Finanstilsynet. Ei oversikt over Finanstilsynet si deltaking i internasjonale organisasjonar finst på side 83.

Det internasjonale valutafondet (IMF) vedtok i 2010, som følgje av den globale finanskrisa, at dei 25 viktigaste landa skal ha ein obligatorisk finansiell gjennomgang kvart femte år. I desember 2013 vurderte IMF metodologien sin på nytt og utvida deretter overvakinga med fire nye land. Finanssektorane i Polen, Danmark, Finland og Noreg er no vurderte som systemviktige. IMF gjennomførte ein artikkel IV-konsultasjon og begynte dessutan på «Financial Sector Assessment Program» (FSAP) i 2014. Sjå omtale av IMF's FSAP-vurdering av norsk finanssektor i kapitlet Bank og finans på side 39.

Tabell 13: Finanstilsynet deltek eller er observatør i følgende internasjonale organisasjoner og EU/EØS-relaterte komitear:

Sektorovergripande

- EFTA Working Group on Financial Services
- Financial Stability Board (FSB) – Regional Consultative Group Europe
- Integrated Financial Supervisors Conference
- FinCoNet – Financial Consumer Network
- Project Link – FNs årlege makroøkonomiske møte
- Nordiske tilsynsdirektørmøte
- Nordic-Baltic Macroprudential Forum
- Nordic-Baltic Stability Group
- EU Commission Expert Group on Banking, Payments and Insurance (møte med Finansdepartementet)
- The Legal Entity Identifier Regulatory Oversight Committee (LEI ROC)

Bank/finans

- Basel Consultative Group
- Macroprudential Supervision Group (Basel Committee)
- International Conference of Banking Supervisors (ICBS) – den internasjonale konferansen for banktilsyn som Baselkomiteen arrangerer annakvart år
- OECD's Financial Markets Committee – OECDs kapitalmarknadskomit 
- European Banking Committee (EBC) – EU-kommisjonens komitologikomit , bank (møte med Finansdepartementet)
- European Banking Authority (EBA) – den europeiske banktilsynsmyndigheita
- Nordiske banktilsynsmøte
- European Systemic Risk Board – Advisory Technical Committee (ESRB ATC)

Forsikring

- International Association of Insurance Supervisors (IAIS) – den internasjonale organisasjonen for forsikringstilsyn
- International Organisation of Pension Supervisors (IOPS) – den internasjonale organisasjonen for pensjonstilsyn
- OECD's Working Party on Private Pensions (Task Force on Private Pensions)
- European Insurance and Occupational Pensions Committee (EIOPC) – EU-kommisjonens komitologikomit , forsikring og tenestepensjon
- European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA) – den europeiske tilsynsmyndigheita for forsikring og tenestepensjon
- International Forum of Insurance Guarantee Schemes (IFIGS) – Finanstilsynet deltek som sekretariat for Garantiordningen for skadeforsikring
- Nordiske forsikringstilsynsmøte

Verdipapir og prospekt

- International Organization of Securities Commissions (IOSCO) – den internasjonale organisasjonen av verdipapirtilsyn
- Enlarged Contact Group on Supervision of Collective Investment Funds (ECG) – den utvida kontaktgruppa for tilsyn med kollektive investeringsfond
- European Securities and Markets Authority (ESMA) – den europeiske verdipapir- og marknadstilsynsmyndigheita
- Nordiske verdipapirtilsynsmøte

Rekneskap og revisjon

- International Forum of Independent Audit Regulators (IFIAR) – internasjonalt forum for revisortilsyn
- Audit Regulatory Committee (AuRC) – EUs revisjonskomit 
- European Group of Auditors' Oversight Bodies (EAOB) – EUs revisjonstilsynskomit 
- European Audit Inspection Group (EAIG) – samarbeid mellom europeiske revisortilsynsmyndigheiter
- European Securities and Markets Authority (ESMA) – den europeiske verdipapir- og marknadstilsynsmyndigheita
- Nordisk samarbeid

Kvitvasking og terrorfinansiering

- Financial Action Task Force (FATF) – internasjonalt samarbeidsforum for tiltak mot kvitvasking og terrorfinansiering, med sekretariat i OECD
- Joint Committee's Subcommittee on Anti-Money Laundering – samarbeid mellom EBA, ESMA og EIOPA om tiltak mot kvitvasking

IKT-tilsyn

- Information Technology Supervision Group (ITSG)
- Tryggleiksgruppa i den internasjonale dataforeininga IFIP
- ETSI ESI – internasjonale standardiseringsgrupper for bank- og tryggleiksstandardar og standardisering av elektroniske signaturar
- Financial Information Sharing and Analysis Center (FI-ISAC) – forum der banksektoren, p taleyndigheitene og IKT-beredskapsgrupper (CERTs) deler informasjon om nettkriminalitet i finanssektoren
- European Central Bank – SecuRe Pay (mobile payment security)
- Nordiske IT-tilsynsmøte

Finanstilsynets organisasjon

FINANSTILSYNET
Revierstredet 3
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Telefon 22 93 98 00
Faks 22 63 02 26
post@finanstilsynet.no
finanstilsynet.no